

25 ปี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาปัตย์ในป่าอีสาน

25 ปี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สมุนไพรในป่าอีสาน

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชขันเนื่องจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมุนไพร ในป่าอีสาน

สนองพระราชดำริ โดย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สมุนไพรในป่าอีสาน

พื้นที่ป่าในภาคอีสาน เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีคุณสมบัติเป็นยารักษาโรค ซึ่งปรากฏในตำราพื้นบ้านอีสานจำนวนมาก พืชสมุนไพรเหล่านี้จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงได้ดำเนินงานผ่านโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยการสนับสนุนให้ ผศ.ดร.สุครัตน์ หอมหลวง อาจารย์ประจำคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จัดเก็บข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านอีสานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ภายในมหาวิทยาลัยและพรรณไม้ในป่าดังเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้าน พร้อมทั้งได้จัดทำฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน อันประกอบด้วย ประโยชน์ทางยา ภาพตัวอย่างของสมุนไพรทั้งแบบสดและแห้ง ข้อมูลด้านการวิจัย แหล่งอ้างอิง เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลของนักเรียน นักศึกษาและผู้ที่สนใจ ให้สามารถใช้ข้อมูลในการอ้างอิง พรรณไม้เพื่อการวิจัยและต่อยอดงานวิจัย ตลอดจนส่งผลให้เกิดการนำสมุนไพรไปใช้อย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดและไม่สูญหายไป

ฐานข้อมูลสมุนไพรคณะเภสัชศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (www.phargarden.com)

ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (www.thaicrudedrug.com)

ฐานข้อมูลพรรณไม้แห้งอ้างอิง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (www.thaiherbarium.com)

สารบัญ

กระโดน	3	ໄດ້ມ່ວັງລົມ	33
กระทីອ	4	ຕ່ອໄສ້	34
กระບກ	5	ຕະຫຼາບປ່າ	35
กลอย	6	ຕານກົດ	36
กอกກັນ	7	ຕິວເກລື້ຍງ	37
กระດັງໃບ	8	ຕິວຂາວ	38
ກັນເກຣາ	9	ນມວັງ	39
ກຳແພັງເກ້າຊັ້ນ	10	ນາງຈຸ່ນ	40
ກຳແພັງເຈັດຊັ້ນ	11	ນໍ້າໃຈໄຮຣ	41
ກຳລັງເລືອໂຄຮ່ງ	12	ນຸ່ນ	42
ຖຸມນໍ້າ	13	ນຸກຄາງຄກ	43
ຖຸມບກ	14	ປລາໄທລເພືອກນ້ອຍ	44
ຂ່ອຍ	15	ປລາໄທລເພືອໃຫຍ່	45
ຂັ້ນທອງພຍານາທ	16	ພນມສວຽດ	46
ຂ້າວສາຮປ່າ	17	ພຣິກນາຍພຣານ	47
ຂຶ້ເຈີຍກ	18	ພລອງເໜີ່ອດ	48
គດສັງ	19	ພລູ່ມະລື	49
គນທີສອ	20	ພວງພື້	50
គັດເດັ້າເຄຣືອ	21	ພະຍອມ	51
คำມອກຫລວງ	22	ພິມນາຄົນ	52
គຸຍ	23	ພີພວນນ້ອຍ	53
ເຄຣືອທມານ້ອຍ	24	ພຸດທຸງ	54
ເຈົຕພັງຄື	25	ພຸດພາ	55
ເນື້ອງພຣານາງແອ	26	ແພບນໍ້າ	56
ະະມວງ	27	ມະກລໍາຕັນ	57
ະະລຸດຊ່ອລັ້ນ	28	ມະກອກ	58
ະະເອມໄທຍ	29	ມະກອກເລື່ອມ	59
ໜ້າງນ້າວ	30	ມະຄັງຂາວ	60
ໜຶ່ງໜຶ່ງ	31	ມະຄັງແດງ	61
ໜອງແມວ	32	ມະເດືອປລັອງ	62

สารบัญ (ต่อ)

มะเดื่อห้อม	63	รักสามสิบ	83
มะตูม	64	ราชดั้ด	84
มะಡอกตัน	65	โอลดะนง	85
มะนาวผี	66	ว่านพระจิม	86
มะเม่า	67	สนทราย	87
มะยมป่า	68	ส้มกุ่ง	88
มะลัง	69	ส้มป่อย	89
มะหาการหนัง	70	ส้มลม	90
เม็ก	71	สมอไทย	91
เมือยขาว	72	สมัดน้อย	92
เมือยดูก	73	สมัดใหญ่	93
ไมกเครือ	74	สะบ้ามอญ	94
ไมกมัน	75	สารภีป่า	95
ไมกหลวง	76	ทางกว้าง	96
ยอดป่า	77	หนองตาวยายาก	97
ยางน่องเครือ	78	หมี่	98
ย่านาง	79	หว้านา	99
ย่านางแดง	80	ทางหมายจาก	100
รสสุคนธ์	81	หุนไห	101
รักใหญ่	82	เหมือดโลด	102

กระโคน

ชื่อพืช	กระโคน
ชื่ออื่น	กระโคนโคก กระโคนบก
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	Lecythidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง ผลัดใบ สูง 10-20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงลับเวียน เป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง รูปไข่กลับ กว้าง 15-25 เซนติเมตร ยาว 30-35 เซนติเมตร เนื้อใบหนา ค่อนข้างนิ่ม ดอกขนาดใหญ่ ช่อแบบกระจะลั้น กลีบดอก 4 กลีบ ขอบกลีบสีเขียวอ่อน โคนกลีบสีชมพู ดอกนานกลางคืน และมักร่วงตอนเช้า เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมีรังไข่ใต้วงกลีบ ผลรูปกลม หรือรูปไข่ มีเนื้อ ผลสมมีสีเขียวพอสุกเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล พบร่องทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้เปลือกต้น แก่น้ำกัดเท้า แก้โรคกระเพาะอาหาร สมานแผลภายใน

ตำรายไทย ใช้เปลือกต้น รสฝาดema แซ่น้ำดีมแก่ปวดห้อง ห้องเสีย แก้อักเสบจากงูกัด ใช้เป็นยาสมานแผล ใบ รสฝาด ใช้รักษาแผลสด โดยนึ่งให้สุกใช้ปิดแผล หรือปูรุงเป็นน้ำมันสมานแผล ดอก รสสุขุมบำรุงร่างกาย หลังคลอดบุตร แก้หวัด แก้ไอ ทำให้ชุ่มคอ ผล รสจีดเย็น ช่วยย่อยอาหาร บำรุงหลังคลอด ในอ่อน และยอดอ่อน รับประทานสดเป็นผักจิม มีรสฝาด

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง มิถุนายน

กระทิอ

ชื่อพืช	กระทิอ
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Sm.
ชื่อวงศ์	Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเที่ยมสูงได้ถึง 1 เมตร มีเหง้าใต้ดิน ในเดียว เรียงลับในระนาบเดียวกัน รูปใบหอก กว้าง 3-10 เซนติเมตร ยาว 14-40 เซนติเมตร ดอกช่อเชิงลด ตั้งตรง แหงออกมาจากเหง้าใต้ดิน ดอกทรงกระบอก ใบประดับลีเชี้ยวแลัวเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม มี 10-25 ใบ เรียงช้อนกันแน่นเป็นระเบียบ ดอกบานลีข้าวอมเหลืองโผล่อกมาจากซอกใบประดับ เกสรเพศผู้ 1 อัน อับเรณูขนาดใหญ่ โคลง มีรยางค์ที่ปลาย เกสรเพศผู้เป็นหมัน อันกลาง สีเหลืองอ่อน ตรงโคนมีแต้มสีเหลืองเข้ม ผลแบบผลแห้งแทะ เมล็ดค่อนข้างกลม มีเยื่อหุ้มเมล็ดเป็นริ้วลีข้าว เมล็ดสีดำเป็นมัน ขอบขึ้นบริเวณป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ หรือที่ชั้นริมลำธาร หรือดินที่ร่วนชุบ

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้เหง้า รสมขื่นปร่า แข่น้ำดีม แก้ร้อนใน บำรุงน้ำนม บำรุงธาตุ แก้ห้องอืดเฟ้อ ขับปัสสาวะ แก้ปวดท้อง แก้ปวดเบ่ง แน่นท้องปอดบวม ขับเสมหะ แก้เบื้องอาหาร เหง้ากระทឹอนนำมากไฟฟนกับน้ำปูนใสรับประทาน แก้บิดปวดเบ่ง แก้เสมหะเป็นพิษ แก้แน่นหน้าอกร ขับน้ำย่อย راك แก้ไข้ตัวเย็น ใน ขับลม ขับเลือดเสียในมดลูก ขับน้ำคาวปลา ดอก รสมขื่น แก้พومเหลือง แก้ไข้เรื้อรัง ไข้ตัวเย็น ไข้จับสัน เกสร แก้ลม บำรุงธาตุ ตัน ทำให้เจริญอาหาร แก้ไข้ หน่ออ่อน เนื้ออ่อนในลำต้น ชุดดอกอ่อน รับประทานเป็นผักสดได้

ช่วงที่ออกดอก สิงหาคม ถึง กันยายน
ช่วงที่ออกผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

กระบอก

ชื่อพืช	กระบอก
ชื่อain	มะมีน มะลีน
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex. A. W. Benn.
ชื่อวงศ์	Irvingiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงได้ถึง 35 เมตร ผลัดใบช่วงลั้นๆ ใบเดียว เรียงเวียน รูปปรี รูปปรีแกมรูปขอบขนาน รูปไข่ หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 2.5-9 เซนติเมตร. ยาว 8-20 เซนติเมตร แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ดอกช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบ หรือปลายกิ่ง ดอกขนาดเล็ก สีขาวอมเขียว หรือสีเหลืองอ่อน ก้านกลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้ติดกับข้อมอกของหมอนรองดอก รังไข่อยู่ เนื้อของกลีบ ผล เป็นผลสด แบบผลผนังชั้นในแข็ง รูปไข่หรือรูปปรี กว้าง 3-4 เซนติเมตร ยาว 4-5 เซนติเมตร มีน้ำลูกน้อย ผลมีสีเขียว เมื่อผลสุก สีเหลือง เมล็ด 1 เมล็ด แข็ง เนื้อในเมล็ดสีขาว และมีน้ำมัน พบรดамป่าเต็งรัง ป่าชายหาด ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้แก่น แก่ผื่นคัน แก้ไอ ผสมแก่นพันจำ และแก่นมะป่วน หรือผสมแก่นมะเดือบปล้อง แก่นพันจำ แก่นปีน และแก่นมะพอก ต้มน้ำหรือเช่นน้ำดีม แก้ไอ ผสมลำต้นต่อไส้ และแก่นกันแสง แซ่น้ำอาบ แก่ผื่นคัน แก่นผสมกับแก่นมะพอก ต้มน้ำดีมแก่ฟักช้า ลำต้น ต้มน้ำดีม รักษาโรคปวดพิการ แก้ไอเป็นเลือด ผสมเหง้าขามมีน อ้อย รากทองแมว เมล็ดงา ครั้ง مدแดง และเกลือ ต้มน้ำดีม แก้เคล็ดยกเปลือกตัน ผสมลำต้นเหมือนโอลด์ ใบหัวดหม่อง ลำต้นเม่าหลว แลบเปลือกตันมะรุม ตำพอกแก้ปวด

ตาร้ายไทย เนื้อในเมล็ด มีรสມันร้อน บำรุงเล่นเอ็น บำรุงไขข้อ แก้ข้อชาด บำรุงไต ข้าพายธินท้อง

ช่วงที่ออกดอก

มกราคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล

กุมภาพันธ์ ถึง ลิงหาคม

กลอย

ชื่อพืช	กลอย
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst.
ชื่อวงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยลูก มีหัวใต้ดิน มีรากเล็ก ๆ กระจายทั่วทั้งหัว ลำต้นมีหนามเล็ก ๆ กระจายทั่วไป ในประคอน เรียงตัวแบบเกลียว ผิวใบสากมีรอยเปียรอย 3 ใบ ในกลางแผ่นใบรูปปริ gamma ของนาน กว้าง 6-15 เซนติเมตร ยาว 8-25 เซนติเมตร ในย่อย 2 ใบ แผ่นใบรูปไข่ รูปไข่กลับ ขนาดลั้นกว่าใบกลางแต่กว้างกว่า ดอกช่อแบบแยกแขนง แยกเพศอยู่คนละต้น ดอกย่อยมีขนาดเล็ก จำนวน 30-50 ดอก สีเขียว ออกตามซอกใบ ห้อยลง ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อแยกแขนง 2-3 ชั้น ดอกตั้งขึ้น ดอกเพศเมียออกเป็นช่อชั้นเดียว ดอกชี้ลงดิน ผลแก่แตกได้ มีครึบ 3 ครึบ แต่ละครึบมี 1 เมล็ด เมล็ดกลมแบน มีปีกบางใส่รอบเมล็ด พนตามที่ลุ่มต่ำที่รกร้าง ป่าเต็งรัง ป่าผสม และป่าดงดิบ สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้หัวใต้ดิน หันเป็นแผ่นบาง ๆ ปิดบริเวณที่มีอาการบวมอักเสบ

ตำรายาไทย ใช้หัวใต้ดิน แก้ geleadan (อาการแข็งเป็นลำในท้อง) หุงเป็นน้ำมันใส่แพลง กัดฝ้า กัดหนอง หัว ตากแห้ง ปรุงเป็นยาแก้น้ำเหลืองเลียขับปัสสาวะ แก้ปวดตามข้อ ฝีมะม่วง โรคซิฟิลิต راك บดผสมกับน้ำมันมะพร้าวในยาสูบ ใบลำโพงหรือพริก ใช้ทาหรือพอกฝ่าหนอนในแพลลัตว์เลี้ยง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

កອកកំណើន

ชื่อพีช กอกกัน

กึก กึก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.

ชื่อวงศ์ Anacardiaceae

ลักษณะทางพอกษาสตรี

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลัดใบ สูงถึง 17 เมตร ในประกอบแบบขันนก
ปลายคี่ เรียงเวียน ใบย่อยเรียงตรงข้าม ใบย่อยรูปไข่ กว้าง 3-4 เซนติเมตร
ยาว 6-12 เซนติเมตร มีขนล้านนุ่มรูปดาวทั้งสองด้าน ช่อดอก แบบช่อเชิงลด
ห้อยลง ดอกขนาด 0.3 เซนติเมตร สีเหลืองอ่อนหรือเขียวอมเหลือง ช่�이าว
12-30 เซนติเมตร ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่แยกต้น ต้นเพศผู้มีช่อดอกแบบช่อ
แยกแขนง เกสรเพศผู้มี 8-10 อัน อยู่ในดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้ล้อมรอบหมอน
รองดอกรูปวงแหวน ในดอกเพศเมีย รังไข่สีแดงสด ผลสดแบบผลผนังขันในแข็ง
รูปเมล็ดถั่ว มีกลิ่นเลี้ยงติดทน เมล็ดเดียวแข็ง ผลมีลักษณะเมื่อสุกสีแดง พับตาม
ป้าผลัดใบ ป่าเต็งรัง

សរុបគណ

ตำราพื้นบ้านอีสาน รากหรือเปลือกต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องเสีย
ยางที่ปูดจากลำต้น ผสมยางที่ปูดจากลำต้นมะกอก ฝนน้ำดื่ม แก้ไอเป็นเลือด
ใบ ผสมใบไพล ใบหัวหม่อน บดเป็นผงกินกับน้ำ แก้ไอเป็นเลือด

ตำราไทย เปล็อกตัน มีรสมห ใช้สманแพล และห้ามเลือด
แก้ท้องอีดเพื่อ แก้ปวดท้อง เป็นยาธาตุ หรือช่วยเริญอาหาร ใช้แก้ปวด ใช้รักษา
บาดแพล แก้รอยฟกช้ำ แพลงพอง ตาอักเสบรุนแรง โรคเกาต์ แพลงเปือย
ในกระเพาะอาหาร แก้ปวดฟัน อาการแพลง และท้องร่วง ใน ใช้รักษาโรคเท้าช้าง
อาการอักเสบ อาการปวดประสาท อาการแพลง และรอยฟกช้ำ แก่น มีรสวน
ชั่มคอ แก้กระหายน้ำ ใช้ปรงแแต่งรสรยาให้มีรสวน

ช่วงที่ออกดอกและติดผล กรกฎาคม ถึง มีนาคม

กะตังใบ

ชื่อพืช	กะตังใบ
ชื่ออื่น	ตังไก
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lee indica</i> (Burm.f.) Merr.
ชื่อวงศ์	Leeaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 1-3 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก 1-3 ชั้น เรียงแบบสลับ ใบย่อยออกเป็นคู่ตรงข้าม ขอบใบจักแบบพันเฉียบ หรือแบบชี้ฟันตื้น ๆ ดอกออกเป็นช่อตั้งขึ้น ตามซอกใบ ดอกย่อยมีสีขาว กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดอยู่กับหลอดเกสรเพศผู้ ปลายอับเรณูจะโผล่พ้นหลอดออกไปเป็นแฉกมน ๆ ปลายแยกเว้า เกสรเพศเมียมี 6 ช่อง แต่ละช่องมีไข่ 1 เมล็ด ก้านเกสรลับ ปลายมน ผล กลม แบน ผิวนาง มีเนื้อนุ่ม ผลอ่อนมีสีเขียวพอแก่จัดมีสีแดงเข้มจนถึงสีม่วงดำ มี 6 เมล็ด พนตามป่าเต็งรัง

สรรพคุณ ตำรายาพื้นบ้านอีสานใช้ ราก ผนกับเหล้าทา รักษาแพลงไฟ่ใหม้ น้ำร้อนลวก

ตำรายาไทยใช้ ราก รสเย็นมากเบื่อ ต้มน้ำกินเป็นยาแก้ปวดท้อง ห้องเสียแก้บิด ขับเหงื่อ และเป็นยาเย็น แก้อาการกระหายน้ำ แก้ไข้ แก้ไข้รากสด แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้ครั้นเนื้อครั้นตัว ดับร้อน นำรากผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง จนยาหมดสافت แก้ตกขาว มะเร็งลำไส้ มะเร็งมดลูก ใน ย่างไฟให้เกรียม ใช้พอกศีรษะ แก้วิงเวียน มีนัง ตำเป็นยาพอกแก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ และแก้ผื่นคันตามผิวนาง น้ำยา จากใบอ่อนกินเป็นยาช่วยย่อย ทั้งตัน ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม รักษามะเร็งเต้านม

ช่วงที่ออกดอก มิถุนายน ถึง กันยายน
ช่วงที่ออกผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

กันเกรา

ชื่อพืช	กันเกรา
ชื่ออื่น	มันปลา
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	Loganiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ต้นสูงประมาณ 15-20 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ในรูปวงรี กว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 8-12 เซนติเมตร เนื้อใบค่อนข้างเหนียว ดอกออกเป็นช่อ แบบช่อกระจุก มีกลิ่นหอม กลิ่นดอก สีขาวและเหลืองอ่อนจำนวน 5 กลีบ ดอกเริ่มน้ำมีสีขาวเมื่อ蔫เด็มที่มีสีเหลืองอมส้ม มีก้านเกสรยาวออกมา เกสรตัวผู้ยาวและติดกับกลีบดอกมี 5 อัน ยื่นพ้นโดยปกหลอดกลีบดอก อับเรณูรูปรีหรือขอบขนาด ผลอ่อนทรงกลม สีเขียว สักสีเหลือง ส้ม หรือแดง เป็นแบบผลลดมีหลายเมล็ด ผิวเรียบเป็นมัน ฉ่ำน้ำ มีติ่งแหลมลั้นติดอยู่ที่ปลาย เมล็ดมีขนาดเล็กลิ้น้ำตาลใหม่ มีหลายเมล็ด พหุตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

ตำรายไทย ใน แก้ไข้มาลาเรีย แก้หอบหิด บำรุงธาตุ และรักษาโรคพิษหนังพุพอง แก่น رسمันฝาดชม บำรุงร่างกาย บำรุงธาตุ บำรุงไขมัน เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้จ็บล้น หิด ไอ แก้ริดสีดวง แก้ท้องมาน แก้ท้องเดิน มูกเลือด แก้พิษฝิกาพ แก้แน่นหน้าอก บำรุงม้าม บำรุงโลหิต ขับลม แก้โลหิตพิการ แก้ปวดแสบปวดร้อน ตามพิษหนังและร่างกาย ยอดอ่อนและใบอ่อนใช้กินเป็นผักสดได้

ช่วงที่ออกดอก พฤศจิกายน ถึง มิถุนายน
ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

กำแพงเก้าชั้น

ชื่อพืช	กำแพงเก้าชั้น
ชื่อain	ตากวง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Salacia verrucosa</i> Wight.
ชื่อวงศ์	Celastraceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้พุ่มหรือเลื้อยหรือไม้เดาขนาดใหญ่ เนื้อไม้สีแดงอ่อน มีวงปีสีแดงเข้มช้อนกันถี่ ๆ ใบเดี่ยว เรียงสลับ เรียงตรงข้าม หรือเกือบตรงข้าม รูปใบหอก กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ดอกเดี่ยวออกตามก้านเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีดอก 30-40 ดอก ดอกสีเขียวอมเหลือง อยู่ตระหง่านก้านสองกลุ่ม ตามข้อของใบ ก้านดอกสีเขียวอ่อนจำนวนมาก กลีบดอกรูปร่างกลม มี 5 กลีบ สีเหลืองปนเขียว ฐานฐานดอกนูนขึ้นเป็นรูปทรงกลมแบน เกสรเพศผู้ 3 อัน ติดบนขอบฐานฐานดอก เรียงแยกกันเป็นวง ผลสุดท้ายกลม ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกมีสีส้มแดง มีเมล็ดแข็ง 3-4 เมล็ด เนื้อผลสุก สีน้ำตาลอ่อนใส รสหวาน รับประทานได้ พบตามป่าดิบ ป่าเต็งรัง และป่าไปร่องทั่วไป

สรรพคุณ

ตำราไทย นิยมใช้เป็นยาร่วมกับตากไก่ หรือใช้แทนกันได้ เนื้อไม้ รสเผาเผา เป็นยาถ่ายของเลี้ยงออกจากร่างกาย ระบายลมร้าย แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม เป็นยากระหาย บำรุงเนื้อ บำรุงเลือน บำรุงตับไต บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย บำรุงโลหิต แก้โลหิตจาง แก้โลหิต และน้ำเหลืองพิการ แก้รำขูชา แก้กระษัยใต้พิการ แก้วัดเมือย แก้วัดหลังปวดเอว راك ผสมกับต้นตากไก่ รากค้อนตีหมา รากอีล่า (กำลังทรพี) ต้มรับประทาน แก้ไข้สูง

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล สิงหาคม ถึง กันยายน

กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่อพืช กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่ออื่น ตาไก่

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* L.

ชื่อวงศ์ Celastraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง หรือไม้พม่าเลี้ยง เนื้อไม้มีวิบากล้ำแดงเข้ม เรียงชั้นกันเป็นชั้น ในเดียว เรียงตรงข้าม สลับตั้งจาก แผ่นใบค่อนข้างหนา แผ่นใบรูปวงรี รูปวงรีกว้างรูปไข่ รูปวงรีแคนใบเหล็ก หรือรูปไข่กลับ กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 4-8 เซนติเมตร ดอกเล็ก สีเขียวอมเหลืองหรือเหลือง ออกเป็นช่อ แบบกระฉุกหรือช่อแยกแขนงล้ม ๆ มี 3-6 ดอกในแต่ละช่อ กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลืองปนเขียว แกนดอกนูนเป็นวงกลม เกสรเพศผู้ 3 อัน ติดบนขอบฐานฐานดอก ปลายเกสรชนิดอกเป็นยอดแหลม ผลสด รูปร่างค่อนข้างกลม ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดงหรือสีแดงอมล้ม ภายในมีเมล็ดกลมขนาดใหญ่เดียงกับผล 1 เมล็ด พับตามปีชาวยะลา ปีเบญจพรรณทั่วไป

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้เนื้อไม้ ต้มน้ำดื่ม แก้โรคไต แก้ห้องผูก แก้ลมตีชื้น ลำต้น แก้ปวดเมื่อย เป็นยาระบาย แก้ริดสีดวงทวาร บำรุงโลหิต พอกโลหิต แก้โลหิตจาง แก้พومแห้งแรงน้อย ทำให้อายากอาหาร ขับรดูขาว แก้ปวดตามข้อ ขับพยาลม พอกและขับโลหิตระดู รักษาโรคตับอักเสบ (ผสมกับเปลือกต้นมะดูก) แก้หืด (ผสมกับสมุนไพรอื่น) แก้เบาหวาน (ผสมกับรากทองพันชั่ง หัวข้าวเย็นเนื้อ หัวข้าวเย็นใต้ หัวร้อยรู แก่นลัก และหญ้าชันกดทั้งต้น) راك ต้มหรือดองสุราดื่ม ขับโลหิตระดู บำรุงโลหิต ดับพิษร้อนของโลหิต แก้ลมอันพฤกษ์ รักษาโรคตา บำรุงน้ำเหลือง ใน แก้เม็ดกิด ขับระดู ดอก แก้บิดมูกเลือด แก่นและราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาระบายแก้เล่นเอ็นอักเสบ

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม

กำลังเสือโกรง

ชื่อพืช	กำลังเสือโกรง
ชื่ออื่น	ขาวก่าก
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Strychnos axillaris</i> Colebr.
ชื่อวงศ์	Strychnaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือเลื้อย หรือไม้เดาขนาดใหญ่ ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม แผ่นใบรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ถึงค่อนข้างกลม รูปใบหอก ถึงรูปไข่ กว้าง 1-5.8 เซนติเมตร ยาว 1.5-11 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระฉุกแยกแขนง ตามง่ามใบหรือปลายกิ่ง ก้านช่อดอกสั้นมาก มีดอกจำนวนมาก ก้านดอกสีเขียวถึงขาว มี 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่ใกล้ปากหลอดดอก ยื่นยาวออกจากพับปากหลอด รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมีไข่อ่อนจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลทรงกลม หรือทรงรูปไข่ มีเล็บผ่านศูนย์กลาง 0.5-1.5 เซนติเมตร สีเขียว สุกสีส้มหรือแดง เปลือกบาง เเรียน มี 1-2 เมล็ด พับขึ้นได้ในปี๊ดีบดีบแล้ง ป่าละเมะ และป่าไปร่องทั่วไป

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้แก่น ต้มน้ำดื่ม ช่วยบำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย ตำรายาไทย ใช้ราก ตำพอกแก้ฝี แก้ริดสีดวงล้าใส่ ลำต้น แก้ติดเชื้อที่ปากมดลูกหลังคลอด แก้ปอดพิการ แก้ไอ ตับพิษในข้อในกระดูก เล็บอัน แก้พิษดานชาง ขับพยาธิในห้อง แก้กามโรค แก้ເກາດານໃນห้อง แก่น บำรุงโลหิต ดับพิษไข่ แก้กระษัย ไตพิการ ปัสสาวะพิการ ใน แก้โรคผิวหนัง ใช้อบลูกดอก และแก้อัมพาต เปลือกต้น แก่น และใบ ต้มดื่มน้ำ แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้เล็บเอ็นพิการ แก้กระษัย แก้เห็บชา แก้เข้าข้อ

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม
ช่วงที่ออกผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

กุ่มหน้า

ชื่อพืช
ชื่ออื่น

กุ่มหน้า

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crateva religiosa* Ham.

ชื่อวงศ์ Capparaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ใบประกอบแบบนิ่วเมือ ใบย่อย 3 ใบ รูปวงรีหรือรูปไข่ ออกเรียงสลับ กว้าง 2.5-7 เซนติเมตร ยาว 5.5-16 เซนติเมตร ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง และซอกใบ ติดดอก 20-60 ดอก กลีบดอกเมื่อแรกบานสีขาวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อน กลีบร่องดอกรูปไข่ปลายแหลม กลีบดอกกลม ยาว 2-3 เซนติเมตร สีขาว มี 4 กลีบ กลีบล่างและกลีบบนอย่างละ 2 กลีบ แต่กลีบบนจะใหญ่กว่าเกสรตัวผู้มีก้านลีมวยหรือลีซมพู ยาวยืน 13-25 อัน ผลสด รูปร่างค่อนข้างกลมรี เปลือกหนา ผลอ่อนผิวมีสะเก็ดสีเหลืองอมเทา เมื่อสุกสีเทา ผลแก่ผิวเรียบ มีหลายเมล็ด พบรตามข้างลำธาร ริมน้ำแม่น้ำที่ชื้นแฉะ ในป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ใบ รสมหอม ขับเหื่อ แก้ไข้ เจริญอาหาร ระบายบำรุงธาตุ ขับพยาธิ แกปวดเลี้น แก้อัมพาต แก้โรคไข้ข้ออักเสบ แก้สะอึก ขับพยาลง แกลมขึ้นเบื่องสูง ดอก รสเย็น แก้เจ็บในตา แก้ไขครั้นเนือครั้นตัว แก้เจ็บคอ ผล รสเข้ม แก้ไข้ เปลือกดัน รสมหอม แก้สะอึก ขับพยาลง ขับเหื่อ แก้ในกองลม แก้กระษัย แก้วิดสีดวงพร้อมแห้ง ระงับพิษที่ผิวนัง แก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเสีย เป็นยาบำรุง ขับน้ำดี ขับนิ่วในทางเดินปัสสาวะ แก้อาเจียน แกลมทำให้เรtro ผสมรวมกับเปลือกกุ่มบก เปลือกทองหลางใบมน ต้มน้ำดื่ม เป็นยาขับลม แก้สะอึก กระพี้ รสร้อน แก้วิดสีดวงทวาร แก่นรสว้อน แก่นิ่ว ราก แซ่น้ำกิน บำรุงธาตุ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล ตุลาคม ถึง ธันวาคม

กุ่มบก

ชื่อพืช	กุ่มบก
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Creteva adansonii</i> DC. subsp. <i>trifoliata</i> (Roxb.) Jacobs
ชื่อวงศ์	Capparaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไผ่ยืนต้น ใบเป็นใบประกอบแบบน้ำเมือ มีใบย่อย 3 ใบ ออกเรียงสลับในรูปไข่ กว้าง 2-6 เซนติเมตร ยาว 2-10 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระฉูกตามซอกใบใกล้ปลายยอด ดอกสีขาวเมื่อแรกบาน แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีชมพู กลีบดอกมี 4 กลีบ รูปรี ปลายมน โคนสอบเรียว เท้าเส้นบนกลีบชัดเจนคล้ายเล็บใน เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก ก้านเป็นเส้นสีม่วง เกสรเพศเมียค่อนข้างยาว 1 อัน มีรังไข่เหนือวงกลีบ ผลสด รูปทรงกลม ผิวมีจุดลึกล้ำตามแดงเปลือกแข็ง ผลอ่อนมีสีเขียว พอกลุกมีลิ้น้ำตาลแดง เมล็ดรูปเกือกม้าหรือรูปไต มีหลายเมล็ด ผิวเรียบ พนตามป่าผสมผลดิน ป่าเต็งรัง ไร่นา ป่าเบญจพรรณเขายืนปูนและป่าไผ่

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใน รสวัณ ใช้ต้มน้ำดีมบำรุงหัวใจและขับลม ในสตั่มหาแก้กลางแก้อ้อน แก้ทานขโนย ในและเปลือกราก ใช้ทาถูนวดให้เลือดมาเลี้ยงบริเวณนั้น เปลือกดัน รสวัณ แก้ปวดท้อง แก้ลงท้อง ขับพยาลง แก้บวม บำรุงธาตุ คุณธาตุ กระตุนลำไส้ให้ย่อยอาหาร ขับปัสสาวะ แก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเสียรักษานิ่ว บำรุงหัวใจ ทำแก้โรคผิวหนัง เป็นยาแรงบันประสาท เปลือกดันนำมานึ่งให้ร้อนใช้ประคบแก้ปวด เปลือกดันผสมกับเปลือกกุ่มน้ำ เปลือกทองหลางใบมน ต้มน้ำดีม เป็นยาขับลม แก่น รสวัณ แก้ริดสีดวงทวาร และอาการพومเหลืองกระพี รสวัณ ช่วยทำให้ขี้ทูแห้งออกมานาก ราก รสวัณ บำรุงธาตุ ดอก เป็นยาเจริญอาหาร ผล แก้ท้องผูก

ช่วงที่ออกดอกและติดผล ตุลาคม ถึง ธันวาคม

ข้อย

ชื่อพืช

ข้อย

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Streblus asper* Lour.

ชื่อวงศ์ Moraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดกลาง ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีหรือรูปไข่กลับ กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 4-8 เซนติเมตร ดอกสีเขียวอ่อน มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็กมาก ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต่างตันกัน ช่อดอกเพศผู้เป็นกระฉูกกลม มี 5-15 ดอก เส้นผ่านศูนย์กลางยาว 6-10 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้สีขาว ดอกเพศเมียออกเดี่ยว มีก้านยาว ก้านดอกสีเขียวปนเหลือง ผลสด รูปกลม หรือรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.8 เซนติเมตร มีเมล็ดเดียว ผลแก่สีเหลือง ข้างใน มีกลีบเลี้ยงสีเขียวทึบ ปลายผลมีก้านเกสรตัวเมียคล้ายเส้นด้ายติดอยู่ เมล็ดกลม สีขาวแกมเทา พนตามที่ลุ่ม ป่าเบญจพรรณทั่วไป และป่าละเมะสรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้กิ่งสด ทุบใช้สีฟัน ทำให้เหงือกและฟันหัก เปลือกตัน นำมาต้มใส่เกลือให้เค็มใช้รักษาโรคภารมานาด แก้โรคฟัน รักษาฟันให้แข็งแรง แก้ปวดฟัน ปรงเป็นยาแก้ท้องร่วง ใช้มวนสูบรักษาบริสีดวงจมูก ต้มกับน้ำใช้ชี้ล้าง鼻 cavity และรักษาแพลเรือรัง แก้โรคคอตีบ เป็นส่วนผสมในยารักษากระดูก ปวดเส้นประสาทและปวดเอว ฝ่าพยาธิ เปลือกราก บำรุงหัวใจ ใน น้ำต้มแก้โรคบิด แก้ปวดประจำเดือน ขับน้ำนม แก้บิด ขับพยาลง แก้ท้องอืดเฟ้อ ผล บำรุงธาตุ แก้ลม แก้กระษัย ขับลม จุกเสียด เป็นยาอายุวัฒนะ เมล็ด รสมานมร้อน เป็นยาอายุวัฒนะ บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้ท้องอืดเฟ้อ ขับลมในลำไส้

ช่วงที่ออกดอก

ธันวาคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล

เมษายน ถึง พฤษภาคม

ขันทองพญาบาท

ชื่อพืช	ขันทองพญาบาท
ชื่ออื่น	ดูกหิน ดูกไล
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss) Baill.
ชื่อวงศ์	Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรูปหอก กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 9-22 เซนติเมตร เนื้อใบหนาทึบ เหนียว ดอกสีเขียวอมเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อสั้น ๆ ตรงขอกใบ กลิ่นหอม ช่อละ 5-10 ดอก ดอกแยกเพศ แยกต้น ไม่มีกลีบดอก ดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้ 35-60 อัน ดอกเพศเมีย รังไข่เหนือวงกลีบ กลีบรองดอกมี 5 กลีบ หนา ผลเกี้องกลม ผิวเกลี้ยง ขนาด 2 เซนติเมตร ผลอ่อนลีบเขียว เมื่อสุกมีลีบเหลืองอมแสด แตกตามพู มี 3 พู เมล็ดค่อนข้างกลม หนึ่งผลมี 3 เมล็ด ขนาด 7-8 มิลลิเมตร สีน้ำตาลเข้ม มีเนื้อบาง ๆ สีขาว (aril) หุ้มเมล็ด พับตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรพรรณ ป่าดงดิบ สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้ราก รสمرةเบื้อร้อน แก้ลม แก้ประดง แก้พิษในกระดูก แก้โรคผิวหนัง รักษาน้ำเหลืองเสีย เปลือกต้น แก้โรคตับพิการ แก้ปอดพิการ แก้ลมเป็นพิษ แก้โรคผิวหนัง แก้ลาก geleón รักษามะเร็ง เป็นยาถ่าย ยาระบาย บำรุงเหงือก แก้เหงือกอักเสบ ทำให้ฟันทน แก้ประดง ถ่ายน้ำเหลือง แก้พิษในกระดูก ฝ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้กามโรค เนื้อไม้ รสمرةเบื้อ แก้กามโรค แก้น้ำเหลืองเสีย แก้ไข้ แก้โรคผิวหนัง แก้มะเร็งคุดทะราด แก้ลาก geleón แก้ลมพิษ แก้ประดงผื่นคัน แก้พิษในกระดูก ฝ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้ลมและโลหิต เป็นพิษ เนื้อไม้ มีพิษทำให้麻木 ใช้เป็นยาเบื้อ ลดตัน ต้มอาบลำหัวหงິງอยู่ไฟ

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง พฤษภาคม
ช่วงที่ออกผล เมษายน ถึง มิถุนายน

ข้าวสารป่า

ชื่อพืช ข้าวสารป่า

ชื่ออื่น เข็มแพะ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pavetta tomentosa Roxb. ex Smith.*

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งจาก รูปรี แกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-10 เซนติเมตร ยาว 8-15 เซนติเมตร แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง คล้ายช่อเชิงหลั่น สีขาว มีกลิ่นหอม ออกที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกได้ถึง 15 เซนติเมตร ช่อดอกกลม หวาน ๆ ดอกย่อยจำนวนมาก กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมกันเป็นรูปแตร หลอดแคบ แยกเป็นกลีบ 4 กลีบ เกสรเพศผู้ 4 อัน ติดที่ปลายหลอดกลีบดอก กลีบดอกรังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ผลผนังชั้นในแข็ง กลม มี 2 พู เส้นผ่านศูนย์กลาง 4-6 มิลลิเมตร สีเขียวเป็นมัน เมื่อแก่เป็นสีดำ เนื้อผลบาง ภายในมี 2 เมล็ด สีน้ำตาล พบร้าไวในป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา และป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

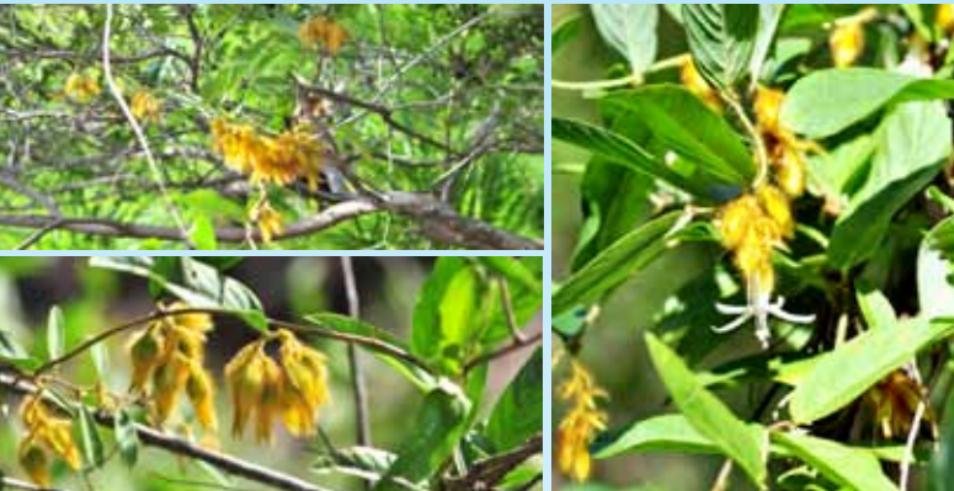
ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้รากหรือลำต้น ผสมสมุนไพรอื่นหลายชนิด ต้มน้ำดื่ม แก้மະเริง รากต้มน้ำดื่มช่วยเพิ่มน้ำนม

ตำรายาไทย ใน رسمเมabeo ใช้รักษาโรคในจมูก หัวพยาธิ ใช้น้ำต้มแก้อาการใช้ ใบและราก ใช้พอกฝี รักษาติดสีดงทวาร แก้หิด เปเลือกตัน มีรสมاءbeo ตำคันເسئນ້າຫຍອດຫຼຸ່ມແລງຄາໃນຫຼຸ່ມ ພຣສມາbeo แก้วิตสีดงงອກໃນຈຸກ ດອກ มีรสมຳເຢັນ ແກ້ຕາແຕງຕາແລະ ຮາກ ມີຮສເຜືອນ ແກ້ເສມະ ໃນທົ່ວແລະໃນທຽວອກ ຕັ້ມນ້ຳກິນແກ້ມິດ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษายน ถึง สิงหาคม

ขี้เจียก

ชื่อพืช	ขี้เจียก
ชื่ออื่น	เครือพูทอง ตำແයດິນ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Argyreia thorelii</i> Gagnep.
ชื่อวงศ์	Convolvulaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยล้มลุก มีหัวใต้ดิน มีขนยาวสีน้ำตาลทองประปรายตามกิ่งใบเดียว เรียงสลับ รูปแฉกแגםรูบใบหอก กว้าง 1.2-2.5 เซนติเมตร ยาว 8-14 เซนติเมตร ดอกช่อ แบบช่อกระจุก ออกสั้น ๆ ที่ซอกใบ ดอกย่อย 3-7 ดอก ในแต่ละช่อ กลีบดอกรูปดอกเชื้ม ปลายแหลม แยกเป็น 5 แฉก หลอดกลีบ ดอกยาว 4-5 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ยื่นพ้นเลยปากกลีบดอก ยาว 3.8-4 เซนติเมตร เกสรเพศเมียยาวเท่า ๆ เกสรเพศผู้ ยอดเกสรหยัก 2 พู ผลสดเมื่อแห้งแตก ทรงกลม มีหลายเมล็ด พุ่มตามป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้งที่เป็นทินทรียสารพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ไอ รับประทานสด เป็นยา nhuận

ช่วงที่ออกดอกและติดผล สิงหาคม ถึง กันยายน

คดสัง

ชื่อพืช

คดสัง

ชื่ออื่น

เบนน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Combretum trifoliatum Vent.

ชื่อวงศ์

Combretaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เดาหรือไม้พุ่มรอเลี้ยง ใบเป็นใบเดี่ยว ออกที่ซอกเดียว กัน 3-5 ในรูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง 3-5.5 เซนติเมตร ยาว 8-16 เซนติเมตร ดอกสีขาว หรือสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อกระจาดที่ปลายยอดหรือตามกิ่ง ในช่อดอกยาว 8-20 เซนติเมตร กลีบดอกมี 5 กลีบ มีขนนุ่มหนาแน่น เกสรตัวผู้มี 10 อัน ก้านเกสรตัวผู้ยาว 4-5 มิลลิเมตร อับเรณูยาว 0.5 มิลลิเมตร ส่วนท่อเกสรตัวเมียยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร ผลไม่มีก้าน รูปรีแคบ กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 3-3.5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง สีน้ำตาลดำ เป็นมัน มีคริบปีกแข็ง 5 ปีก (อาจพบแบบมี 4 หรือ 6 ปีก) ปีกกว้างประมาณ 3-4 มิลลิเมตร ขอบขั้นบว��ณที่ชุมชืน

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ฝนทา แก้ฟื้นอง ลำต้น เข้ายากับแก่นมะขาม เพกา เบนน้ำ และจำปาขาว ต้มน้ำดื่ม แก้นิ่วในไต

ตำรายไทย ใช้ ราก บgrünเป็นยาชงแก้ตอกขาว ใช้ชาระลังอวัยวะสีบพันธุ์สตรี เปลือกและราก ฝนกับน้ำช้าวช้า กินเป็นยาสามาน้ำใส แก็บิดแก้ท้องร่วง หรือดองเหล็กกินแก้ปวดท้อง แก้จุกเสียด ผล ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิໄลเดือน ต้มน้ำออมแก้เหงื่อกบworm และปากเปื่อย นำผลมาผสมกับเมล็ดข้าวโพดแล้วทำให้สุก นำมาปั้นเป็นยาลูกกลอน เอามาเดี่ยวเป็นยาบำรุงและรักษาเหงื่อกทั้งต้น รักษาโรคบิด ขับพยาธิ

ช่วงที่ออกดอก

มกราคม ถึง กุมภาพันธ์

ช่วงที่ออกผล

มีนาคม ถึง เมษายน

คนทีสอ

ชื่อพืช	คนทีสอ
ชื่อain	ดินสอ ผีเสือน้อย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Vitex trifolia</i> Linn.
ชื่อวงศ์	Verbenaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดกลาง ทั้งต้นมีกลิ่นหอม ใบประกอบแบบนิ่วมีอ อกตรงกันข้าม ในย่อยรูปไข่ปลายแหลม 3 ใบ กว้าง 2.5-3 เซนติเมตร ยาว 4-6 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ปลายแหลม โคนใบสอบ ห้องใบและหลังใบเรียบ หลังใบสีเขียว ห้องใบเป็นสีน้ำเงิน มีขน ก้านใบยาว 1-3 เซนติเมตร ก้านใบย่อยลั่นมาก ดอกช่อแยกแขนง ดอกมีขนาดเล็กสีฟ้าอมม่วงเป็นช่อยาว ออกที่ยอดหรือตามซอกใบในใกล้ปลายกิ่ง โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 5-8 มิลลิเมตร ปลายแยกรูปปากเปิด มีขน มี 5 กลีบ กลีบดอกมีขนาดไม่เท่ากัน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนล่างมี 2 กลีบ ส่วนบนมี 3 กลีบ มีเกสรตัวผู้ 4 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลสด รูปทรงกลม มีเมล็ดเดียว สีเขียวนวล เป็นพวงช่อ เมล็ดเดี่ยวกลม สีน้ำตาล เมื่อสุกมีสีคล้ำหรือดำ เกิดตามปัจจัย เช่น ป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใบ รสวัณสุขุม หอม บำรุงน้ำดี ขับเสมหะ บำรุงธาตุ รักษาโรคตับ ขับลม แก้ไอ แก้หืด ฝ่าพยาธิ แก้วิริดสีดวงจมูก แก้สำไส้พิการ ขับเหื่อ แก้พิษฝีใหญ่ แขน้อานแก้ผื่นคันโรคผิวหนัง โรคปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ และเป็นยาไอล์แมลง ดอก แก้ไข้ แก้หืดไอ ฝ่าพยาธิ บำรุงครรภ์การดา บำรุงน้ำนม ผล รสวัณสุขุม แก้กลืนเทียนอาเจียน แก้ลม ฝ่าพยาธิ แก้หืดไอ แก้ไข้ แก้วิริดสีดวงจมูก แก้ปวดตามเนื้อตามข้อ แก้ท้องมาน ขับเหื่อ เมล็ด รสวัณสุขุม ระงับปวด เจริญอาหาร ราก รสวัณสุขุม แก้ไข้ แก้โรคตับ โรคตา ถ่ายน้ำเหลือง ขับเหื่อ ขับปัสสาวะ รากและใบ ต้มกินแก้ไข้ ให้หญิงหลังคลอดบุตรใหม่ ๆ รับประทานเป็นยาขับปัสสาวะและขับเหื่อ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

คัดเด้าเครือ

ชื่อพืช คัดเด้าเครือ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oxyceros horridus* Lour.

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ร้อเลี้ยงเนื้อแข็ง หรือไม้พุ่มขนาดกลาง มีหานามแผลม สัน ปลายโคงแข็งเป็นคู่ตามข้อและโคนใบ ใน เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้าม เนื้อใบหนาแข็ง เนื้อยา ใบรูปรี แกมขอบขนาน กว้าง 4-5 เซนติเมตร ยาว 6-12 เซนติเมตร ดอกออกเป็นช่อกระฉุกตามซอกใบและปลายกิ่ง มีลักษณะคล้ายดอกเชื้อม เมื่อแรกบานลีข้าวแล้วเปลี่ยนเป็นสีแกรมเหลือง กลิ่นหอมแรงในตอนกลางคืน กลีบดอก 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ยาวและยื่นพ้นกลีบดอก ผลสดแบบผลกลุ่ม รูปกลมรี สีเขียวเข้ม เมื่อแก่สีดำ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 เซนติเมตร ส่วนก้นนูนเป็นวง เมล็ดขนาดเล็กมีจำนวนมาก พับตามป้าดินแล้ง ป่าเบญจพรรณ และตามป่าละเมะ

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ทั้งต้น แก้เสมอ บำรุงโลหิต แก้ไข้ ใบแซ่น้ำดีเมะแก้ไข้ ดอก รสมหอม แก้เลือดออกตามไรฟัน ผล รสเผื่อนปร่า ปรุงเป็นยาต้มฟอกโลหิตระดู เป็นยาขับประจำเดือน บำรุงโลหิต ผลมีสารจำพวกไตรเทอโรปีนชาโนนิน มีฤทธิ์เยื่อปลา راك ช่วยขับเลือด แก้ไข้ แก้เลือดออกตามไรฟัน ขับลม รากและผล ขับระดู บำรุงโลหิต ขับฟอกโลหิต แก้ท้องเสีย รากหรือแก่น ฟันน้ำกินแก้ไข้ หนาม แก้พิษฝิต่างๆ ลดไข้ ลดความร้อน แก่น ฟันน้ำรับประทานแก้ไข้

ช่วงที่ออกดอก ธันวาคม ถึง มกราคม

ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

คำมอกหลวง

ชื่อพืช	คำมอกหลวง
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch.
ชื่อวงศ์	Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ลับตั้งจาก รูปวงรี รูปขอบ
ขานแกมไข่กลับ หรือรูปไข่กลับ กว้าง 12-18 เซนติเมตร ยาว 22-30
เซนติเมตร ใบแก่เขียวเข้มเป็นมัน ก้านใบร่วงหล่นง่ายทิ้งรอยแผลกลม ๆ
ตุ่มตามรากว่าง ยอดอ่อนมีน้ำยางคล้ายขี้ผึ้งสีเหลืองหุ้มไว้ ดอกเดี่ยว
ออกที่ซอกใบ หรือตามปลายยอด ขนาดเล็กผ่านศูนย์กลาง 5-7 เซนติเมตร
มีกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวนวลเมื่อแรกนาน แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด
กลีบหงอก เกสรตัวผู้มี 5 อัน รังไข่อยู่ใต้กลีบ ผลสด มีเนื้อ สีเขียวเข้ม^{เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ} รูปกระวยแกมไข่กลับ หรือรูปขอบขาน มีเนื้อและ
เมล็ดขนาดเล็กหลายเมล็ด พบรากป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้เนื้อไม้เข้ามากับโนกเตี้ย และสามพันเตี้ย^{ต้มน้ำดีม แก็บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด}

ยาพื้นบ้าน ใช้เมล็ด ต้มน้ำผสมเป็นยาสระผม ฟ่าเทา แก่น ผสมกับ^{แก่นมะพอก ต้มรวมกันให้หมุนอยู่ไฟอาบและใช้สระผม}

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง สิงหาคม

କୃଷ୍ଣ

ชื่อพืช	คุย
ชื่ออื่น	ยาง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Willughbeia edulis</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	Apocynaceae

จักษณะทางพอกษาสตรี

ไม้เดาเนื้อแข็ง รอเลือยขนาดใหญ่ ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางสีขาวขุ่น ในเดียว เรียงตรงข้าม รูปปี รูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน กว้าง 5-7 เซนติเมตร ยาว 10-14 เซนติเมตร เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ดอกช่อแบบช่อกระจุก มีดอกย่อย 5-6 ดอก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 แฉก สีขาวปนสีเหลือง เรียงบิดเวียนแบบขวางทับช้าย เกสรเพศผู้มี 5 อัน เกสรเพศเมีย รังไข่กึ่งใต้วงกลีบ ผลเดี่ยวแบบผลสดมีเนื้อหلامาก ทรงกลม หรือรูปไข่ เปลือกผลค่อนข้างหนา สีเขียว เมื่อสุกสีเหลืองถึงส้ม เนื้อผลลื่นติด กับเมล็ด เปลือกหุ้มผลมีน้ำยางสีขาวข้น พับตามป้าดินแลঁง ป้าดินชื่น ป้าเบญจพรรณ

សរុបគណ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ลำต้นผสมลำต้นม้ากระทีบโรง ต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลัง เป็นยาอายุวัฒนะ เปลือก รักษาอาการปวดศีรษะ راك ต้มกินรักษาโรคบิด น้ำย่างใช้ทำการดักจับแมลงได้ ผลสุก มีรสเปรี้ยวอมหวาน รับประทานได้ หล่อเลี้นจำไส้ ช่วยให้ขับถ่ายสะดวก

ตำราไทย เก่า แก้ล้มขัดในข้อ ในกระดูก แก้มือเท้าอ่อนเพลีย ต้มดีมแกบิด แก้ตับพิการ แก้คุดทะราด راك แก้มือเท้าอ่อนเพลีย ต้มดีมแก่ โรคบิด แก้เจ็บคอ เจ็บหน้าอัก เปเลือกตัน ต้มดีมแก้วปวดศีรษะ ยาง รสฟ้าด ร้อน ทาแพล แก้คุดทะราด ผลดิน รสเปรี้ยว fading ผลแห้งย่างไฟ บดทาแพล

ช่วงที่ออกดอก กมพาพันธ์ ลีน มีนาคม

ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง กันยายน

เครื่อหมาน้อย

ชื่อพืช	เครื่อหมาน้อย
ชื่ออื่น	กรุงเขมา
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cissampelos pareira</i> L. var. <i>hirsuta</i> (Buch. ex DC.) Forman.
ชื่อวงศ์	Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อย เนื้อไม้แข็ง มีขันนุ่มลับนักคลุมหนาแน่นตามเดา กิ่ง ซ่อ ดอก และใบ ใบเป็นใบเดียว ออกแบบสลับ มีหล่ายรูป เช่น รูปหัวใจ รูปกลม กันใบปิด กว้าง 4.5-12 เซนติเมตร ยาว 4.5-11 เซนติเมตร ดอกออกเป็นช่อ กระจุกสีขาว ขนาดเล็ก ดอกแยกเพศ และอยู่ต่างต้นกัน เรียงแบบช่อเชิงหลั่น ดอกเพศผู้ สีเขียวหรือสีเหลือง เกสรเพศผู้เชื่อมติดกัน ช่อดอกเพศเมีย เป็นช่อคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ผลสด มีก้านอวบใหญ่ ขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร สีส้ม ผลทรงกลมรือยูรังปลาย เมื่อสุกสีน้ำตาลแดง เมล็ดโถงงอ รูปพระจันทร์ครึ่งซีก พับในปีดิน ป้าผลดิน และป้าไฟ ตามริมแม่น้ำลำธาร สรรพคุณ

ตำรายาไทย ส่วนเหนือดิน เป็นยาแก้ร้อนใน แก้โรคตับ راك ใช้แก้ไข้ แก้ดีช่าน เป็นยาขับปัสสาวะ ยาด่าย แก้ไข้มาลาเรีย ใช้เป็นยาเจริญอาหาร ยาอาบุญตัน ยาช่วยย่อย แก้ท้องร่วง บวมน้ำ แก้ไอ ขัดเบ้า กระเพาะปัสสาวะ อักเสบ โรคหนองใน ใช้เคี้ยว แก้ปวดท้อง และโรคบิด ระหว่างนิ้ว เป็นยาขับ เห้อ ยาขับระดู ยานำรุ่ง ยาลงบประสาท ยาขับน้ำเหลืองเลีย ยาสมาน รากและใบ พอกเป็นยาเฉพาะที่ แก้โรคผิวหนัง หิด ลำต้น ดับพิษใช้ทุกชนิด บำรุงโลหิตสตรี เป็นยาพอกแก้ตาอักเสบ เนื้อไม้ แก้โรคปอด และโรคโลหิตจาง ใน แก้ร้อนใน พอกแพล ฝี แก้แพลมะเร็ง แก้หิด ใช้ทาภัยนอกแก้หิด ในคันເเอกสารน้ำเมื่อผสมกับเครื่องปรุงอาหาร จะมีลักษณะเป็นวุ้น

ช่วงที่ออกดอก ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน
ช่วงที่ออกผล ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

เจตพังคี

ชื่อพืช

เจตพังคี

ชื่ออื่น

ใบหลังขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cladogynos orientalis* Zipp.ex Span.

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม กิ่งก้านมีขรูปดาวลีขขาว รากมีเปลือกหุ้มเป็นเยื่อบางสีเหลือง หรือสีเหลืองเข้ม ใน เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปไข่หรือรูปวงรี กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 6-15 เซนติเมตร แผ่นใบหนา ด้านบนเกลี้ยง สีเขียวเข้ม แผ่นใบด้านล่างมีขรูปดาวลีขขาวจำนวนมาก ทำให้มองเห็นแผ่นใบลีขขาวหรือสีเงิน ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน แต่ละช่อมีดอกเพศเมีย 1 ดอก ดอกเพศผู้ 1-2 ดอก เกสรเพศผู้สีเหลือง เป็นเล็บยาวยื่น 4 เล็บ รังไข่กึ่งทรงกลม ผลรูปทรงกลม ผลแห้งไม่แตก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 มิลลิเมตร แบ่งเป็น 3 พู ผิวเป็นลายเส้นลีขขาวทั้งผล และมีขันนุ่มลีขขาว พบรตามป่าดิบ ป่าไม่ผลัดใบ ป่าเขาทินปูน

สรรพคุณ

ตำรายไทย ราก รสเผ็ดขึ้นเพื่อนเล็กน้อย และมีกลิ่นหอม ช่วยขับลม แก้ท้องขึ้น ปวดแน่นท้อง หรือนำมาฝนกับน้ำปูนใส่athaท้องเด็กอ่อน ทำให้พยาลม แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้โรคในกระเพาะและลำไส้ ทำให้เจริญอาหาร หรือใช้ร่วมกับ มหาทิงค์หรือการบูรภักดี หรือนำรากมาผสมกับรากกำยาน ต้มน้ำดื่ม บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจ หรือผสมกับไฟล กะทือบ้าน กะทือป่า กระเทียม ขิง พริกไทย ดีปลี เจตมูลเพลิงแดง บดเป็นผงละลายน้ำตาลทรายพอหวาน ดีมเป็นยา รักษาธาตุ เจริญอาหาร ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ท้องตัน ต้มน้ำหรือ ทำเป็นผง หรือดองเหล้า กินแก้ลมจูกเลียด ท้องขึ้น ท้องเพ้อ และท้องร่วง ช่วงที่ออกดอก และติดผล มีนาคม ถึง พฤษภาคม

เฉียงพร้านางแօ

ชื่อพืช เฉียงพร้านางแօ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Carallia brachiata* (Lour.) Merr.

ชื่อวงศ์ Rhizophoraceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ อาจพบลักษณะรากค้ำจุนแบบ prop root เป็นเส้นยาว หรือออกเป็นกระเจာตามลำต้น หรือโคนต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสับตั้งจาก รูปวงรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 7-10 เซนติเมตร หลังใบสีเขียวเข้ม เป็นมันหนา ดอกช่อแยกแขนง มักเรียงตัวແเน่นเป็นช่อกลม ไม่มีก้านดอกย่อย กลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกขนาดเล็ก รูปร่างเป็นแผ่นกลม สีเขียวอมเหลือง เกสรเพศผู้มี 10-16 อัน ผลสดแบบมีเนื้อ รูปทรงกลม ขนาดเล็ก ออกเป็นกระเจာ มีกลีบเลี้ยงด้านบน คล้ายมงกุฎ ผิวผลเป็นมัน มีเนื้อบางสีเขียวห่อหุ้ม ผลแก่สีลั่มปนแดง เมล็ดรูปไตลีน้ำตาลเข้ม หรือดำ มีเยื่อหนานสีลั่ม รับประทานได้ พบรตามป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ลำต้น fon nai kinn gaek iei ต้มน้ำดีเม่นำรุงร่างกาย เป็นยาเจริญอาหารสำหรับสตรีหลังคลอด ผสมลำต้นแคด เปลือกต้นตับเต่าต้น ต้มน้ำดีเม่น แกพิดสำแดง (กินอาหารแสงไช้ ทำให้โรคกำเริบ อาจมีอาการท้องเสีย) เปลือกต้น ต้มน้ำอาบรักษาไข้ตัวร้อน แก่น ช่วยขับลม ระบายความร้อน

ตำรายาไทย ใช้ เปลือกต้น รสเผาดเย็น แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ขับเสมหะ และโลหิต ปิดธาตุ สมานแพล แก้บิด แก้พิษพิດสำแดง ต้น แก้ไข้ นำรุงร่างกาย และช่วยเจริญอาหาร

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษายน ถึง สิงหาคม

ชะมง

ชื่อพืช	ชะมง
ชื่ออื่น	ส้มโนง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Garcinia cowa</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	Clusiaceae (Guttiferae)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดเล็กถึงกลาง มีน้ำยางสีเหลือง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ลับตั้งจาก รูปวงรีแגםใบหอกหรือรูปขอบขาน กว้าง 2-3.5 เซนติเมตร ยาว 7-15 เซนติเมตร เนื้อใบหนาและแข็ง gerade ดอกแยกเพศ อยู่คู่คละตัน ดอกตัวผู้ออกตามกิ่งเป็นกระฉุก เกสรตัวผู้มีจำนวนมากเรียงกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม กลีบดอกสีเหลือง 4 กลีบ รูปรี แข็งหนา ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยว ดอกมีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย มีปลายเกรสรีเป็น 4-8 เหลี่ยม ผลสด รูปกลมแป้น ผิวเรียบ ขนาด 2.5-6 เซนติเมตร เมื่อสุกสีเหลืองแגםล้มหม่น มีร่องตื้นๆ 5-8 ร่อง ด้านบนปลายบุ่ม และมีชั้นกลีบเลี้ยงติดอยู่ มีรสชาด มีเมล็ดขนาดใหญ่ 4-6 เมล็ด รูปรี หนา เรียงตัวกันเป็นวงรอบผล พับทั่วไปในป่าชื้นระดับต่ำ สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ผสมรากปود่อน รากตุมกาขาว และ รากกำแพงเจ็ดชั้น ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย แก่น ฝนหรือแห่น้ำดื่ม แก้อาการเห็นบ้า ในอ่อนและผลอ่อน มีรสเปรี้ยวรับประทานได้

ตำรายไทย ใช้ ใบหรือผล รสเปรี้ยว เป็นยาระบาย แก้ไข้ กระหายน้ำ กัดฟอกเสมอ แก้ชาตุพิการ ราก มีรสเปรี้ยว แก้ไข้ตัวร้อน แก้บิด แก้เสมอ ใน มีรสเปรี้ยว ปรุงเป็นยา กัดฟอกเสมอ และโลหิต แก้ไอ ผสม กับยาชนิดอื่นๆ ปรุงเป็นยาขับเลือดเสีย ใบและดอก เป็นยาระบายท้อง แก้ไข้ กัดฟอกเสมอ รักษาชาตุพิการ ผล หันเป็นแวนตากแห้ง ใช้กินเป็นยาแก้บิด

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน
ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง มิถุนายน

ชะลูช่อสัน

ชื่อพืช	ชะลูช่อสัน
ชื่อain	ตั้งตุ่น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alyxia schlechteri</i> H. Lev.
ชื่อวงศ์	Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มรอเลี้ยยหรือไม้เดาเนื้อแข็งขนาดเล็ก มีน้ำยางขาว เปลือกตัน และกึ่งก้านลีเทา มีรูอากาศมาก ในเดียว เรียงเป็นวงรอบข้อ ข้อละ 3-4 ใบ ในหนานแน่นช่วงบนของกิ่ง รูปวงรีแกมขอบขนาน รูปใบหอกกลับ หรือรูปใบหอก กว้าง 1-4 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร เนื้อใบค่อนข้างหนาเหนียว ดอกช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ขนาด 0.5-1 เซนติเมตร ดอกย่อยหลายดอก ขนาดเล็ก กลิบดอกมี 5 กลีบ กลีบดอกลีขาว เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว โคนหลอดลีเหลืองแกมส้ม มีกลิ่นหอม ผลสด รูปขอบขนาน คอดเป็นข้อ ๆ ตามเมล็ด 2-3 ข้อ แต่ละข้อยาว 7.5 มิลลิเมตร ผลอ่อนลีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยน เป็นลีม่วงดำ มี 1-3 เมล็ด พับตามป่าเดิร์ง ป่าไปร่อง ป่าละเมะ

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้เห็บงา แก้ตักขาว เช้ายา แก้กระษัยเส้น แก้วปวดเมื่อยจากการทำงานหนัก เดา ต้มน้ำดื่ม ช่วยบำรุงหัวใจ เปลือกตัน มีกลิ่นหอม ใช้ทำธูป

ตำรายไทย เปลือกเดา รสหอมเย็น ขับพายลม แก้วปวดในท้อง ต้ม เอาน้ำปรุงนุ่วให้มีกลิ่นหอมชวนสูบ และทำเป็นผง ปรุงเป็นเครื่องหอมอื่น ๆ เช่น ธูปหอม น้ำอ่อน น้ำปรุง เป็นต้น ใบและผล แก้ไข้ร้อนใน กระสับกระส่าย แก้สะอึก แก้ดีพิกิร แก้คุดหารัด ดอก แก้พิษไข้เพ้อคลั่ง แก้สะอึก แก้ดีพิกิร แก้ลม ราก แก้ลม แก้พิษสมะ แก้พิษไข้ เนื้อตัน แก้ลม บำรุงหัวใจ ขับพายลม แก้วปวดมวนท้อง และใช้ห้อง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ชะเอมไทย

ชื่อพืช	ชะเอมไทย
ชื่อain	ชะเอมป่า
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Albizia myriophylla</i> Benth.
ชื่อวงศ์	Leguminosae- Mimosaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เตายืนต้นขนาดกลาง มีหานามตามลำดันและกึงก้าน ใบเล็กละเอียด เป็นฝอย เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้าม ในย่อยรูปขอบขนาน มีขันที่ขอบใบ ดอกออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ลักษณะเป็นพู่ กลีบดอกสีขาว มีกลิ่นหอม ก้านช่อดอกยาว 1.3-2.3 เซนติเมตร ดอกรวมเป็นกระจุกที่ปลายก้าน เกสรตัวผู้ยาว สีขาว 10 อัน ผลเป็นฝักแบบ ปลายแหลม กว้าง 2.3-2.5 เซนติเมตร ยาว 7.2-15.2 เซนติเมตร โคนและปลายแหลม มีเมล็ดนูนเห็นได้ชัด ประมาณ 3-10 เมล็ดต่อฝัก ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลืองถึงน้ำตาล ตรงบริเวณที่มีเมล็ด จะมีรอยนูนเห็นชัด พับตามปีกดิบแล้ง ป่องดิบเข้า และป่องไปร่องทั่วไป

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ เนื้อไม้ มีรสหวาน แก้โรคในลำคอ แก้ลม แก้เลือด ออกตามไรฟัน บำรุงธาตุและบำรุงกำลัง บำรุงกล้ามเนื้อให้เจริญ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว ตัน รสหวานเย็น ถ่ายลม แก้โรคในคอ ทำผิวนังให้สดชื่น แก้โรคตา راك มีรสหวาน ทำให้ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ และ เป็นยาระบาย มีสรรพคุณแก้ไอ ขับเสมหะ แก้เจ็บคอ ใน รสร้อนเพื่อน ขับโลหิตระดู ดอก รสมร้อน ช่วยย่อยอาหาร ทำเสมอให้ปวด แก้ดี และ โลหิต ผล ขับเสมหะ

ช่วงที่ออกดอก เมษา-ธันวาคม
ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์-สิงหาคม

ช้างน้ำ

ชื่อพืช	ช้างน้ำ
ชื่ออื่น	กำลังช้างสาร
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.
ชื่อวงศ์	Ochnaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นแตกเป็นสะเก็ดเป็นร่องลึกใบเดียว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ หรือรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 2.5-5.5 เซนติเมตร ยาว 12-17 เซนติเมตร ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง กลีบดอกสีเหลืองสด เวลาบานมักมีสีเหลืองทั้งต้น กลีบดอก 5-8 กลีบ สีเหลืองสด เกสรเพศผู้จำนวน 32-50 อัน ฐานรองดอกพองนูน รูปครึ่งวงกลม ขยายขนาดและมีสีแดงเมื่อเป็นผล รังไข่อยู่เหนือของกลีบ ผลสด แบบผลผนังชั้นในแข็ง ค่อนข้างกลม มีสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ มีกลีบเลี้ยงสีแดงสด เจริญตามการอกรับ มีเมล็ด 1 เมล็ด ชั้นหุ้มเมล็ดแข็งขนาดใหญ่ มีเนื้อบาง ๆ หุ้ม พบร้าใบตามป่าเบญจพรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าสน ป่าชายหาด สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น ต้มน้ำดีม แก้ปวดเมื่อย แก้ปวดหลัง ปวดเอว แก้ประดง บำรุงร่างกาย

ตำรายไทย ต้น ต้มน้ำดีมบำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง แก้กระษัย แก้ปวดเมื่อย หรือต้นช้างน้ำ ผสมกับต้นมสม รากลကรက รากน้ำเต้าแลঁง เคต้าไก อย่างละเท่ากัน ต้มกินเป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงน้ำนม ราก ขับพยาธิ แก้โรคน้ำเหลืองเสีย บำรุงกำลัง ต้มน้ำดีมแก้ผิดสำแดง แก้ปวดหลัง แก้เบาหวาน ผล รสมันสุขุม เป็นยาบำรุงร่างกาย เปลือกต้น รสมน เป็นยาแก้ไข้ ขับพยาลง บำรุงหัวใจ เปลือกนกอก บดเป็นผงมีสีเหลืองสด ทาแก้สิวฝ้า เนื้อไม้ รสมีน แก้กระษัย ดับพิษร้อน แก้โลหิตพิการ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มกราคม ถึง มิถุนายน

ชิงชี่

ชื่อพืช

ชิงชี่

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Capparis micracantha* DC.

ชื่อวงศ์ Capparidaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือกิ่งเลื้อย มีหานามยาว 2-4 มิลลิเมตร ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไข่ กว้าง 3-15 เซนติเมตร ยาว 9.5-24 เซนติเมตร เนื้อใบค่อนข้างหนา ดอกเดี่ยว ออกเรียงเป็นแท่ง 1-7 ดอก กลีบรองกลีบดอกลักษณะเว้าเป็นรูปเรือแגםรูปไข่ กลีบดอกรูปขอบขนาน หรือรูปหอก สีขาว หลุดร่วงง่าย มี 2 กลีบด้านนอก สีขาวแต้มเหลืองและจะเปลี่ยนเป็นแต้มส้มเมื่อป่าน้ำด้าล เกสรเพศผู้เป็นเส้นเล็กฟอยล์สีขาว ผลสด ค่อนข้างกลมหรือรี ผิวผลเรียบ แข็งเป็นมัน กว้าง 3-6.5 เซนติเมตร สีเขียวน้ำด้าล เมื่อสุกสีเหลือง หรือแดง หรือดำ เนื้อรสหวานรับประทานได้ เมล็ดรูปไต สีแดงหรือดำ เป็นมัน อัดกันแน่น ขึ้นตามสภาพดินแห้ง ทินปูน ป่าละเมะ ทุ่งหญ้า

สรรพคุณ

ตำรายไทย راك แก้โรคที่เกิดในห้อง ขับลมภายใน แก้ไข้ร้อนทุกชนิด ใช้พิช แก้โรคตา โรคกระเพาะ รักษามะเร็ง ช่วยให้มดลูกเข้าอู่ และเป็นยาบำรุง หลังคลอดบุตร แก้ไอเนื่องจากหลอดลมอักเสบ แก้หืด รากชิงชี่ใช้ใน “พิกัดเบญจ โลกวิเชียร” มีสรรพคุณ แก้ไข้ต่างๆ กระทุบพิษหรือถอนพิษต่างๆ ทั้งตัน รสขื่นปร่า ตัวพอกแก้ฟกช้ำ บวม แก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเลี้ย ใบ เข้ายาอาบ แก้โรคผิวหนัง รักษาประดง ใบต้มดีม แก้โรคผิวหนัง แก้สันนิบาต ใช้ฝีกาพ แก้ตะคริว ใบเผาเอากวนสูดแก้หลอดลมอักเสบ ใช้พิช ฝีกาพ ใช้สันนิบาต ดอก รสขื่นมา แก้มะเร็ง ผลดิบ รสขื่นปร่า แก้โรคในลำคอ เจ็บคอ ลำคออักเสบ

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม

ช่องแมว

ชื่อพืช	ช่องแมว
ชื่ออื่น	ทองแมว
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gmelina elliptica</i> Sm.
ชื่อวงศ์	Labiatae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก มีหัวแมงเข็ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งจาก รูปไข่หรือรูปปรี หรือรูปวงรีแגםสีเหลี่ยมข้มเปียกปูน กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 3-10 เซนติเมตร ขอบโค้งแบบช่อแยกแขนงขนาดเล็ก ดอกสีเหลือง สมมาตรด้านข้าง ปลายแยกเป็น 4 แฉก หลอดกลีบรูปทรงกระบอกปลายหลอดกลีบนานเป็นปากแตร ปลายแยกกลีบเล็ก 3 กลีบ รูปไข่ และกลีบใหญ่ 1 กลีบ รูปไข่ เกสรเพศผู้ 4 อัน แบ่งเป็น 2 คู่ ยาวไม่เท่ากัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลสดมีเนื้อ แบบผลผนังขั้นในเข็ง รูปกระสวยแגםรูปไข่กลับผลอ่อนเขียว เมื่อสุกกลีบเหลือง ฉ่ำน้ำ มีกลีบเลี้ยงติดคงทน ลีเขียว มีหนึ่งเมล็ด เมล็ดรูปขอบขนานหรือไข่กลับ เกลี้ยง พบระยะทั่วไปในป่าเต็งรัง สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ راك ผสมรากก้านเหลือง راكต่อไส้ และ รากกระเจียน ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลาหลังคลอด ดอก ผสมใบঁজ สารส้ม ใช้น้ำเขียวบีบเป็นกระสาย เอาน้ำထydดแก้ตาฟาง ต้อกระจก

ตำรายาไทย (ไม่ระบุส่วนที่ใช้) เป็นยาระบาย ยาล้างตา รักษาอาการปวดทู ปวดศีรษะ ปวดฟัน แก็บworm รักษาบาดแผล

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษาคม ถึง สิงหาคม

ໂດ້ໄມ່ຮູ້ລັ້ມ

ชื่อพืช

ໂດ້ໄມ່ຮູ້ລັ້ມ

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Elephantopus scaber var. scaber* Linn.

ชื่อวงศ์ Asteraceae

ລັກນະທາງພຖານຄາສຕ່ຽງ

ພື້ນລັ້ມລຸກ ລຳດັນລັ້ນ ສູງ 10-30 ເຊີນຕິເມຕຣ ຕາມພິວລຳດັນ ແລະ ໃບມີ
ຂາຍລື່າງທຽບລະເອີຍດ ລາກ ໃບເດືອນ ອູ່ຢູ່ບໍລິຫານເໜືອເໜືອ ເຮີງສັນຫຼິດກັນ ຄລ້າຍ
ແນບກະຈຸກຸຫລາບໜ້ອນທີ່ໂຄນຕັນ ໃບຮູ່ປະຫວັດລັບ ພຣີຮູ່ປະຫວັດແກ່ມີຫວັດລັບ
ແຜ່ນໃນຍາ 8-20 ເຊີນຕິເມຕຣ ກວ້າງ 3-5 ເຊີນຕິເມຕຣ ດອກຂ່ອແຫ່ງອອກຈາກລາງຕັນ
ຂ່ອດອກຮູ່ປະຫວັດຂາຍນານ ດອກຍ່ອຍຂາດເລື້ກ ດອກຮູ່ປະຫວັດສິ່ງວ່າງ ເກສະເປັຜູ້ລື້
ເຫຼືອງ ບຣິເວັນໂຄນກະຈຸດອກມີໃບປະດັບແໜ້ງຮູ່ປະຫວັດເໜືອມ ແພປັພສ ລື່າຂາ
ເປັນເລັ້ນຕຽບແໜ້ງມີ 5 ເລັ້ນ ພລເປັນພລແທ້ງ ໄນແຕກ ເລື້ກເດືອນ ຮູ່ປະຫວັດແຄນ
ພນີ້ນຕາມປ່າປົງທີ່ດິນຄ່ອນຂ້າງເປັນທຽຍທ່ວ່າ ຈະໄປໃນປ່າເຕັ້ງຮັງ ປ່າດີບ ແລະ ປ່າສັນ
ເຫັນທຸກພາກຂອງປະເທດໄທ ແລະ ປະເທດເຊົ່ວວັນທຳໂລກ

ສຽງພຸດຸນ

ຍາພື້ນນ້ຳນ້າອື່ສານ ໃຊ້ ຮາກ ຕົມນ້ຳດື່ມ ແກ້ໄວ ບໍາຮຸງກຳລັງ ບໍາຮຸງ
ສມຽດກາພາທາງເປົກ ອັນໃນ ກະຫຍານ້າ ແກ້ໄຊ ຮາກຕົມນ້ຳດື່ມ ທີ່ວິດອອງເຫຼັດື່ມ
ເຂົ້າກັນຍາກຳລັງເລືອໂຄຮິງ ມ້າກະທີປົປ່ອງ ບໍາຮຸງຮ່ວງກາຍ ແກ້ປວດເມື່ອຍ ຮາກ ລຳດັນ
ໃນ ແລະ ພລ ຕົມນ້ຳດື່ມ ແກ້ໂຄກະເພາະອາຫານ ແກ້ໄວ

ຕໍ່າຮາຍໄທ ໃຊ້ ທັ້ນ ເປັນຍາຂັ້ນປໍສລວະ ແກ້ໄຊ ຂັ້ນ້າເຫຼືອງເລື່ຍ
ແກ້ນິດ ແກ້ໄວ ແກ້ວັນໂຣຄ ບໍາຮຸງທ່ວ່າໃຈ ຮາກ ຂັ້ນປໍສລວະ ແກ້ໄຊຕ້ວອນ ແກ້ໄວເຮືອຮັງ
ແກ້ທ້ອງເລື່ຍ ແກ້ນິດ ຂັ້ນພາຍີ ຂັ້ນຮະດູ ແພລມື່ນອອງ ບາມອັກເສນທັ້ງໝາຍ ໃນ ຮັກຊາ
ນາດແພລ ແກ້ໂຄພິວໜັງ ແກ້ໄຊ ຂັ້ນປໍສລວະ ແກ້ອ່ອນເພີ່ຍ ຮັກຊາກມໂຣຄ ເປັນ
ຍາຄຸມລຳຫວັບຫວົງທີ່ຄລອດບຸຕຸຮິ່ນ ເປັນຍາບໍາຮຸງ ແກ້ໄວ ທຳໃຫ້ເກີດຄວາມກຳນັດ

ຊ່ວງທີ່ອົກດອກແລະ ຕິດພລ ສິງຫາຄມ ດຶງ ມກຣາຄມ

ต่อไส้

ชื่อพืช	ต่อไส้
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch.
ชื่อวงศ์	Sapindaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ใบประกอบแบบนิ่วมีอวัย 3 ในเรียงเวียน ใบย่อยใบกล่างรูปไข่แกมขอบนานถึงรูปใบหอก กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร แผ่นใบข้างรูปไข่เบี้ยว หรือรูปใบหอกแกมรูปไข่เบี้ยว เนื้อใบบาง เหนียว ดอกช่อกระจะยาว รูปทรงกระบอก ไม่แตกแขนง ออก 2-4 ช่อ ดอกย่อยจำนวนมาก กลิบดอก 4 กลิบ มีขนาดเล็กสีขาว ออกเหลือง รูปช้อน ผลสด รูปไข่กึ่งทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 4-12 มิลลิเมตร ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกสีแดง มีเมล็ดเดียวแข็ง พับตามป้าเบญจพรรณ ป้าปรั่ง ป้าดินแล้งทั่วไป

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ รากและลำต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลาหลังอยู่ไฟ

ตำรายาไทย ใน เป็นส่วนผสมปรุงยาช่วยในการคลอดบุตร น้ำคั้นทาแก้ลิ้นเป็นฝ้าในเด็ก ในอ่อนตัวผสมดินสอพอง สุมกระหม่อมเด็กแก้วัด รากรสจีดเอียน ใช้พอกแก้ปวดท้อง เป็นยาขับปัสสาวะ รักษาเล่นอื่นที่ชำรุดให้สมบูรณ์ ใบและเปลือกต้น เป็นยาพอกแก้ฟกช้ำ ทึ้งตัน แก้ไข้จับสั่น

ช่วงที่ออกดอก พฤศภาคม ถึง มิถุนายน

ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

ตะขบป่า

ชื่อพืช ตะขบป่า

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Flacourzia indica* (Burm.f.) Merr.

ชื่อวงศ์ Flacourtiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้น และกิ่งใหญ่ ๆ มีหนามแหลม ในเดียวเรียงเวียนสลับ ขนาดค่อนข้างเล็ก มักเรียงชิดกันเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง แผ่นใบรูปไข่กลับ กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร ยาว 2-4 เซนติเมตร ในอ่อนและเลี้นกลางใบสีแดงอมส้ม ดอกแบบช่อจะออกเป็นช่อสั้น ๆ ดอกขนาดเล็ก สีขาว แยกเพศอยู่คนละต้น กลีบดอก 5-6 กลีบ ดอกเพศผู้ มีเกสรตัวผู้จำนวนมาก ดอกเพศเมีย รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลกลม หรือรี เลี้นผ่านศูนย์กลาง 0.8-1 เซนติเมตร ออกตี่ยว หรือเป็นกลุ่ม เป็นพวงเล็ก ๆ ตามกิ่ง เมื่ออ่อนลีบเขียว สุกสีแดงคล้ำ ลักษณะชุมน้ำ มี 5-8 เมล็ด พุฒามป่าเดิร์ง ป่าชายหาด ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าผสมผลัดใบ ตลอดจนตามริมแม่น้ำ

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ แก่น ต้มน้ำดื่ม แก้ผิดลำแดง หรือเข้าyaกับแก่นมะลังเบนน้ำ และหนามแห่ง ต้มน้ำดื่ม แก้วปั่นเมือย แก้คัน แก่นหรือราก 1 กำมือ ต้มน้ำพอท่วมยา ดื่มวันละ 3-5 ครั้ง แก้โรคไตพิการ

ตำรายไทย ใช้ แก่น ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องร่วง บิดมูก geleioด ขับเหื่อ ขับพยาธิ ไล่เดือน แก้ตานขโมย แก้โรคผิวหนัง ประดง ฝีคัน راك กินแก้ต้อกเสน แก้ตานขโมย ขับพยาธิไล่เดือน บำรุงน้ำนม แก้โรคปอดบวม เปลือก ตำรวมกับน้ำมัน ใช้ทาถุงวด แก้วปั่นท้อง แก้คัน เป็นยาแก้ล้วก ใบ ขับลม แก้ทีดหอบ หลอดลมอักเสบ แก้ไข้ แก้ไอ แก้ท้องร่วง ขับลม และบำรุงร่างกาย เมล็ด ตำพอกแก้ปวดข้อ ผล กินได้มีวิตามินซีสูง แก้อ่อนเพลีย บรรเทาอาการโรคดีซ่าน แม่โต แก้คลื่นไส้อาเจียน และเป็นยาระบาย

ช่วงที่ออกดอก วันวานวาน ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

ตานกกด

ชื่อพืช ตานกกด

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentosus*

ชื่อวงศ์ Connaraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นเปลือกตันสีน้ำตาลแดง แตกเป็นร่องลึกตามความยาวของลำต้น ใบเดี่ยวเรียงลับ รูปรีลิงรูปใบหอก กว้าง 3.5-8 เซนติเมตร ยาว 8-18 เซนติเมตร ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ดอกส่วนมากสมบูรณ์เพศ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวหรือสีครีม แยกกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน เป็นหมัน 5 อัน เกสรเพศเมีย มีรังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลแห้งแตกแนวเดียว ยาว 2-4 เซนติเมตร ผิวผลมีขันละเอียด สีน้ำตาลแดงหนาแน่น มีก้านผลลั้น ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาล รูปไข่ มีเมล็ด 1 เมล็ด สีดำเป็นมัน รูปไข่ หรือรี ยาว 1-2 เซนติเมตร มีเยื่อหุ้มเมล็ด สีล้มแดง คล้ายกับตาข้องนกกรด พบตามป้าผลัดใบ ป้าเต็งรัง ชาบป้าดิน ป้าพร

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ เนื้อไม้ ต้มน้ำดีม แก้ปวดเมื่อย เข้าหากับตาก แล้วขันทองพยาบาท ต้มน้ำดีม แก้ท้องผูก

ตำรายไทย เนื้อไม้ ถ่ายพิษเสมหะ และโลหิต แก้กระชัย ปวดเมื่อยถ่ายพิษตับ แก้ตับทรุด ต้มดีมแก้ปวดท้อง คลายอาการเกร็งของกล้ามเนื้อท้อง แก้โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ ขับปัสสาวะ รักษาอาการไตพิการ เป็นยาบำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย กิ่งและลำต้น ช่วยเจริญอาหาร แก้ท้องอืด รักษาอาการบีบเกร็งของช่องท้อง เปลือกและเนื้อไม้ ต้มสักด ใช้รักษาการทำงานที่ผิดปกติของไต ต้มน้ำดีม แก้ไตพิการ หรือโรคทางเดินปัสสาวะ ราก ต้มกินต่างน้ำเป็นยาบำรุงหลังคลอด

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล มีนาคม ถึง มิถุนายน

ตัวเกลี้ยง

ชื่อพืช

ตัวเกลี้ยง

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cratoxylum cochinchinense* (Lour.) Blume.

ชื่อวงศ์ Guttiferae (Clusiaceae)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น ขนาดเล็กถึงใหญ่ มีหาน้ำแหลมยาว แข็งเป็นเนื้อไม้ ออกตามลำต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่กลับ กว้าง 2-3.5 เซนติเมตร ยาว 4.5 – 10 เซนติเมตร ดอก เป็นดอกเดี่ยว หรือออกเป็นกระжу 2-5 ดอก ดอกสมบูรณ์เพศ ดอกมีกลิ่นหอม กลีบดอก 5 กลีบ แยกจากกัน สีส้ม หรือส้มแดง ผิวกลีบเกลี้ยง มีเส้นลิ่มวงศ์แดง ถึงดำ ตามยาว เกสรเพศผู้จำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็น 3 กลุ่ม กลับกับกลุ่มเกสรเพศผู้ที่ไม่สมบูรณ์ 3 อัน ลักษณะเป็นก้อน รอบน้ำ สีเหลือง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผล แบบผลแห้งแตก รูปวงรี แข็ง เกลี้ยงเป็นมัน กลีบเลี้ยงติดทน หุ้ม 2 ใน 3 ของความยาวผล ผลแก่แตกตามรอยประสาน เป็น 3 พู เมล็ด 6-8 เมล็ด ต่อช่อง เมล็ดมีปีก แบบและบางใบ พบรดได้ในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรพรรณ

สรรพคุณ

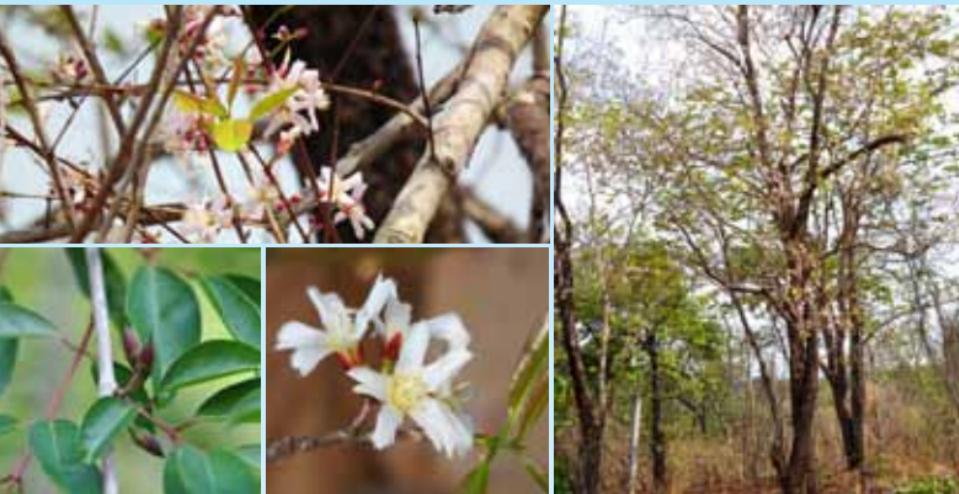
ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ต้นหรือราก ผสมลำต้นกำแพงเจ็ดชั้น ต้มน้ำดื่ม แก้กระชัยเล่น เป็นยาระบาย เปลือกต้น ใช้ทำสี้อม ใบอ่อนและยอดอ่อนมีรสเปรี้ยวค่อนข้างเผ็ด รับประทานเป็นผักสด ไม้ ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการอยู่ไฟ

ตำรายไทย เปลือกต้น ใช้รักษาอาการเลียดห้อง หรืออาการเกี่ยว กับลำไส้ นำยางจากเปลือก ที่เปลี่ยนเป็นสีแดง ใช้รักษาโรคหิด

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มกราคม ถึง สิงหาคม

ติ่วขาว

ชื่อพืช	ติ่วขาว
ชื่ออื่น	ติ่วส้ม ติ่วขาว
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer
ชื่อวงศ์	Clusiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง โคนต้นมีห่านาน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี แกมไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน กว้าง 2.5-4.5 เซนติเมตร ยาว 3-13 เซนติเมตร ในอ่อนลีบมีพู่กันสีขาว ด้านในเป็นสีเหลือง ใบเดี่ยว รูปไข่ ออกซี่ ออกเบี้ยง ออกตามกิ่ง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก สัน ลิ้น ลิ้นเลือง มีก้านเกสรเชื่อมติดกันเป็น 3 กลุ่ม เกสรเพศเมีย มีก้านเกสรตัวเมียสีขาวอ่อนมี 3 อัน มีรังไข่อยู่เหนือวงกลีบ กลีบเลี้ยง มี 5 กลีบ สีขาวอ่อนปนแดง ผลแห้ง แตกได้ รูปไข่ แกมกระ繇 ผลแบบแคบป้อม มีนิลขาวติดตามผิว เมื่อแก่แล้วสีน้ำตาลอ่อน ที่ฐานมีกลีบเลี้ยงยังคงอยู่ พับตามป่าเดิมรัง ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ แก่นและลำต้น แซ่น้ำดื่ม แก้ประดงเลือด (เลือดไหลไม่หยุด) راك ต้มน้ำดื่มแก้ปัสสาวะขัด ยอด ดอก และใบอ่อน เต้า บำรุงโลหิต พอกโลหิต แก้ปวดตามข้อ แก้ไข้ข้อพิการ แก้ประดง ขับลม ยาง ใช้รักษาสันเท้าแตก ยอดอ่อน ใช้รับประทานเป็นผักสด

ตำรายไทย ใช้ ราก ผสมกับหัวเหว่หมู และรากปลาไหลเผือก ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะขัด น้ำยาง ทราบอยแตกของสันเท้า ราก และใบ น้ำต้มกินเป็นยาแก้ปวดท้อง ยางจากเปลือกต้นทำแก้คัน น้ำต้มเปลือกต้นกินแก้ชาตุพิการ เปลือกและใบ ตำผสมกับน้ำมันมะพร้าว ทาแก้โรคผิวหนังบางชนิด ช่วงที่ออกดอกและติดผล มกราคม ถึง พฤษภาคม

นมวัว

ชื่อพืช

นมวัว

ชื่ออื่น

มะไฟแรด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scleropyrum pentandrum* (Dennest.) Mabb.

ชื่อวงศ์ Santalaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ตามลำต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลมแข็ง ขึ้นรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ กระหายทั่วลำต้น ลำต้นและกิ่งอ่อนมีสีเขียว ใบเดี่ยว เรียงเวียนลับรูปไข่แกมรูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้างได้ถึง 5 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 18 เซนติเมตร ใบแก่แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ดอกช่อเชิงลดออกจากลำต้น และซอกใบ ช่อดอกอัดแน่นรูปทรงกระบอก ช่อดอกแยกเพศหรือสมบูรณ์เพศอยู่ร่วมต้น ดอกมีขนาดเล็ก กลีบรวม 5 กลีบ ช้อนเหลือมกัน สีเขียวแกมเหลือง ช่อดอกเพศผู้เป็นแบบช่อหางกระรอก ดอกมีกลิ่นเหม็น ดอกเพศเมีย เป็นช่อดอกแบบช่อกระจะ รังไข่อยู่ต่ำกว่าวงกลีบ ผลสดเมล็ดในแข็ง ทรงลูกแพร์ หรือรูปไข่ เมล็ดมี 1-3 เมล็ดรูปทรงกลม พนตามป้าเต็งรัง

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้อปวดเมื่อย บำรุงกำลัง แก้ลมบ้าหมู สมรากนรมราชลีท์ ต้มน้ำดื่ม บำรุงน้ำนม راك ฝนน้ำดื่ม แก้ผิดลำไส้ ผสมแก่นจันทน์แดง ฝนน้ำดื่ม แก้ไข้

ตำรายาไทย แก่น เป็นยาบำรุงน้ำนม ทำให้มดลูกเข้าอู่ร์วในสตรีหลัง คลอด เป็นยาอายุวัฒนะได้ทั้งชายและหญิง โดยนำมาแก่นมาต้มกินเป็นยาเดี่ยว หรือผสมกับยาอื่นเป็นตำรับ เช่น ตาไก่ ช้างน้ำ ตานกกด เป็นยาบำรุงร่างกายหลังเจ็บป่วย แก้กระชัย ปวดเมื่อยตามตัว แก้ท้องบวม ปัสสาวะชุ่นขัน รักษาไข้ที่ไม่มีเหื่อออกร รักษาฟันท้อง แก้ไข้ ถอนพิษลำไส้ ไม่ระบุล่วงที่ใช้ รักษามาลาเรีย รักษาวัณโรค

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล สิงหาคม ถึง ตุลาคม

นางจุ่ม

ชื่อพืช	นางจุ่ม
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cansjera rheedii</i> J.F. Gmelin
ชื่อวงศ์	Opiliaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้พุ่มรอเลี้ยง เนื้อแข็ง ลำต้นและกิ่งอ่อนมีลักษณะ ตามลำต้นมีหนามทูตกระเจยหัวไป ใบเดี่ยว เรียงสลับในรากน้ำเดียว กัน แผ่นใบรูปไข่ รูปใบหอกหรือรูปปรี กว้าง 1.5-5 เซนติเมตร ยาว 3-13 เซนติเมตร ซึ่ดูกายาวแบบซ่องเชิงลด ดอกสมบูรณ์เพศ หลอดกลีบรูปโถหรือรูปคนโถ สีเขียวอมเหลือง ผิวต้านนอกมีขันกระเจย เกสรเพศผู้ 4 อัน เรียงระหว่างแฉกกลีบรวม เกสรเพศเมียเดี่ยว รูปขาวด รังไข่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลสดเมล็ดเดียวแข็ง รูปกลมรีขนาดเล็ก กว้าง 7-9 มิลลิเมตร ยาว 10-13 มิลลิเมตร โคนและปลายมนผิวขุ่นระ สีเขียว เมื่อแก่เป็นสีส้มแดง เมล็ด รูปไข่หรือรูปปรี ค่อนข้างกลมพบตามป่าเดิมรัง ป่าดินแล้ง เป็นญาวยะร้อน ป่าผสมผลัดใบ

สรรพคุณ

ตำรายาไทย เปลือกดัน เป็นส่วนผสมปรุงยาต้มดื้ แก้ปวดเมื่อยและแก้เส้นตึง

ในต่างประเทศ (ประเทศอินเดีย) ส่วนเนื้อดิน ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิทั้งตัน ใช้รักษาอาการปวดหลัง ใน ต้มน้ำดีมรักษาเบาหวาน, ชนเผ่าทมพินาทุประเทศอินเดีย ใช้รักษาอาการไข้แก่วง หรือไข้ขัน ๆ ลง ๆ

ช่วงที่ออกดอก ตุลาคม ถึง กุมภาพันธ์
ช่วงที่ออกผล มกราคม ถึง มีนาคม

น้ำใจไคร

ชื่อพืช

น้ำใจไคร

ชื่ออื่น

อีทก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Olax psittacorum* (Willd.) Vahl

ชื่อวงศ์ Olacaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มรอเลี้ยง เปเลือกสีเขียวเข้ม กิ่งแก่ มีหนามโคง ใบเดี่ยว เรียงแบบสลับ รูปขอบขนานแกมใบหอก หรือรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 5-7 เซนติเมตร ดอกช่อออกเป็นกระฉูกตามซอกใบ มีกลิ่นหอม กลีบดอกสีขาว ปลายแยกเป็น 5-6 แฉก เกสรเพศผู้ 3 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่หรือรูปปรี เกลี้ยง ผลสด แบบผลผนังชั้นในแข็ง รูปไข่หรือกลม ขนาดกว้าง 0.6-1 เซนติเมตร ยาว 0.8-1.5 เซนติเมตร ผิวเรียบเป็นมัน โคนผลถูกห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยง ประมาณ 2 ใน 3 ส่วน ทำให้ปลายผลมีสีเข้มครุ่นเหมือนหมวก ผลอ่อนสีเขียวเมื่อสุกสีส้มถึงเหลือง มีเมล็ด 1 เมล็ด พุ่มชื้นตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าเขาทั่วไป

สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ เนื้อไม้ รสฝาดเผื่อนเล็กน้อย ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย แก้พิษมาเบื้อ หรือฝนทารักษาบาดแผล ลำต้น แก้โรคไตพิการ (โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ เช่น ปัสสาวะซุ่นเหลือง หรือแดง วีກการแน่นห้อง กินอาหารไม่ได้) ใน มีรสฝาดร้อน ใช้ต้มสุนศรีชะ แก้วัดคัดจมูก แก้ปวดศีรษะ ราก รสслук ต้มดื่ม แก้ไข้ แก้ตัวร้อน ขับพยาธิ เปเลือกตัน รสฝาดร้อน ใช้ทา รักษาแพลงเน่าเปื่อย หรือต้มดื่ม บำรุงกำลัง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล ธันวาคม ถึง มีนาคม

นุ่น

ชื่อพืช นุ่น
ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ceiba pentandra* (L.) Gaertn.

ชื่อวงศ์ Bombacaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น พับพาหนามตามโคนต้น ลำต้นมีลีเชีย ใบประกอบแบบน้ำเมือ เรียงสลับ ใบย่อย 5-9 ใบ รูปขอบขนานแกมใบหอก กว้าง 1.5-4.5 เซนติเมตร ยาว 5-16 เซนติเมตร ดอกช่อกระจะ ออกที่ซอกใบ ขนาด 2-3.5 เซนติเมตร ดอกย่อยจำนวนมาก ลักษณะดอกเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 กลีบกลีบดอก สีขาวแกมเหลือง กลีบดอกริดกันที่ฐาน กลีบด้านนอกเป็นสีขาวนวล และมีขน ด้านในสีเหลือง เกสรตัวผู้ 5-6 อัน ผลเป็นฝักยาวรี แห้งแตก รูปขอบขนาน กว้าง 2 นิ้ว ยาว 4-5 นิ้ว ปลายและโคนผลแหลม เปลือออกแข็ง แตกเป็น 5 พู เมล็ดจำนวนมาก สีดำ มีเส้นใยสีขาวนำมายัดใส่หมอน ที่นอน ฝักอ่อน มาก ๆ ที่เนื้อยังไม่เปลี่ยนเป็นปุ๋นนุ่น ใช้เป็นอาหารได้

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ เปลือกดัน ต้มน้ำดื่ม แก้อาหารเป็นพิษ

ตำรายาไทย ใช้ ดอกแห้ง แก้ไข้ แก้วปอด راك เป็นยาบำรุงกำลัง แก็บดเรือรัง แก้ท้องเสีย ทำให้อาเจียน ขับปัสสาวะ แก้พิษแมลงป่อง ต่ำคัน เอาน้ำดื่ม แก้เบาหวาน เมล็ด น้ำมันจากเมล็ด รสร้อน เป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ ใน ต้มอกแก้ฟกช้ำ เพาไฟ ผสมหัวขมิ้นอ้อยและข้าวสุก พอกฟี ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ แก้โรคเรือน ต่ำกับหัวหอม ขมิ้น ผสมน้ำดื่มแก้ว แก้เลือดเห็น แก้วดลงท้อง แก้ท้อปัสสาวะอักเสบ ผลอ่อน รสหวานฝาดเย็น เป็นยาสมาน راك แก็บด แก้ลำไส้อักเสบ คั้นเอาน้ำ ทานแก้โรคเบาหวาน เมล็ด ขับปัสสาวะ

ช่วงที่ออกดอก ธันวาคม ถึง มกราคม

ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม

บุกค้างคก

ชื่อพืช

บุกค้างคก

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amorphophallus paeoniifolius* (Dennst.) Nicolson.

ชื่อวงศ์ Araceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก เจริญเติบโตในถดถ卜 และพักตัวในถดถ卜涵水 มีหัวใต้ดินขนาดใหญ่ ค่อนข้างกลม มีอายุอยู่ได้นานหลายปี ลำต้นกลม อวบน้ำ ไม่มีแก่นพิเศษ รากมีลายสีเขียวสีแดง ใบเป็นใบเดียว ออกที่ปลายยอด ใบแผ่ออคล้ายการร่มแล้วหยักเว้าเข้าหากันลงใน ขอบใบจักเว้าลึก ก้านใบยาว 150-180 เซนติเมตร กลม อวบน้ำ ดอกออกเป็นช่อแข็งขึ้นมาจากหัวใต้ดิน บริเวณโคนต้น เป็นแท่งมีลายสีเขียวหรือสีแดงแกมสีน้ำตาลแล้วแต่พันธุ์ ช่อดอกมีการหุ้มลักษณะเป็นแท่งสีแดงแกมสีน้ำตาล ดอกตัวผู้อยู่ตอนบน ดอกตัวเมียอยู่ตอนล่าง มีกลิ่นเหม็นคล้ายชาガสต์เน่า ผลรูปทรงรียาว ติดกันเป็นช่อ ผลสด เนื้อนุ่ม ผลอ่อนสีเขียว พอกสุกเป็นสีเหลือง สีส้มจนถึงแดง

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้หัว มีรสเปื่อยมา คัน กัดเสมหะເດານ แก้เลือด จับเป็นก้อน ทุก部分น้ำมัน ใส่บำแผล กัดฝ้าและกัดหนองดี (สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้ป่วยระหว่างพักฟื้น เป็นอาหารดูดสารพิษ ชัดไขมันในเลือด และปรุงอาหารรักษาสุขภาพ) นำหัวมาต้มกับน้ำ แก้โรคตับ โรคท้องมาน ยกด เสมหะ แก้ไอ

ประเทศญี่ปุ่น ใช้หัว ทำอาหารลดความอ้วน

ช่วงที่ออกดอกและติดผล วันวานวาน ถึง กุมภาพันธ์

ปลาไหลเผือกน้อย

ชื่อพืช ปลาไหลเผือกน้อย

ชื่ออื่น เอียนด่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eurycoma harmandiana* Pierre.

ชื่อวงศ์ Simaroubaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดเล็ก มีรากแก้วขนาดใหญ่เพียงรากเดียว ต้นสูงประมาณ 10-30 เซนติเมตร ในประกอบแบบชนก ในประกอบยาว 8-18 เซนติเมตร เรียงลับ ใบย่อย 11-17 ใบ เรียงตรงข้ามรูปແນບ กว้าง 3-5 มิลลิเมตร ยาว 3-7 เซนติเมตร ใบย่อยมี 2-5 คู่ ปลายใบแหลมสั้น ๆ ดอกช่อแยกแขนง มีขันสั้นนุ่ม ไม่มีขันต่อม ดอกย่อยหลายดอก แยกเพศ สีแดงแกรมม่วง ก้านดอกยาวขด ขดตามด้าน เกสรเพศผู้ 5 อัน รังไข่ลดรูปในดอก เพศผู้ ก้านเกสรเพศเมียเรียวยาว ยอดเกสรรูปโล' ผลสด มีประมาณ 5 ผล ย่อย ทรงรี ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ก้านผลสั้น ๆ เปลือกนอกบาง มีเขตการกระจายพันธุ์เฉพาะในลาว กัมพูชา ในไทยพบเฉพาะทางภาคอีสาน ขึ้นบนเนินป่าเต็งรังไปร่อง ที่เป็นทุ่งหญ้า ระดับความสูงจนถึงประมาณ 300 เมตร

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ แก้ปวด แก้ไข้ มาลาเรีย ช่วยบำรุงกำลัง ฟันกับน้ำท่า แก้ฝีหนอง ฟันน้ำกิน มีรสเบื่อมา ใช้เลิกเหล้า นำรากมาผสมกับพญาฯ และพริกป่า ต้มน้ำกินแก้ไข้

ประเทศาเลเซีย ใช้ ราก เป็นยาช่วยเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ
ช่วยที่ออกดอกและติดผล มีน้ำหอม ถึง กุมภาพันธุ์

ปลาไหลเพือกใหญ่

ชื่อพืช ปลาไหลเพือกใหญ่

ชื่ออื่น ตึงนาดาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eurycoma longifolia* Jack.

ชื่อวงศ์ Simaroubaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง สูง 1-10 เมตร รากกลมโต สีขาวยาว ก้านใบออกจากลำต้นตรงส่วนปลาย เรียงหนาแน่นช่วงปลายกิ่ง ในประดุจแบบขันนก เรียงเวียน ใบย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1-3 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร ดอกช่อแบบแยกแขนง เป็นช่อพวงใหญ่ ยาวได้ถึง 30 เซนติเมตร ดอกแยกเพศร่วมต้น หรือแยกเพศต่างต้น มีขันละเอียดลับเป็นต่อมกระจาย ก้านดอก 5 ก้าน สีม่วงปนแดง เกสรเพศผู้ยาวมี 5-6 อัน รังไข่อยู่เหนือวงก้าน ก้านทรงกลม เป็นพวง ทรงรีหรือรูปไข่ กว้าง 8-12 มิลลิเมตร ยาว 1-2 เซนติเมตร ผลแก่สีแดงถึงม่วงดำ เมล็ดรูปรีมี 1 เมล็ด พับขึ้นกระจายในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสานใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ ฝนน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง นำไปเข้ายาบำรุงกำลัง รากผสมกับรากโอลดะนงแดงและพญาไฟ ฝนน้ำกิน ทำให้อาเจียน ใช้เลิกเหล้า

ตำรายไทยใช้ ราก ถ่ายพิษต่างๆ ถ่ายพิษในท้อง ถ่ายพิษไข้พิษเสมอ และโลหิต แก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย ตัดไข้ทุกชนิด แก้ลม แก้วันโรคระยะบวม ขับเหงื่อ ขับพยาธิ แก้ต่อมทอนซิลลักษณะ แก้เจ็บคอ ความดันเลือดสูง

ประเทศาเลเซีย ใช้ ราก ช่วยเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ บำรุงหลัง คลอดบุตร ใช้ภายนอกเป็นยาพอกแก้ปวดหัว ปิดบาดแผลพุพอง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล พฤศจิกายน ถึง มกราคม

พนมสารค័ត្រ

ชื่อพืช พนมสารค័ត្រ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum paniculatum* L.

ชื่อวงศ์ Lamiaceae (Labiatae)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสับดังจาก รูปฝ่ามือ รูปไข่กว้างหรือเกือบกลม กว้าง 7-38 เซนติเมตร ยาว 4-40 เซนติเมตร ขอบใบเป็นหยักเว้าเล็ก 3-7 แฉก ปลายแยกแหลม ดอกช่อแบบแยกแขนงขนาดใหญ่ออกที่ปลายยอด สีแดงหรือส้ม รูปเป็นชั้นคล้ายจัตร กลีบดอก มี 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 4 อัน สั้น 2 อัน ยาว 2 อัน ยาวโดยพันปากหลอดกลีบดอก เกสรเพศเมีย มีรังไข่เหนือวงกลีบ กลีบเลี้ยงรูประชังสีส้มแดง มี 5 กลีบ โคงเชื่อมกัน ผลสุดรูปทรงกลม ขนาดเล็กสีเขียว ผลผนังชั้นในแข็ง มี 2-4 พู เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-9 มิลลิเมตร เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงินแกมเขียว หรือดำ มีเมล็ดเดียว แข็ง เมื่อสุกมีสีแดงคล้ำ พับตามป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

หมอยาพื้นบ้านอีสานใช้ راك ฝนทา แก้ฟี ประดงลม ประดงไฟ ฝนกับน้ำดื่ม แก้ปวดห้อง แก้ไข้ หรือต้มน้ำดื่ม ช่วยขับน้ำคาวปลา บำรุงน้ำนม

ตำรายาไทย ใช้ ใบ ใช้ต้มพอกแก้ทรวงอกอักเสบ รักษาการแน่นหน้าอกร พอกแก้ไข้ดันบวม และพอกแก้ลูกหนองให้รักแร้ แก้พิษฝีดาษ ในสดตำพอก แก้โรคปวดข้อ และปวดประสาท ดอก แก้โลหิตในห้อง แก้พิษฝีกาพ แก้ตูกเลือด แก้พิษลัตว์กัดต่อย แก้ติดเชื้อ راك แก้ไข้มาลาเรีย ขับลม แก้วณโรค แก้ไข้เพื่อโลหิต (อาการไข้ และมีถ่ายเหลว อาเจียนเป็นเลือด มีผื่นขึ้นที่ผิวนัง) ขับลมให้ช่านออกมากทั่วร่าง เป็นยาถ่าย

ช่วงที่ออกดอก กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

ช่วงที่ออกผล กันยายน ถึง ตุลาคม

พritchardia

ชื่อพืช พritchardia

ชื่ออื่น พritchardia

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tabernaemontana bufalina* Lour.

ชื่อวงศ์ Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม เนื้อใบบาง แผ่นใบรูปรีแคบ
แגםรูปไข่ ยาว 8-15 เซนติเมตร กว้าง 2-4 เซนติเมตร ขอบอกแบบช่องกระฉูก
ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกย่อย 3-25 ดอกสีขาวแגםเหลืองอ่อน
รูปดอกเข็ม กลีบดอกเชื่อมกันเป็นหลอด ส่วนปลายแยกเป็น 5 แฉก เกสรตัวผู้
มี 5 อัน ก้านเกสรสั้น อับเรณูรูปขอบขนาน ปลายเป็นติ่งแหลม ท่อเกสรตัว
เมียเรียวยาว 7 มิลลิเมตร ปลายเกสรแยกเป็น 2 แฉก ผลแบบฝักคู่ โถง
รูปรีปลายเรียวแหลม คอดเว้าเป็นพุตติ้นๆ กว้างประมาณ 7 มิลลิเมตร
ยาว 9-10 เซนติเมตร ผลย่อยแตกแนวเดียว ผิวนัมสีเขียว ผิวเกลี้ยง
มีเมล็ด 6-8 เมล็ด เมล็ดแก่มีเยื่อหุ้มเมล็ดลีడงสด พบรตามป่าดงดิบแล้ง
ป่าละเมาะทั่วไป

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม ช่วยสมานแผล แก้ท้องเสีย
แก้ตกขาว แก้ไอ แก้เจ็บคอ แก้ไข้ ต่ำลงเอียงทางแก้ฟี ฝนน้ำดื่ม
แก้ไอเป็นเลือด

ตำรายาไทย ใช้ ทั้งต้น รสเย็น แก้ไข้ แก้ร้อนใน ดับพิษร้อน
ราก รสสุขุม แก้โรคลม ใช้ปรุงยาแก้โลหิตเป็นพิษเนื่องจากออกซ้ำ แก้ช้ำใน
รากผสมรากต่อไส้และรากหนามพุงดอ ฝนเหล้าดื่ม แก้วัดท้อง

ช่วงที่ออกดอก กรกฎาคม ถึง กันยายน

ช่วงที่ออกผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

พลองเหมือนด

ชื่อพืช พลองเหมือนด

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Memecylon edule* Roxb.

ชื่อวงศ์ Memecylaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เปลือกแตกเป็นร่องลึก ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปไข่ กว้าง 1.5-4 เซนติเมตร ยาว 2.5-6 เซนติเมตร แผ่นใบหนา คล้ายแ朋หนัง ทางด้านล่างเส้นแขนงใบไม่ชัดเจน ขอบโค้งแบบซ่องกระจากออกตามซอกใบ หรือตามข้อที่ใบร่วงไปแล้ว กลีบดอก 4 กลีบ หนา สีขาวอมม่วง หรือลิน้ำเงินเข้ม ดอกในช่อ 2-8 ดอก เส้นผ่านศูนย์กลางดอก 0.8-1 เซนติเมตร ฐานรองดอกหนารูปถ้วยลีขมพุ ยาว 2-4 มิลลิเมตร เกลี้ยง ปลายตัดหรือแยกกลีบเลี้ยง 4 แฉก เล็ก ๆ เกสรเพศผู้ 8 อัน รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ผลสดแบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด ทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 6-7 มิลลิเมตร สีเขียวอมเหลือง เมื่อสุกสีม่วงถึงดำ พนตามป่าเต็งรัง ชายป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้ เปลือก รักษาอยฟกช้ำ เปลือกดันและแก่นเพาไฟจะให้น้ำยาง บรรเทาอาการปวดพิ้น ทำให้พิ้นแข็งแรง ใบ ต้มรักษาโรคโภโนเรีย ตันและใบ ต้มน้ำดื่ม เป็นยาขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะขัด รากหรือลำต้น ต้มน้ำดื่ม รักษาโรคกระเพาะอาหาร ราก ผสมกับสมุนไพรอื่นต้มน้ำดื่ม แก้ประดง (อาการโรคผิวหนัง มีเม็ดขี้นคล้ายผด คันมาก มักมีไข้ร่วมด้วย) ผลสุกและใบอ่อน รับประทานได้ ผลสุกกินเป็นผลไม้ มีรสหวาน ยอดนำไปกินเป็นผัก รส芳ดหวาน ใน ใช้เป็นลี่ย้อม ให้สีเหลือง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

พลูมະลี

ชื่อพืช

พลูมະลี

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Chionanthus ramiflorus* Roxb.

ชื่อวงศ์

Oleaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงตรงข้ามกัน ใบรูปขอบ
ขานانแกมรี กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-18 เซนติเมตร เนื้อใบหนาคล้าย
แผ่นหนัง ดอกช่อแบบช่อแยกแขนง หลวง ๆ ออกที่ซอกใบหรือกิ่งก้าน
ช่อคุดอก ยาว 3-15 ซม. ดอกสีขาวหรือเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ขนาดเล็ก
ดอกรอย 40-100 ดอก เกสรเพศผู้มี 2 อัน สั้นกว่าหลอดกลีบ ปลายเกสร
ตัวเมีย เป็น 2 พู ผลสด รูปมนรี หรือรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ
1.5-3 x 0.5-2.2 เซนติเมตร ผิวผลเรียบ มีชั้นกลีบเลี้ยงรองรับ ผลอ่อนสีเขียว
พอสุกเป็นสีม่วงดำ ชั้นหุ้มเมล็ดแข็ง ภายในเมล็ด 1 เมล็ด พับตามปีกและ
ปักผลดิน

สรรพคุณ

ตำรายไทย راك ต้มน้ำออมช่วยให้ฟันทน และเคี้ยวออมเพื่อตับบุหรี่
ลำต้น ใช้ในตำรับยาตะแบกป่า โดยนำมาผสมกับเนื้อไไม้ตะแบกป่า (มะเกลือ
เลือด) ต้มน้ำดื่มรักษาโรคมูกติกิตติ โรคระดูขาว รักษาภาวะมีบุตรยากในสตรี
เนื่องจากการอุบเดือนผิดปกติ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง พฤษภาคม

พวงพี

ชื่อพืช	พวงพี
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Clerodendrum schmidii</i> Clarke.
ชื่อวงศ์	Labiatae (Lamiaceae)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ลำต้นดั้งตรง สูงได้ถึง 1 เมตร เป็นลักษณะเรียบสีน้ำตาล แตกกิ่งก้านน้อย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่แกมขอบขนาน หรือรูปไข่ กว้าง 5-8 เซนติเมตร ยาว 12-17 เซนติเมตร โคนใบมนเว้ารูปหัวใจหรือรูปติ่งหู ผิวใบ hairy ทั้งสองด้าน ดอกช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบ ห้อยลง คล้ายทรงพีระมิด กลีบ ดอกสีขาวมี 5 กลีบ ปลายมน วงกลีบดอกเป็นหลอด ยาวน้อยกว่า 6 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีแดงหม่น โคนเชื่อมติดกัน แฉกกลีบเลี้ยงยาวกว่า หลอดกลีบเลี้ยงวงกลีบเลี้ยงและวงกลีบดอกเป็นหลอด มีขันปักคลุมทั้งสองด้าน ผลสด รูปทรงกลม ผิวเรียบ มี 4 พู โคนผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่คู่กัน ผลอ่อนมีสีเขียว พอกสุกเป็นสีม่วงดำ พับตามป้าดินเขตร้อน ป้าผลัดใบ ป้าเต็งรัง

สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ฟันหรือต้มน้ำ หรือดองเหล้า เป็นยาสร้อน บำรุงเลือด ขับเลือดเสียสำหรับสตรีหลังคลอด

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มกราคม ถึง กุมภาพันธ์

ພະຍອມ

ชื่อพืช พะยอม

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Shorea roxburghii* G.Don

ชื่อวงศ์ Dipterocapaceae

ລักษณะทางพฤกษศาสตร์

ໄນ້ຢືນດັນຂາດກລາງສິ່ງຂາດໃຫຍ່ ເປີໂກນອກທານ ແຕກເປັນຮ່ອງຕາມຍາວ ແລະ ເປັນສະເກີດທານ ໃນເດືອນເຮົາ 3-7.5 ເຊີນຕິເມຕຣ ຍາວ 8-15 ເຊີນຕິເມຕຣ ໃນຮູບຂອນຂານ ດອກຊ່ອອກຕາມປລາຍກິ່ງທີ່ກຳໄຊ ເຊີນຕິເມຕຣ ໃນກລິບດອກສີຂາວທີ່ກຳໄຊ ເຊີນຕິເມຕຣ ໃນກລິນທອນຈັດ ກລິບດອກປິດເປັນເກລື້ອຍ ເຊື່ອມກັນທີ່ສູານ ເວລາຮ່ວງຫຼຸດທັງໝັ້ນ ເກສະຕັ້ງຜູ້ມີ 15 ອັນ ເຮັດວຽກ ເປັນ 3 ຊັ້ນ ພລຽປກະສວຍ ອູ້ໃຕ້ກະພຸ້ງໂຄນປຶກ ມີປຶກຍາວ 3 ປຶກ ປລາຍມນກລມ ເມື່ອແກ້ງຈະເປັນສິ້ນ້າຕາລແກ່ ເສັ້ນຕາມຍາວປຶກຊັດເຈັນ ປຶກສັ້ນມີ 2 ປລາຍຍາວແລະແຫລມ ພລແກ້ສິ້ນ້າຕາລແດງ ເມີດເກລື້ອຍ ປລາຍມີຕິດແຫລມ ພບຕາມປ່າເຕັ້ງຮັງ ທີ່ກຳໄຊ ຖຸກນກວນນ້ອຍ ປ່າເບີ້ນຈົບຮອນແລ້ງ ແລະ ປ່າດີບແລ້ງ

ສຽງຄຸນ

ຕໍ່າຮາຍໄທ ດອກ ຮສທອມສຸຂົມ ປຽງເປັນຍາແກ້ລມ ບໍາຮຸງຫວ້າໃຈ ລດໄໝ ເປີໂກດັນ ຮສຳຜັດ ຕັ້ມດືມແກ້ທົ່ວງ ແກ້ລໍາໄລ້ອັກເສນ ຝົນທາສານນາດແພລ ຂໍ່ຮະແພລ ວັກຫາພັດຝື່ນຄັນ ຖຸນເປີໂກດັນໃນໜ້າຕາລສົດທີ່ປາດຈາກວົງຕາລເພື່ອກັນນູດ ທີ່ກຳໄຊ ໄສ່ເຄື່ອງໜັກດອງເພື່ອກັນນູດ ເປີໂກໃຫ້ພົກທັນແລະເຄີຍກັບໜາກໄດ້ ຍອດອ່ອນແລະເປີໂກ ເປັນຍາສານແພລ ທ່າຍາເຍັນແກ້ໃໝ່ ແກ້ຮ້ອນໃນ ຂັ້ນໄມ້ ໃຊ້ເປັນນໍາມັນຊັກເງາ ແລະຍາເຮືອ ດອກອ່ອນ ມີຮສມັນ ລວກເປັນພັກຈິ້ນນໍາພຣິກ ທີ່ກຳໄຊ ນໍາມາແກ່ສັນ ຕັ້ມຈິດ ພັດນໍາມັນຫອຍ ພັດກັບໄໝ ທີ່ກຳໄຊ ພັດກັບໄໝ ທີ່ກຳໄຊ ພັດກັບໄໝ

ຊ່ວງທີ່ອກດອກ ອັນວາຄມ ດົງ ກຸມກາພັນຊື້

ຊ່ວງທີ່ອກພລ ມິນາຄມ ດົງ ເມຍາຍນ

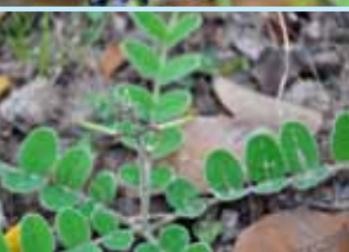
พิมานาคน์

ชื่อพืช พิมานาคน์

ชื่ออื่น ถั่วดินโคลก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sophora exigua* Craib

ชื่อวงศ์ Fabaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 15-30 เซนติเมตร ลำต้นล้มลุก ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ แบบกับพื้นดินเป็นแนวรัศมี ใบย่อย 9-13 ใบ รูปวงรี รูปไข่หรือรูปขอบขนานแกมวงรี ใบย่อยปลายใบรูปไข่กลับ กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร ยาว 2-5 เซนติเมตร ผิวใบมีขนละเอียดลึกล้ำ ดอกช่อกระจะ ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยจำนวนมาก กลีบดอกรูปดอกถั่ว สีม่วงเข้ม ก้านช่อดอกยาว ผลเป็นฝักรูปขอบขนาน มีขนละเอียดลึกล้ำ มีเมล็ดเดียว สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ฝนกับน้ำดื่ม ช่วยลดไข้ในเด็ก ฝนทาแก้พิษงู ต้มน้ำดื่ม ฝนน้ำทา แก้ฟิ บำรุงน้ำนม (กินมากไม่ดี) ราก เหง้า ลำต้น ใบ ฝนทาฝี ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง เมษายน

พิพวนน้อย

ชื่อพืช พิพวนน้อย

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Uvaria rufa* Blume

ชื่อวงศ์ Annonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อย กิ่งก้านและยอดอ่อนปักคลุมด้วยขนละเอียดสีน้ำตาลแดง หนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงลับ รูปไข่แกมรูปขอบขนาน รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 6-15 เซนติเมตร หลังใบ มีขนรูปดาวแข็ง ด้านล่างมีขนอ่อนนุ่มหนาแน่น ดอกเดี่ยว หรือออกเป็นกระชุด 2-3 ดอก กลีบดอก 6 กลีบ แยกเป็น 2 วง ๆ ละ 3 กลีบ ดอกสีแดง สดแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดงเลือดนา มีกลิ่นหอม เกสรเพศผู้จำนวนมากอัดกันแน่น เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลกลุ่ม กว้าง 1.0-1.1 เซนติเมตร ยาว 1.7-4.0 เซนติเมตร มีขนสีน้ำตาลสั้น ๆ ปักคลุม ผลเริ่มสุกสีเหลือง สุกเต็มที่สีแดงสด เนื้อข้างในสีขาว เมล็ดรูปรี พับทั่วไปในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าละเมะ หรือตามชายป่าดิบ

สรรพคุณ

ตำรายไทย เนื้อไม้และราก แก้ไข้กลับไข้ช้า ต้มกินแก้ไข้เนื่องจาก กินของแสง ราก แก้พومแห้งสำหรับสตรีที่อยู่ไฟไม่ได้หลังการคลอดบุตร ใช้ เป็นยากระตุ้นการคลอด บำรุงน้ำนม รากและเนื้อไม้ รักษาอาการไข้ไม่ส่งมาเสmom ผล แก้เม็ดผื่นคันตามตัว เป็นยาเย็นถอนพิษ ผลสุก บดกับน้ำ ทาแก้ผดผื่นคัน รักษาโรคทึด

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล มิถุนายน ถึง กรกฎาคม

พุดทุ่ง

ชื่อพืช	พุดทุ่ง
ชื่อain	ไมกเตี้ย ไมกน้อย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Holarrhena curtisii</i> King et Gamble
ชื่อวงศ์	Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก มีน้ำยางสีขาวขุ่นเมื่อหักตามลำต้น กิ่งก้านและใบใบเดียว เนื้อหนาคล้ายแผ่นหนัง มีขนสั้นนุ่มทั้งสองด้าน รูปไข่กลับ หรือรูปวงรี แגםขอบขนานเรียง ตรงกันข้ามสลับฉาก กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 7-12 เซนติเมตร ดอกช่อแยกแขนง มีดอกอยู่อย่างจำนวนมาก กลีบดอกสีขาวทนาโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เรียงช้อนเหลื่อมกันและเวียนขวา มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ เกสรเพศผู้มี 5 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลเป็นฝักคู่ กลมยาว รูปคล้ายดาน ปลายผลชี้ขึ้น แตกตะเข็บเดียว เมล็ดมีลิ้นดาล มีกระჯุกชนสีขาว คล้ายเล็บไหม พับซึ้นทั่วไปบริเวณพื้นที่ดินราย ทุ่งหญ้า และป่าโปร่ง ป่าผลัดใบ

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ต้มน้ำดีม แก้บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด แก้ท้องเสีย หรือผสมรากด้วน ต้มน้ำดีมแก้ผิบสำแดง ตัน และราก มีรสว้อน ใช้ขับเลือด ขับลม กระจายเลือดลม รากผสมกับ อ้อยดำ ข้าวสารเจ้า แซ่น้ำดีมแก้อาเจียน

ตำรายาไทย ใช้ ตันและราก รสว้อน ขับเลือด และหนองให้ตกขับลม กระจายเลือดลม ขับพยาธิ เปลือกและราก แก้อการท้องร่วง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล สิงหาคม ถึง พฤศจิกายน

พุดพา

ชื่อพืช	พุดพา
ชื่ออื่น	ขอยหิน
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gardenia saxatilis</i> Geddes
ชื่อวงศ์	Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านมาก กิ่งก้านตั้งจากกับลำต้น เปลือกตันลีขawanwl ในเดียว เรียงตรงข้ามสลับจาก รูปวงรีแגםขอบขนาดหรือรูปขอบขนาดแגםใบหอกกลับ กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 5-8 เซนติเมตร หลังใบลีขิยาเป็นมัน ดอกเดียว สมบูรณ์เพศ ออกที่ซอกใบหรือปลายกิ่ง กลีบดอกลีขิยา เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย กลิ่นหอม ก้านดอก และกลีบเลี้ยงลีขิยา กลีบเลี้ยงมี 6 กลีบ มีขนลีขิยา เกสรเพศผู้มี 6 อัน ฐานติดอยู่ด้านในของกลีบดอก เป็นแผ่นเรียบ เกสรเพศเมีย รังไข่มี 2 ห้อง ผลสด รูปไข่กลับ เมื่อสุกลีสัม เมล็ดเดียว หุ้มด้วยเยื่อลีสัม พบรตามลานหินในป่าเต็งรัง

สรรคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ เนื้อไม้ راك ต้มน้ำดีม แก้เบื้องมา แก้พิษ ช่วยถอนพิษเห็ดมา เปลือกตัน แซ่เหล้าพอท่วม เอาส่วนน้ำท่า แก้อัมพาต ปวดชา ตามแขนขา ลำต้น ต้มน้ำดีมแก้เบื้องมา

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง มิถุนายน

ແພນ້າ

ชื่อพืช	ແພນ້າ
ชื่ออื่น	ຫຼົງ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.
ชื่อวงศ์	Hymenocardiaceae

ລັກຂະນະທາງພຖາຍຄາສຕ່ຽງ

ໄຟຟຸມກຶ່ງໄຟຟິນຕັນຂາດເລັກ ໃບເຕີຍວເຮີຍສັນ ຮູປ່ໄຊ ຮູປ່ຂອບຂານານ ທີ່ອຮູປ່ງວຽງ ກວ້າງ 1.5-3 ເຊັນຕີເມຕຣ ຍາວ 2.5-7 ເຊັນຕີເມຕຣ ດອກແຍກເພື່ອຢູ່ ຄນລະຕັນ ດອກມື້ນາດເລັກ ດອກຕັ້ງຜູ້ເປັນຂ່ອແບນທາງກະຮະກອກ (catkins) ຍາວ ປະມານ 2.5 ເຊັນຕີເມຕຣ ສີແດງຄົງມ່ວງ ມີເກສຣເປັດຜູ້ 4 ທີ່ວີ່ 5 ອັນ ອູ່ຮ່ວມ ກັບເກສຣເປັດເມີຍທີ່ເປັນໜັນ ດອກຕັ້ງເມີຍເປັນຂ່ອກະຈະສັ້ນໆ ຍາວປະມານ 1.5 ເຊັນຕີເມຕຣ ພລແໜ້ງແຕກ ໄນມີປຶກ ຄລ້າຍຮູປ່ທ້າໃຈ ລັກຂະນະກລມແບນ ກວ້າງ ແມ່ງ ເປັນ 2 ພູ ດ້ານບົນຫຍັກເວົ້າເລັກນ້ອຍ ກວ້າງປະມານ 2 ເຊັນຕີເມຕຣ ປລາຍພລມີ ຍອດເກສຣເປັດເມີຍຕິດຄົງທນ ພລອ່ອນສີເຂົ້າວັນເໜືອງ ພລແກສິ້ນ້າຕາລາເຂັ້ມ ພອແໜ້ງ ແຕກອອກຕາມແນວ ມີເມັລືດເດືອວ ພນຕາມປ່າເຕັ້ງຮັງ ປ່າພລັດໃນ ປ່າລະເມາະວິມນ້າ ສරົບຄຸນ

ຕໍ່າມາຍາໄທ ໃຊ້ ແກ່ນ ມີຮສມືນເມາເລັກນ້ອຍ ແກ້ພິບທັ້ງປວງ ແກ້ພິບໃໝ່ ເຊື່ອງຊື່ມ ເປັນຍາດອນພື້ນ ແກ້ປວດເມື່ອຕາມຮ່າງກາຍ ແກ້ປວດທັງປວດເວົວ ແກ້ກະຮະໜ້ຍ (ການປ່າວຍທີ່ເກີດຈາກຫລາຍສາເຫຼຸດ ທຳໃຫ້ຮ່າງກາຍເລື່ອມໂກຮົມ ຊູນພອມ ໂລິທິຈາງ ປວດເມື່ອຍ) ແລະຂັບປັບສະວະ ຮາກ ຮັກຢາກນໂຮກ

ຢາພື້ນບ້ານອືສານ ໃຊ້ ລຳຕັນ ພສມລຳຕັນການເວັກ ຮາກຕັບເຕົ່າຕັນ ຮາກ ເອນອ້າຂົນ ຮາກກຳຈາຍ ລຳຕັນອ້ອຍແດງ ຕົມນໍາດື່ມ ແກ້ພິດສຳແດງ ເຂົ້າຍາກັນຂມື້ນ ຕັນ ແລະຂມື້ນເຄຣືອ ຕົມນໍາດື່ມ ແກ້ຈຳງເດືກ ລຳຕັນແລະໃບ ນຳມາເພາໃຫ້ເກີດວັນໄພ ຮັກຢາພື້ນອອນໃນສັດວິເລີ່ຍ ຮາກ ເຂົ້າຍາກັນຮາກສົມກຸງ ຜົນກັນນໍາດື່ມ ແກ້ໃໝ່ມາລາເຮີຍ ຂ່ວງທີ່ອອກດອກແລະຕິດພລ ຖຸມພາພັນຫົວ ຄົງ ມີຄຸນຍາຍນ

มะกล้ำตัน

ชื่อพืช	มะกล้ำตัน
ชื่ออื่น	มะกล้ำต้าซ้าง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Adenanthera pavonina</i> Linn.
ชื่อวงศ์	Leguminosae - Mimosoidaea

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นปลายคู่ เรียงลับในย่อยรูปวงรี รูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 1-3.5 เซนติเมตร ยาว 2-5.5 เซนติเมตร แผ่นใบบาง สีเขียวเข้ม เรียบเกลี้ยง ดอกช่อ ช่อดอกแคนยาหรูปทรงกระบอก ดอกออกตามซอกใบบน ๆ หรือแตกแขนงที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 7.5-20 เซนติเมตร ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองอ่อนอมครีม ดอกแก่เปลี่ยนเป็นสีส้ม ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ กลีบดอกมี 5 กลีบ เกสรตัวผู้มี 10 อัน ผลเป็นฝัก รูปແณ กว้าง 8-12 มิลลิเมตร ยาว 15-30 เซนติเมตร สีเขียว เมื่อฝักแก่จะแตกสองด้านเป็นร่องและบิดม้วนงอเป็นเกลียวแน่นเพื่อกระจายเมล็ด มีรอยคอดตามเมล็ดชัดเจน เมล็ดค่อนข้างกลม แข็ง สีแดงเลือดนก หรือแดงส้ม ผิวมัน พนตามป่าเต็งรังและป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายไทย ใน ต้มกินแก้ปอดชัก แก้ลมเข้าข้อ แก้บิด แก้ท้องร่วง เป็นยาสมาน บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้ท้องร่วงและบิด เมล็ดและใบ แก้ริดสีดวงทวาร เมล็ดรถเสื่อมมา บดผสมน้ำผึ้ง ปั้นเม็ด กินแก้จุกเสียด แก้หนองใน เมล็ดบดพอๆกับพิษฟีบดเป็นผงโรยแพลงฟีหนอง ดับพิษนาดแพลง ฝนกับน้ำทาก็อกเสบ แก้ปวดศีรษะ เมล็ดในบดเป็นผง ปั้นเม็ด กินขับพยาธิได้เดือน พยาธิเล้นด้วย เมล็ดคั่วไฟอาบเลือกหัมสีแดงออก บดเป็นผงผสมกับยาระบายน้ำใช้เป็นยาขับพยาธิ เปือพยาธิได้เดือน หรือพยาธิตัวติดเนื้อไม้ ฝนกับน้ำทาก็อกเสบ กินกับน้ำอุ่นทำให้อาเจียน ราก ใช้ขับเสมหะ แก้ทีตื้อ แก้เสียงแหบทะหง แก้สะอึก แก้ลมในท้อง แก้ร้อนใน แก้อาเจียน ถอนพิษฟี

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง เมษาคม

ช่วงที่ออกผล พฤหัสภาคม ถึง กรกฎาคม

มะกอก

ชื่อพืช	มะกอก
ชื่ออื่น	มะกอกบ้าน
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz
ชื่อวงศ์	Anacardiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น เป็นไม้เลื้อยสีเทา หนา เรียบ เป็นไม้เลื้อย ใบ และผล มีกลิ่นหอม ในประดุจแบบขันนก ปลายคี่ ชั้นเดียว เรียงแบบสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 3-4 เซนติเมตร ยาว 7-12 เซนติเมตร ในค่อนข้างนุ่ม ในอ่อนลีน้ำตาลแดง ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ออกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกย่อยจำนวนมากขนาดเล็ก สีขาวครีม ออกเป็นช่อแบบแยกแขนงที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว เกสรเพศผู้มี 10 อัน ผลสด มีเนื้อฉ่ำน้ำ รูปไข่ กว้าง 2.5-3 เซนติเมตร ยาว 3-5 เซนติเมตร ผลแก่สีเหลืองอมเขียว ถึงสีเหลืองอ่อน ประดับด้วยจุดสีเหลือง และดำ รสเปรี้ยวจัด เมล็ดเดียว ใหญ่และแข็งมาก ผิวเป็นเสี้ยนชุรุระ พับขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดินแด้

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ ผล เป็นยาfadeสมาน แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้กระหายน้ำ ทำให้ชุ่มคอ แก้ชาตุพิการ แก้โรคขาดแคลนเชื้อม ผล ใบ และเปลือกลำต้น แก้ร้อนใน ช่วยให้ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้หอบ บำรุงธาตุ และแก้บิด เป็นไม้เลื้อย ลำต้น รส fading เปรี้ยว ช่วยสมานแพลง มีกลิ่นหอม fading สมานและเป็นยาเย็น ใช้ในโรคท้องเสีย และโรคที่เกี่ยวกับลำไส้ แก้บิดปวดมวน ระงับอาเจียน ดับพิษกาฬ แก้ร้อนใน แก้สะอึก เป็นลือตันและแก่น แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ใน แก้ปวดท้อง น้ำคั้นจากใบยอด แก้ปอดหู แก้หูอักเสบ ในมีกลิ่นหอม รสเปรี้ยว และ fading สมาน เป็นผักจิ้ม และแต่งกลิ่นอาหาร เมล็ด เพาไฟแซ่น้ำดื่ม แก้ร้อนใน ลุ่มแก้หอบ แก้สะอึก ราก รส fading แก้ร้อนใน กระหายน้ำ ทำให้ชุ่มคอ ขับปัสสาวะ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล

ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

มะกอกเลื่อม

ชื่อพืช

มะกอกเลื่อม

ชื่อain

มะกอกเกลี้ยง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Canarium sabulatum Guillaumin

ชื่อวงศ์

Burseraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่เรียงเวียน ใบย่อย 2-5 คู่ เรียงตรงข้าม ในรูปขอบขนานหรือรูปเรียบแกมรูปไข่ กว้าง 8-9 เซนติเมตร ยาว 10-18 เซนติเมตร ใบแก่สีแดงเข้ม ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ยาว 7-25 เซนติเมตร ดอกย่อยจำนวนมาก มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ช่อดอกเพศผู้มักเป็นแบบช่อกระจุกแยกแขนง ช่อดอกเพศเมียมักเป็นแบบช่อกระจะ กลีบดอกสีขาวแกมเหลือง 3 กลีบ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลสตั่วปูรูปกระวย ผลแก่สีเขียวอมเหลือง กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ยาว 2.5-3.5 เซนติเมตร โคนผลมีกลีบเลี้ยงติดทน เมล็ดรูปกระวย 3 เมล็ด เรียงกันเป็นรูปสามเหลี่ยม ชั้นหุ้มเมล็ดแข็งมาก พนขึ้นตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าละเมาะ และป่าหญ้า

สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ เปลือกตัน ใช้รักษาโรคลักษณะเปิดผล แก้ไอ ขับเสมหะ

ตำรายาไทย ยาง รสฟاد ทาแก้เม็ดผื่นคัน และเป็นเครื่องหอม ผล เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก่น รสเผื่อน แก้โลหิตระดูพิการ แก้ประดง ผลสด มีรสฟادเบรี้ยว นำมาดองและแช่อิม กินเป็นอาหาร เนื้อใน เมล็ด สีขาวรับประทานได้ มีรสมัน

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง พฤษภาคม

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง ธันวาคม

มะค้างข้าว

ชื่อพืช	มะค้างข้าว
ชื่ออื่น	ตะลุมพูก
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Tamilnadia uliginosa</i> (Retz.) Tirveng. & Sastre
ชื่อวงศ์	Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มลิงไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก สูง ตามป้ายกิ่งก้าน และลำต้น มีหนามแหลมยาว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ เป็นปมชรุ่งทั่วไป เปลือกต้นมีสิน้ำตาลข้ม เนื้อไม้สีขาวปนน้ำตาลอ่อน ละเอียด สมำเสมอมาก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม สีเขียวอ่อน รูปไข่กลับ กว้าง 5-10 เซนติเมตร ยาว 8-14 เซนติเมตร มีหูใบเล็ก ๆ อยู่ระหว่างก้านใบ ดอกเดี่ยว กลีบดอกทรงกลมใหญ่ สีขาว มี 5 กลีบ มีกลิ่นหอม กลีบดอกค่อนข้างหนา ยอดเกสรตัวเมียมีน้ำเมือก ค่อนข้างมาก เกสรตัวผู้มี 5 อัน เกสรตัวเมียมี 1 อัน ผลสด รูปไข่ กลมรี ยาว 4-6 เซนติเมตร เนื้อแน่น แข็ง ผิวผลเรียบ ผลสดสีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดรูปทรงกลมจำนวนมาก เมล็ดมักฝ่อ พับขึ้นตามริม น้ำ ในป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ รากและแก่น ต้มน้ำดื่ม เข้ายาแก้ปวดเมื่อย ช่วยบำรุงเลือด แก่น ผสมแก่นมะค้างแดง ต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลัง ผล และราก รสเผ็ดสุขุม แก้ท้องเสีย แก้บิดมูกเลือด

ตำรายาไทย ผลและราก รสเผ็ดสุขุม ใช้แก้ท้องเสีย แก้บิดมูกเลือด

ช่วงที่ออกดอก กรกฎาคม ถึง ตุลาคม

ช่วงที่ออกผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

มะค้างແಡງ

ชื่อพืช มะค้างແດງ

ชื่ออื่น ตะลุมปุกແດງ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gardenia erythroclada* Kurz.

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น กิ่งไม้พุ่ม ขนาดกลาง ใบเดกหนาทึบ ลำต้นและกิ่งก้านลีน้ำตาลແಡງ มีขันนุ่ม ๆ เหมือนกำมะหยี่สีน้ำตาลແດງปกคลุมทั่วไป โคนต้นและกิ่งมีหานามโดยรอบ หนามขนาดใหญ่ พุ่งตรงออกเป็นระยะ ใบเดียว เรียงตรงข้าม รูปวงรีหรือรูปไข่กลับ กว้าง 8-15 เซนติเมตร ยาว 15-22 เซนติเมตร ผิวใบมีขันทั้งสองด้าน มีหูใบอยู่รูระหว่างก้านใบ ดอกช่อขนาดเล็กออกเป็นช่อลั้น ที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกย่อยลีเชียวยอ่อน กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนกลีบดอกติดกัน กลีบดอกรูปกลม เกสรตัวผู้เป็นเลี้นติดกับกลีบดอกวางสับระหว่างกลีบดอกผลสด รูปกระวย มีลันนูนจำนวน 5-6 สัน ผิวเรียบ ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เกิดตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ เปลือกต้น เข้ามากับมุยขาว ทำเป็นลูกกลอน แก้ปวดเลี้นอีน อัมพฤทธิ์ อัมพาต แก้ริดสีดวงทวาร แก่น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย แก้ปวดประจำเดือน แก่นผสมกับมุยขาว มุยແಡງ หนามแท่งเล็บแมว เงียงปลายดูก รักษาโรคกระเพาะอาหาร มะเร็ง

ยาพื้นบ้านใช้ ต้น ต้มน้ำดื่ม แก้เลือดลมเดินไม่สะดวง ผสมกับหัวยาข้าวเย็น ต้มน้ำดื่มแก้ไตพิการ (โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ มีปัสสาวะขุ่นข้น เหลืองหรือแดง มักมีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) แก้ปวดท้อง ขับพิษโลหิต และน้ำเหลือง เปลือกต้น ตำพอกแพลงสต ห้ามเลือด ราก เป็นยาถ่าย

ช่วงที่ออกดอก พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม

ช่วงที่ออกผล มกราคม ถึง กุมภาพันธ์

มะเดื่อปลัง

ชื่อพืช มะเดื่อปลัง

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus hispida* L.f.

ชื่อวงศ์ Moraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ต้นและกิ่งมีลักษณะเป็นข้อปลังซัดเจน ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาวซุ่น ใน เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งจาก รูปไข่แกมขอบขนานหรือรูปขอบขนานแגםรูปไข่กลับ กว้าง 5-13 เซนติเมตร ยาว 11-28 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแบบชนิดช่อมะเดื่อ (syconium) ตามกิ่งและลำต้น อาจพ่นออกตามโคนต้น หรือตามกิ่งที่ห้อยลงมาเมื่อใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็กอัดกันแน่น เจริญอยู่บนฐานของดอกที่ห้อยหุ่มไว้มีลักษณะคล้ายผล ภายในกลวง ที่ปลาย มีช่องเปิด ภายในมีดอก 3 ประภากือ ดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกปุ่มหูด ผลชนิดผลแบบมะเดื่อ กลมแป้น รูปลูกช้าง ติดเป็นกลุ่มแน่น 10-15 ผล ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่สีเหลือง พับตามป้าดิบแล้ง ป้าโปรด ป่าละเมะ ริมลำธาร สรรพคุณ

ตำรายาไทย ผล แก้กระหายน้ำ แก้บิด แก้น้ำอักเสบ เป็นยาพอกใช้ล้างแผล สมานแผล ขับน้ำนม แก้โรคผิวหนังเรื้อรัง โรคโลหิตจาง ริดสีดวงทวาร โรคตัวเหลือง เลือดกำเดาไหล อาการปวดกระเพาะ ไข้จับสั่น ผลแห้งรักษาแพลงในปาก ใน ต้มน้ำดีม รักษาอาการไข้หลังคลอดบุตร หนาสั่น ปัสสาวะเหลืองหรือเป็นเลือด ใส่แพลงฟิ แพลงในจมูก แพลงหนองอักเสบ راك ลำต้น ต้มน้ำดีม กระตุนการหลั่งน้ำนม แก้หัวด ใช้ตำหาแก่ฟิ แก้เม็ดผื่นคันตามผิวหนัง กินแก้พิษในกระดูก กล่อมเสมหะ แก้ห้องเสีย แก้ประดง เปลือกต้น ผล เมล็ด มีฤทธิ์ทำให้อาเจียน เปลือกต้น เป็นยาทำให้อาเจียน ยาระบาย ยาพอกฝีมะม่วง ยานำรุ แก้มาลาเรีย แก้ปวดท้องในเด็ก รักษาสิวฝ้า กระดูกแตกหัก

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

มะเดื่อห้อม

ชื่อพืช มะเดื่อห้อม

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus hirta* Vahl.

ชื่อวงศ์ Moraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก มีน้ำยางขาว ไม่ค่อยแตกกิ่ง มีรากเก็บสะสมอาหาร ใต้ดิน มีกลิ่นห้อม กิ่งก้านมีขนแข็งสาคาย เมือแก่ลำต้นจะคล่อง ใบเดี่ยวเรียง สลับ รูปขอบขนาน รูปไข่แגםขอบขนาน รูปขอบขนานแגםไข่กลับ หรือรูปขอบขนานแגםใบหอก กว้าง 5-12 เซนติเมตร ยาว 12-25 เซนติเมตร ใบมีพู่ลีก 3-5 พู มีขนทั้งสองด้านของใบ ดอกช่อประกอบด้วยดอกขนาดเล็ก จำนวนมาก เปียดกันแน่นบนฐานรองดอก ชั้งเจริญหุ่มดอก มีช่องเปิดด้านบน ชั้งมีใบประดับช้อนทับหลายชั้นปิดอยู่ ทำให้ดูภายนอกคล้ายผล ค่อนข้างกลม ดอกแยกเพศ อยู่ในช่อเดียวกัน ดอกเพศผู้ อยู่บริเวณรูเปิดของช่อดอก ดอกเพศเมีย มีรังไข่เหนือวงกลีบ ผลรวม ผลย่อยเป็นผลสด กลม เล็ก เมื่อสุกมีลักษณะอมส้ม มีขนหยาบลีทองหนาแน่น พนตามป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้ง ป่าละเมาะ ป่าไปร่องมีดอกตลอดปี

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ฝนน้ำกิน แก้ผิดลำแดง ช่วยบำรุงน้ำนม

ตำรายาไทย ราก รสมاءเดียนห้อม ใช้แก้พิษงู พิษฝี แก้ตับพิการ หัวใจพิการ ฝนน้ำกิน แก้ผิดลำแดง เป็นยาระบาย ขับลมในลำไส้ บำรุงหัวใจ บำรุงกำลัง ทำให้ชื่นบาน แก้พิษอักเสบ ลำต้นและราก ต้มน้ำดื่มบำรุงหัวใจ ผล รสมاءเดียน แก้พิษฝี

ยาพื้นบ้านภาคใต้ ลำต้นหรือราก ใช้ต้มน้ำดื่ม บำรุงหัวใจ
ช่วงที่ออกดอกและติดผล ตุลาคม ถึง ธันวาคม

มะตูม

ชื่อพืช	มะตูม
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Correa ex Roxb.
ชื่อวงศ์	Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ตามต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลม ยาว แข็ง ใบประกอบแบบมีใบย่อย 3 ใบ ออกเรียงลับ รูปไข่ กว้าง 1-7 เซนติเมตร ยาว 4-13 เซนติเมตร ส่องใบล่างมีขนาดเล็กและติดตรงขั้มกัน ในปลายมีขนาดใหญ่ ดอกออกรวมกันเป็นช่อสั้น ๆ ดอกสีขาวอมเขียวหรือสีเหลืองอ่อน ขนาด 1.5-2 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม กลีบดอกมี 5 กลีบ ดอกสมบูรณ์เพศ เกสรตัวผู้มี 65-70 อัน ผล รูปรีกลมหรือรียาว ขนาดกว้าง 8-10 เซนติเมตร ยาวประมาณ 12-18 เซนติเมตร ผิวเรียบเกลี้ยง เปลือกหนา แข็งมาก ไม่แตก ผลอ่อนมีสีเขียวพอสุกมีสีเหลือง เนื้อผลมีสีเหลือง นิ่ม มีกลิ่นหอม และมีเนื้อยื่นสีเหลืองที่มียางเหนียว ๆ ภายในมี 8-15 ช่อง เมล็ดจำนวนมากสีน้ำตาลอ่อน มียางใสenneว่าห้มเมล็ดอยู่ เมล็ดรูปรี ๆ และแบบ พบรังห้าวไปตามป่าเบญจพรรณ และป่าแห้งทั่วไป

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ผล ออกฤทธิ์ต่อกระเพาะและลำไส้ แก้ท้องดิน ท้องเสียเรื้อรัง แก้บิดมูกเลือด บิดเรื้อรัง บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้เจ็บคอ คออักเสบ ร้อนใน ปากเปื่อย ขับเสมหะ ขับลม ผลสุก รสหวานเย็น เป็นยาระบาย ช่วยย่อยอาหาร บำรุงไฟธาตุ แก้ลมในท้อง แก้มูกเลือด ผลอ่อน รสฟัดร้อนปร่าชื่น บดเป็นผง ต้มกินแก้ธาตุพิการ แก้ท้องเลีย แกบิด แก้โรคกระเพาะอาหาร ทำให้เจริญอาหาร ขับลม บำรุงกำลัง ผลแก่ รส ฟادหวาน ต้มดื่มแก้เสมหะและลม บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ใบสด รสฟัดมัน คั้นน้ำ กินแก้หลอดลมอักเสบ แก้วมว แก้หวัด แก้แพดพื้นคัน แก้ต้าบวม แก้ต้าอักเสบ เปลือกราก และต้น แก้ไข้มาลาเรีย ขับลมในลำไส้ ราก แก้ปากเปื่อย ขับเสมหะ แก้พิษฝี พิษไข้ แก้ลัลติเพลอ ขับน้ำดี ขับลม เปลือกรากและลำต้น แก้ไข้จับสั่น ขับลมในลำไส้

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ช่วงที่ออกผล ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

มะແຕກตัน

ชื่อพืช
ชื่ออื่น
ชื่อวิทยาศาสตร์
ชื่อวงศ์

มะແຕກตัน
ผ่าสามเตี้ย
Casearia flexuosa Craib.
Flacourtiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ มีรูปร่างแผ่นใบ
หลายแบบและหลายขนาด เช่น รูปวงรีแคบ วงรีแגםขอบขนาน รูปขอบขนานถึง
ใบหอกแגםขอบขนาน รูปไข่กลับ กว้าง 1-5 เซนติเมตร ยาว 3-15 เซนติเมตร
แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ดอกช่อ แบบช่อกระจะ ออกรากที่ชอกใบ มี 2-3 ดอก
ลีข้าวแגםเขียว เกสรเพศผู้มี 8 อัน ก้านชูยาว 1 มิลลิเมตร มีขนนุ่ม อับเรณูรูป
ขอบขนานแגםรูปไข่ ขนาด 0.5-0.7 มิลลิเมตร รังไข่รูปไข่แคบ ขนาด 1 มิลลิเมตร
ก้านชูยาว 0.5-1 มิลลิเมตร ยอดเกสรเพศเมียกลม มี 3 พู เรียบ ผลสด
ทรงรี ขนาดกว้าง 1 เซนติเมตร ยาว 1.5 เซนติเมตร มี 3-4 พู เมื่อแก่ผลแตก
เป็น 3 แฉก ผลอ่อนลีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง เมล็ดรูปไข่ ลีข้าว มีเนื้อหุ้มเมล็ด
ลีแดง มี 3-8 เมล็ด

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม ขับปัสสาวะ ต้มน้ำออมแก้ลิ้นเป็น
ฝ้าขาว ทั้งต้น ใช้เดี่ยวหรือผสมลำต้นพลับเจา ผลพริกไทย และหัวกระเทียม
ต้มน้ำดื่ม บำรุงโลหิตหลังคลอด ไฝระบุส่วนที่ใช้ เป็นยาบำรุงกำลัง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษาคม ถึง พฤษภาคม

มะนาวผี

ชื่อพืช	มะนาวผี
ชื่ออื่น	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Atalantia monophylla</i> (DC.) Corra
ชื่อวงศ์	Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม หรือไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก มีหานามยาวหนึ่งอันตามซอกใบในเดียว เรียงเวียน รูปไข่ หรือรูปปรี กว้าง 1.8-4.5 เซนติเมตร ยาว 4.8-8 เซนติเมตร แผ่นใบแพร่เรียบ หนาคล้ายแผ่นหนัง ด้านบนสีเขียวเข้ม เป็นมัน ชัดออก แบบช่อชั่ร์ม ออกตามซอกใบ ดอกมีกลิ่นหอม กลีบดอกสีขาว มี 4 หรือ 5 กลีบ แยกจากกันเป็นอิสระ เกสรเพศผู้ 8 หรือ 10 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ยอดเกสรเพศเมียมี 3-4 แฉก ผลกลม หรือรี ขนาดเล็ก ผิวเรียบ สีเขียวอ่อนหรือเทา เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 เซนติเมตร ผิวน้ำด้านล่างหนัง มีต่อมน้ำมันเป็นจุดหนาแน่น ปลายผลมีก้านเกสรเพศเมีย ติดทน ผลภายในมีกลีบคล้ายส้ม เมล็ดจำนวนน้อย รูปรี สีขาว พับตามปีช่ายหาด บนเขาทิน ชาบผึ้ง ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใบ มีกลิ่นคล้ายใบมะกรูดหรือใบมะนาว แก้โรคทางเดินหายใจ แก้จุกเสียด แก้ท้องเสีย รักษาโรคผิวหนัง ผล รักษาโรคทางเดินหายใจ นำมันจากเปลือกผลใช้ทาภยันออก แก้โรคไข้ข้ออักเสบ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล ธันวาคม ถึง เมษายน

มะเม่า

ชื่อพืช

มะเม่า

ชื่ออื่น

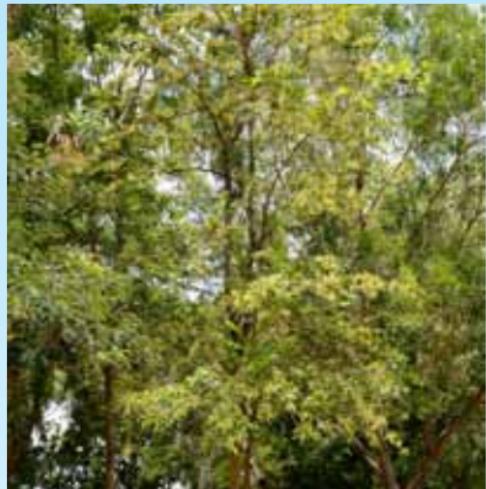
เม่าทุ่ง เม่าไช่ปลา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Antidesma ghaesembilla Gaertn.

ชื่อวงศ์

Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ในรากน้ำเดียว ก้าน
แผ่นใบกว้างรูปไข่ถึงรูปปรี กว้าง 3.5-4.5 เซนติเมตร ยาว 5-7 เซนติเมตร ดอก
ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด แยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกมีขนาดเล็กมาก มีดอกย่อย
จำนวนมาก สีเขียว ดอกเพศผู้มีช่อดอกยาว 4-6 เซนติเมตร เกสรเพศผู้มี 4-6 อัน
ปลายเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก ช่อดอกยาว 2-3 เซนติเมตร แกนช่อ
มีขนสั้นนุ่มลีน้ำดala แตง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่หรือกลม มีขนสั้นนุ่ม
ผลเป็นช่อ ช่อผลยาว 4-7 เซนติเมตร ค่อนข้างกลมหรือรี ขนาดเล็ก
เส้นผ่านศูนย์กลาง 4 มิลลิเมตร ผิวนิ่มนวล ผนังขันในแข็ง ผลสุกมีสีแดงคล้ำ
ถึงดำ เมล็ดขนาดเล็ก 1-2 เมล็ด พบรตามป่าเต็งรัง ที่โลงลุ่มต่ำ ป่าละเมะ
เรือสวนหัวไป และป่าพรุ ใบอ่อนและผลดิบใช้ปุรุอาหารให้มีรสเปรี้ยว
ผลสุกมีรสเปรี้ยวรับประทานได้

สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้ใบและผล ต้มน้ำอาบแก้อาการชีดเหลือง โลหิตจาง
เลือดไหลเวียนไม่ดี เปลือกต้น ฝาดสมาน บำรุงกำลัง ใน ทางแก้ปวดศีรษะ
แก้โรคผิวหนัง ท้องบวม ผล ใช้ทำยาพอกแก้อาการปวดศีรษะ แก้รังแค^๑
แก้ช่องท้องบวม ใช้ผสมกับน้ำอาบแก้อาการไข้ ตันและரาก รสจีด บำรุงไต
ขับปัสสาวะแก้เม็ดลูกพิการและตกขาว

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง เมษายน

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม

มะยมป่า

ชื่อพืช	มะยมป่า
ชื่ออื่น	กะ琬ມ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq.
ชื่อวงศ์	Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม กว้าง 4.5-7 เซนติเมตร ยาว 13-20 เซนติเมตร ใบแก่บางเหนียวต้านบนเป็นมัน แผ่นใบมีจุดน้ำมันกระจายทั่วไป ดอกช่อแยกแขนง ขนาด 1-1.3 เซนติเมตร ออกที่ซอกใบ มีขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาว สีขาวแกมเหลือง สีขาวแกมเขียว หรือสีเขียวหม่น แต่ละช่ออยู่มี 3 ดอก ดอกกลางนานก่อน ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน กลีบดอก 4-5 กลีบ นานออกไม่ช้อนกัน กลีบແแคบและแหลม เกสรตัวผู้ 8 อัน เกสรตัวเมียหมอนรองดอกมีขนหนาแน่นปกคลุม หมอนรองดอกมี 8 ร่อง ผลสด รูปทรงกลม รูปไข่กลับหรือรูปกระสวย ขนาด 0.9-2 เซนติเมตร มีจุดต่อมมักจะมีร่อง 4 ร่องด้านบน สีเขียวสด เมื่อสุกเป็นสีเหลืองเขียว ผลไม่แตกมีเนื้อบาง ชั้นหุ้มเมล็ดแข็ง พนตามป่าผสม ป่าละเมาะ สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ เปลือกตัน ผสมเนื้อมะพร้าวแก่ เหง้าxmิ้นชัน ตำหาแก้คัน รักษากลากเกลี้ยง

ตำรายไทย ในและผล ใช้ประคบลดอาการปวดเมื่อย

ช่วงที่ออกดอก มิถุนายน ถึง กันยายน

ช่วงที่ออกผล กันยายน ถึง พฤศจิกายน

มะลัง

ชื่อพืช

มะลัง

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Feroniella lucida* (Scheff.) Swingle

ชื่อวงศ์ Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง แผ่กิ่งก้านจำนวนมาก ตั้งจากกันลำต้นออกเป็นทรงพุ่ม ลำต้นและกิ่งก้าน มีหนามแหลมยาว แข็ง ยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว หรือสองชั้น ออกเวียนเป็นเกลียวตามกิ่ง ใบกลมรี ขอบใบเว้าเข้าหาเลี้นกลางใบ ดูคล้ายก้างปลา มี 3-5 แฉก แผ่นใบโถงขึ้นด้านบนเล็กน้อย สีเขียวเข้ม เป็นมันวาว ความยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร ตามผิวใบมีต่อมน้ำมัน ดอกออกเป็นช่อแยกแขนงที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมี 5-6 กลีบ เกสรเพศผู้มี 10-12 อันแยกกัน เกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลสีเขียวคล้ายผลมะนาว รูปกลม มีขนาดประมาณ 2.5 นิ้ว เปลือกแข็งและหนามาก มีเมล็ดจำนวนมาก ผลมีรสเปรี้ยว พับตามป่าเต็งรัง ป่าดินแล้ง สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอุบลราชธานี แก่นรวมกับแก่นมะขาม ใช้ต้มน้ำดื่ม ขณะอยู่ไฟ

ตำรายาไทย ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม หรือฝนน้ำกิน แก้ไข้ ผลอ่อน แก้ไข้ใน แก้ห้องอีดเพ้อ ใบ รสเผาดมัน บำรุงร่างกาย สมานบาดแผล แก้ห้องเดิน ผลมีรสเปรี้ยว ใช้แทนมะนาวได้ ยอดอ่อน และใบอ่อนกินสด หรือนำไปปิ้งไฟให้หอม เป็นผักได้

ช่วงที่ออกดอก

ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

ช่วงที่ออกผล

กันยายน ถึง พฤศจิกายน

มะหา Kahnang

ชื่อพืช มะหา Kahnang

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Euonymus cochinchinensis* Pierre.

ชื่อวงศ์ Celastraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี ถึงรูปวงรีแגם ขอบขนาน กว้าง 2.5-4 เซนติเมตร ยาว 5-8 เซนติเมตร ผิวใบด้านบน เขียวเข้มเป็นมัน ดอกช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบ แกนช่อยาว 3-5 เซนติเมตร ในซอกใบบน ๆ ช่อยาวถึง 13 เซนติเมตร ก้านดอกย่อยยาว 0.4-1.2 เซนติเมตร ดอกสมมาตร ดอกย่อยจำนวนน้อย ขนาด 1.5-2.5 เซนติเมตร กลีบดอก สีเหลืองถึงชมพูแดง กลีบดอก 5 กลีบ รูปขอบขนาน ขอบกลีบจักเป็นฟอย ส่วนฐานแผ่เป็นจานกลมมน ขนาด 3 มิลลิเมตร ก้านเกสรเพศผู้ยาว 2 มิลลิเมตร จำนวน 5 อัน ออกมาจากฐานรองดอกที่ใหญ่ ผลแห้งแตก รูปไข่กลับ ขนาด 1.5-2 เซนติเมตร ลีչชมพูหรือแดง รูปกระบวนการ มี 5 เหลี่ยม แตกตรงกลางพูเป็น 5 เสี้ยว แต่ละเสี้ยวมี 1 เมล็ด สีดำ เป็นมัน มีเยื่อ (aril) สีลั่ม หรือแดงปุกคลุมที่ข้าว

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น เข้ายานำรุ่งเลือด ต้มน้ำดีมี راك แซ่น้ำ หรือฝนน้ำ กินแก้ผิดสำแดง (กินอาหารแสงไช้ ทำให้โรคกำเริบ อาจมีอาการ ห้องเลีย) และ راك ฝนน้ำกินแก้มาเหตด

ตำรายไทย เปลือก แฟ้เหล้าโรง กินก่อนอาหาร ทำให้เจริญอาหาร ช่วงที่ออกดอก มีฤทธิ์ ดี ลิงหากาม

เมึก

ชื่อพืช

เมึก

ชื่ออื่น

เลม์ดชูน เลเม็ดแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Syzygium gratum* (Wight) S.N.Mitra var. *gratum*

ชื่อวงศ์ Myrtaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 20 เมตร กิ่งเป็นสันลี่เหลี่ยม ลำต้นสิน้ำตาลแดงเปลือกบาง ข้อนกันหลาย ๆ ชั้น ใบเดียว เรียงตรงข้าม รูปไข่ รูปรีถึงรูปใบหอก หรือรูปไข่ กว้าง 2.5-4 เซนติเมตร ยาว 6-8 เซนติเมตร ใบแก่ผิวด้านบนเกลี้ยงมันวาว ในอ่อนสิน้ำตาลปนชมพู ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง มีจุดโปรงแสงหนาแน่น ดอกช่อ แบบช่อแยกแขนง ยาว 1.5-3 เซนติเมตร ออกที่ซอกใบและปลายยอด ดอกย่อยลีข้าว ไม่มีก้านดอก กลีบดอก 5 กลีบ แยกกัน ลีข้าวรูปเกือบกลม ลีเหลืองอ่อน เกสรเพศผู้จำนวนมาก เกสรเพศเมียมีรังไข่ขนาดเล็ก อุ้ยใต้วงกลีบ ผลสด ทรงกลม ลีข้าว ฐานผลมีอกมาและบุ่มพูนตามป่าผลัดใบ และริมลำธาร ยอดอ่อนรับประทานเป็นผักได้

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก ต้มน้ำดื่ม แก้เบื่อเม้า แก้ผิดสำแดงยอดอ่อน รับประทานสด ขับลม

ตำรายไทย ใช้เปลือก ต้มชา ลงพิษ หรือแก้พิษน้ำเกลี้ยง ใบแก่ ตำพอกแก้ฟกช้ำ

ช่วงที่ออกดอกและติดผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

เมือยขาว

ชื่อพืช	เมือยขาว
ชื่ออื่น	มะเมือย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gnetum montanum</i> Markgraf
ชื่อวงศ์	Gnetaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เดาเนื้อแข็ง หรือไม้พุ่มรอเลือยขนาดใหญ่ บริเวณข้อของบัวม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามลับตั้งจาก รูปไข่ถึงรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง ประมาณ 5-6 เซนติเมตร ยาวประมาณ 13-16 เซนติเมตร เนื้อใบหนาและ เหนียวคล้ายแผ่นหนัง ดอกออกเป็นช่อเชิงลด แตกแขนงมาก แยกเป็นช่อดอก เพศผู้และเพศเมีย สร้างโคนหรือสตอรอบิลล์ เรียงเป็นชั้น ๆ โคนเพศผู้และโคน เพศเมียแยกเพศ อยู่บนต้นเดียวกัน โคนตัวผู้เป็นช่อเชิงลด แตกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือตามลำต้น แต่ละโคนมี 8-15 ชั้น แต่ละชั้นมีเกสรเพศผู้ 8-25 อัน เรียงเป็นวงรอบช่อ โคนเพศเมีย แตกแขนง แต่ละโคนมี 6-14 ชั้น แต่ละชั้นมี 1-8 เมล็ด มีขันเล็กน้อย เมล็ดรูปกระ繇 ไม่มีผลห่อหุ้ม จะมีกลีบ นุ่มคล้ายหนังหุ้มอยู่ เมื่อยังอ่อนลีสีเขียวเมื่อแก่ลีสีชมพูแดง พฤตตามป่าดิบแล้ง สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ ลำต้น ผสมกับเดาเอ็นอ่อน ต้มน้ำดีม แก้ปวดเมือย ต้มน้ำดีมช่วยในการอยู่ไฟ เปลือกดัน ต้มน้ำดีมแก็บวมพอง ใช้ทำเชือก มีความเหนียวมาก ราก น้ำต้มรากกินแก้พิษบางชนิด และ แก้ไข้มาลาเรีย เมล็ด ทำให้สุกรับประทานได้

ชาวเขาผ่าอีก้อ ใช้ ใบ ต้มน้ำชาล้างแผลสด แพลงเปื้อยอักเสบ ฝี หนอง ตุ่ม ช่วยให้เลือดไหลเวียนได้ดี

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง มีนาคม
ช่วงที่ออกผล กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม

เมือยดูก

ชื่อพืช

เมือยดูก

ชื่ออื่น

เมือยแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gnetum macrostachyum* Hook.f.

ชื่อวงศ์ Gnetaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชเมล็ดเปลือย เป็นไม้เดาเนื้อแข็ง เนื้อไม้มีวัปรีแดงเข้ม เปเลือกเดาแก่สีน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานถึงรูปขอบขนานแגםรูปใบหอก กว้าง 4-5 เซนติเมตร ยาว 14-16 เซนติเมตร เนื้อใบหนาและเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ดอกช่อแบบช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบหรือตามลำต้น สร้างโคนหรือสตอร์บิลลัสเดี่ยว ออกเป็นช่อแגןรูปทรงกระบอก มีลักษณะเป็นกลุ่ม เรียกเป็นชั้น สีชมพูแดง ดอกแยกเพศ ดอกย่อยเรียงเป็นชั้น ชั้นละประมาณ 10 ดอก มีขนสีน้ำตาลล้อมรอบ แต่ละชั้น ปากคลุมหนาแน่น เมล็ดเปลือย ทรงรี ออกเป็นช่อ หนึ่งช่อมีประมาณ 20-25 เมล็ด ที่โคนแต่ละเมล็ดมีขนนุ่มลับสีน้ำตาลจำนวนมากปากคลุม เมล็ดไม่มีผลห่อหุ้ม จะมีกลีบนุ่มคล้ายหนังหุ้มอยู่ เมื่อยังอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีชมพูแגםสัม ส่วนปลายมีหนามแหลมขนาดเล็กมากหนึ่งอันยืนออกมาเล็กน้อย พับตามป่าเดิงรังสรรคคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ลำต้น ดองเหล้าดีม แก้วกดเมือย ลำต้นผสมแก่น กัดล็บ ลำต้นชี้มีนเครือและลำต้นพรหมคต ต้มน้ำดีม แก้วมันพุดกษ์ อัมพาต راك ผสม รากรพลับเข้า راكเมือย และรากปอแดง ต้มน้ำหรือผัดน้ำดีม แก้ไข้ เมล็ด เพาให้สุก รับประทานได้ ในประเทศไทยในอดีตเคยใช้เมล็ดทำแป้งข้าวเกรียบ รสชาติหอมมันอร่อย

ยาพื้นบ้านภาคใต้ ใช้ลำต้น ผสมลำต้นตีนเป็ดน้ำ หรือรากมหาภูม กัดล็บเตาเอ็นอ่อน และแก่นกันเกรา ต้มน้ำดีม บำรุงเส้นเอ็น ผสมสมุนไพรอื่น เช่นเหล้าดีม บำรุงกำลัง ผสมสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดีม บำรุงโลหิตสตรี

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง เมษายน

โ摩กเครือ

ชื่อพืช	โ摩กเครือ
ชื่ออื่น	เครือไส้ตัน
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aganosma marginata</i> (Roxb.) G.Don
ชื่อวงศ์	Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็งขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ไม่มีเมือเกะ เดาอ่อนสีน้ำตาลแดง เดาแก่สีเทา ตามลำต้นมีช่องอากาศกระจายทั่วไป ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาวซุ่นใบเดียว เรียงตรงข้าม กว้าง 1.5-2.5 เซนติเมตร ยาว 6.5-8.5 เซนติเมตร ยอดอ่อนสีน้ำตาลแดง แผ่นใบเป็นคลื่น สีเขียวเข้มเป็นมันวาว ดอกออกเป็นช่อจะที่ปลายกิ่ง กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายกลีบแยก ดอกย่อยสีขาวเกลี้ยง มีกลีบดอก 5 กลีบ เรียงเวียนกัน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เกสรเพศเมียมีรังไข่หนึ่งในวงกลีบ ผลเป็นฝักคู่ เรียวยาว ทรงกลม ปลายแหลม กว้าง 0.5-1.2 เซนติเมตร ยาว 30-50 เซนติเมตร เกลี้ยง เมื่อแห้งแตกตามยาวจะเขียวเดียว เมล็ดจำนวนมากสีน้ำตาล แต่ละผลมี 35-62 เมล็ด มีขนสีขาวเป็นพุ่ติดอยู่ที่ปลายเมล็ด พับตามป้าผลัดใบ ป้าเต็งรัง ชายป้าดงดิบและป้าดิบแสง ริมสระน้ำ หนองบึง

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ต้อข้าว ถ่ายเป็นมูกเลือด เป็นยาอาชุ่ววนะ แก้โรคกระเพาะอาหาร เดา เข้ากันหัวข้าวเย็น ต้มน้ำดื่ม สำหรับสตรีอยู่ไฟหลังคลอดบุตร ยอดอ่อน ใบอ่อน ผลอ่อนรับประทานเป็นอาหารได้

ตำรายไทย เดา มีรสเผ็ดเผ็ด ใช้ทาฝี แก้เมือข้น แก้ผดผื่นคัน นำมาผสมกับผลมะขามอ่อน เดาลงโต และว่านมหาการ ต้มน้ำดื่มรักษาโรคเบาหวาน เข้ายารักษาประดง แก้พิษภัยใน ราก ต้มดื่มแก้โรคทางเดินปัสสาวะ แก้ไตและตับพิการ บำรุงกำลัง ตอนฟันไข้ ช่วยเจริญอาหาร เป็นยาระบาย ขับระดู หรือผสมกับแก่นลั่น Thompson ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย ยอด ใช้แก้ท้องเสีย ใบ แก้เมือข้น เข้ายารักษาฝี และริดสีดวงทวาร

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง เมษายน
ช่วงที่ออกผล เมษายน ถึง พฤษภาคม

ไม้มัน

ชื่อพืช
ชื่ออื่น
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Wrightia pubescens* R. Br.
ชื่อวงศ์ Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เป็นลักษณะในมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสับบตั้งจาก รูปปรี กว้าง 3-4 เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ช่อดอก แบบช่อกระจุกออกที่ปลายกิ่ง ดอกสีขาวหรือสีชมพู รูปกรวย กลีบดอก 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นแฉกรูปรี ปลายหลอดกลีบดอกด้านนอก มีขนสั้นนุ่ม กระบังรอบที่ติดตรงข้ามกลีบดอกยาว 3.5-5 มิลลิเมตร ติดแนบเกือบตลอดความยาวปลายจักชี้ฟัน กระบังรอบที่ติดสับบตั้งกลีบดอก ยาว 1.5-3 มิลลิเมตร รูปແณ ปลายแยกเป็น 2 แฉก เกสรเพศผู้ติดบนหลอดกลีบดอก โพลพันปากหลอด รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลแตಡแนวเดี่ยว เป็นฝักดูเชื่อมติดกัน ห้อยลง กว้าง 1.2-1.5 เซนติเมตร ยาว 6.5-30 เซนติเมตร ผิวฝักเกลี้ยง ไม่มีรูอากาศ เมล็ดรูปແณ มีกระจุกชนที่ปลายด้านหนึ่ง พบรตามป่าผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน รากและเนื้อไม้ ต้มน้ำดื่ม แก้บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด ตำรายาไทย เปลือกตัน รสมร้อน ฝาดมา ช่วยเจริญอาหาร บำรุงธาตุ ทำให้ประจำเดือนปกติ แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย แก้โรคไต ฝ่าเชื้อรำมะนาด เชื้อคุดทะราด แก็บดมูกเลือด ใน รสเย็น เป็นยาขับน้ำเหลืองเสีย แก้ตับพิการ แก้ท้องมาน ดอก รลจีด เป็นยาระบาย แก้พรตึก(ท้องผูก) ผล รสمرة แก้ฟันผุ ฝ่าเชื้อรำมะนาด ราก รสร้อน รักษาງูกัด แก้ลมที่เกิดเรื้อรัง เนื้อไม้หรือแก่น รสร้อนชม เป็นยาขับโลหิต กระพี้ บำรุงถุงน้ำดี น้ำยาง รสمرةเบื้อง แก็บดม ใช้แก้ท้องร่วง แก้พิษงู แก้พิษแมลงกัดต่อย

ช่วงที่ออกดอก เมษาคม ถึง สิงหาคม
ช่วงที่ออกผล สิงหาคม ถึง มีนาคม

โมกหลวง

ชื่อพืช	โมกหลวง
ชื่ออื่น	โมกใหญ่
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Holarrhena pubescens</i> (Buch.-Ham.) Wall.ex G.Don
ชื่อวงศ์	Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุมพลัดใบ หรือไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ทุกส่วนมียางสีขาว ในเดียว เรียงคู่ตรงข้ามสลับตั้งจาก ยาว 10-27 เซนติเมตร กว้าง 4-12 เซนติเมตร รูปไข่ รูปปีก รูปไข่แกมรูปขอบมน หรือรูปใบหอกกลับ ใบแก่นบาง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกใกล้ปลายกิ่ง ดอกสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน กลิ่นหอม กลีบดอก มี 5 กลีบ โคนเชื่อมเป็นหลอดเล็ก ๆ กลีบดอกเรียงช้อนเหลือกัน เวียนช้าย เกสรเพศผู้มี 5 อัน เชื่อมกับหลอดกลีบดอก เกสรเพศเมีย มีรังไข่หนึ่งในกลีบ ผลแห้ง ขนาดกว้าง 0.3-0.8 เซนติเมตร ยาว 18-43 เซนติเมตร รูปทรงออกแคน ห้อยเป็นคูดิ้ง แตกตามยาวเป็นตะเข็บเดียว ปลายฝักแหลม โคนฝักแบบ เมล็ดจำนวนมาก มีลักษณะแบบ สิน้ำตาล มีแพลงชันสีขาว ยาวเป็น 2 เท่าของเมล็ด พฤตตามป่าเต็งรังทั่วไป ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้เปลือกต้น แกบิด (ปวดเบ่ง มีมูกหรืออาเจ้มเลือดด้วย) แก้ท้องเสีย เป็นยาเจริญอาหาร แก้เสมะเป็นพิษ บำรุงธาตุทั้งสีให้เจริญ ปรุงเป็นยาแก้โรคเบาหวาน แก้ไข้จับสั่น ต้มน้ำดื่ม ช่วยระงับอาการปวดกล้ามเนื้อ หาตัว แก้โรคห้องマン แก้เสมะเป็นพิษ ปรุงเป็นยาแก้เบาหวาน แก้ไข้จับสั่น ใน ขับน้ำนม แก้ปวดกล้ามเนื้อ ใช้เป็นยาขับพยาธิ รักษาหลอดลมอักเสบ ฟี และแพลพุพอง ดอกเป็นยาด่ายพยาธิ ฝัก แก้สันนิบาตหน้าเพลิง เมล็ด เป็นยาฟัดลมาน ขับลม ใช้แก้ไข้ท้องเสีย แก้ไข้ แกบิด ช่วยด่ายพยาธิในลำไส้เล็ก และรักษาโรคผิวนัง แก่น มีรสม่ำ แก้โรคผิวนัง แก้กลากเกลื่อน راك มีรลร้อน เป็นยาขับโลหิตระดู เปลือกต้นและน้ำมันจากเมล็ด ใช้รักษาโรคท้องร่วง เปลือกหรือใบ ต้มผสมน้ำอาบรักษาโรคหิด

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง กรกฎาคม

ยอดปา

ชื่อพืช

ยอดปา

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda coreia* Ham.

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 15 เมตร กิ่งก้านมักคดง หักง่าย ช่อดอกและใบออกหนาแน่นรวมกันที่ปลายกิ่ง ในเดียว รูปรีหรือไข่กลับ เรียงตัวแบบตรงข้าม สลับตั้งจาก หลังใบสีเขียวเป็นมัน ใบแก่บาง เหนียว ขนาดของใบ $4-7 \times 8-17$ เซนติเมตร มีทุบในอยู่ระหว่างก้านใบ หลุดร่วงง่าย มักพบในอกรiver กันอยู่ที่ปลายกิ่ง ดอกเป็นช่อ อกรiver กันเป็นกลุ่มที่ซอกใบ หรือปลายกิ่ง กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด กลีบดอกสีขาว มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ปลายกลีบแหลม แยกเป็น 5 กลีบ รูปสามเหลี่ยม กลีบดอกหนาเมื่อตัดผ่านปะลายกลีบแผ่กว้างออก เกสรตัวผู้ลับ 5 อัน ชูพันหลอดกลีบดอก ผลเป็นผลรวมรูปร่างค่อนข้างกลม ผลอ่อนสีเขียว เนื้oin อ่อนนุ่ม ฉ่ำน้ำ สีขาว ผลแก่สีดำ มีเมล็ดมาก ลิน้ำตาล เมล็ดแบน 1 เมล็ด ต่อหนึ่งผลย่อย พนในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ

ตำรายไทย ในแก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ แก้ริดสีดวงทวาร แก้ม้ามโต ใบสด ตำพอกศีรษะมาใช้เทา อังไฟแล้วนำมาปิดที่หน้าอกหน้าท้องแก้อิ แก้จุกเสียด แก้ไข้ ผลอ่อน แก้คื่นไส้อาเจียน ผลสุกอม ขับรดสตรี ขับลมในลำไส้ ผลสุกรับประทาน ได้ เปลือกและเนื้อไม้ แก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย แก่น ต้มหรือดองสุรา ดีมขับเลือด บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลา ขับและฟอกโลหิตระดู แก้จุกเสียดแน่นเพือ ขับพยาลง ป้องกันบาดทะยักปากمدลูก راك แก้เบาหวาน ใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีแดง ยอดปาเป็นไม้ มงคลของอีสาน ในการนำข้าวขึ้นยุงจะตัดกิ่งยอดมาค้ำยุงไว้ก่อนนำข้าวขึ้นยุง เพื่อเป็นลิริมงคล มีความหมายว่าให้ข้าวเพิ่มพูน

ช่วงที่ออกดอก

เมษายน ถึง กรกฎาคม

ช่วงที่ออกผล

พฤษภาคม ถึง สิงหาคม

ยางน่องเครือ

ชื่อพืช
ชื่ออื่น
ชื่อวิทยาศาสตร์
ชื่อวงศ์

ยางน่องเครือ

-

Strophantus scandens (Lour.) Roem. & Schult.

Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็งเลี้ยงพาดพันต้นไม้อื่น เกากลม เกลี้ยง เปลือกลีบสีน้ำตาลแดง ไส้อ่อน ทั้งต้นมีน้ำยางสีขาวมีพิษ ในเดียว หนาเรียบ แข็ง ใหญ่และยาว เรียงตรงข้าม รูปวงรี รูปไข่กลับหรือรูปไข่ กว้าง 3-9 เซนติเมตร ยาว 5-15 เซนติเมตร ใบเป็นมันสีเขียวเข้ม ดอกช่อ กลีบดอกสีขาวนวล 5 กลีบ ปลายแหลมยาว สีแดงเข้มเมื่อแรกบาน แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและแดง ปลายกลีบสีเหลืองแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดงและม่วง รยางค์รูปทรงกุหลาบสีแดง แล้วเปลี่ยนเป็นสีม่วง ผลเป็นฝักคู่รูปทรงกระบอก ขนาดใหญ่ กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 13-30 เซนติเมตร เมื่อแก่จัดสีน้ำตาลแดง และแตกออก เมล็ดสีน้ำตาล มีขนสีขาว ปลิวไปตามลม เกิดตามที่กรร旺ว่างเปล่าทั่วไป ในป่าละเมะ ป่าแล้ง

สรรพคุณ

ตำรายไทย น้ำยาง มีสมานเบื้องเป็นพิษ บำรุงหัวใจอย่างแรง ไม่ควรนำมาใช้เอง เพราะอันตรายมาก ทางยาครัวใช้แต่น้อยที่สุดจึงจะมีผลในทางดีได้ หรือใช้แก้ซักหอบหมดสติ หมอบโบราณกล่าวว่าใช้ยางไม้นี้ผสมทำยาพิษอาบลูกดอกทำให้พิษแล่นเร็ว ยางจากต้น ผสมกับยาพิษชนิดอื่น เช่น พิษจากงูเห่า และสัตว์มีพิษอื่น ๆ มาผสมรวมกัน ทาลูกหน้าน้ำล่าสัตว์ เพราะยางไม้นี้นำพิษซึมเข้าบาดแผลอย่างรวดเร็ว แต่ก่อนรับประทานเนื้อสัตว์ให้เฉือนเอาเนื้อร้ายที่มีสีเขียวออกจนหมดจึงจะรับประทานเนื้อสัตวนั้นได้

ช่วงที่ออกดอกและติดผล

มีนาคม ถึง กุมภาพันธ์

ย่านาง

ชื่อพืช
ชื่ออื่น
ชื่อวิทยาศาสตร์
ชื่อวงศ์

ย่านาง
-

Tiliacora triandra (Colebr.) Diels
Menispermaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อย เถ้ากลมขนาดเล็ก มีเนื้อไม้ เลือยพันตามต้นไม้ หรือกิ่งไม้ เถามีสีเขียว ใบเดี่ยว หนา สีเขียวเข้มเป็นมัน เรียงแบบสลับ รูปไข่ ยาวประมาณ 6-12 เซนติเมตร กว้างประมาณ 4-6 เซนติเมตร ผิวใบเรียบมัน เหนียว มีเส้นใบ กึ่งออกจากโคนใบรูปฝ่ามือ 3-5 เส้น ดอกออกเป็นช่อเล็ก ๆ แบบแยกแขนงตาม ข้อและซอกใบ มีดอก 1-3 ดอก สีเหลือง แยกเป็นช่อดอกเพ็คผู้และช่อดอกเพ็ค เมีย ดอกเพ็คผู้สีเหลือง เกสรเพ็คผู้มี 3 อัน ดอกเพ็คเมีย เกสรเพ็คเมียมี 8-9 อัน ผลเป็นผลกลุ่ม ผลกลมรูปไข่กลับ กว้าง 6-7 มิลลิเมตร ยาว 7-10 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยง มีเม็ดแข็ง ผลสีเขียว จำนวน ออกเป็นพวง ตามข้อและซอกใบ เมื่อสุก จะเปลี่ยนเป็นสีส้มและแดงสด เมล็ดรูปเกือกม้า พbadamป่าเต็งรัง ป่าดิบไอลั่ว ตามริมน้ำในป่าละเมะ พบรากในที่รกร้าง ไร่ สวน

สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้ราก ใช้ในตำรับยาแก้ไข้เบญจโภกภัยเชี่ยว (ประกอบด้วย รากย่านาง รวมกับรากเท้ายายม่อง รากมะเดื่อชุมพร รากคนทา รากชิงชี (อย่างละ เท่า ๆ กัน) แก้พิษมาเปื้อ แก้มาสุรา ถอนพิษพิดลำแดง ต้มกินแก้อีสกอฟิส ตุ่มผื่น ขับพิษต่างๆ แก้ห้องผูก ปรุงยาแก้ไข้รากสาด ใช้กลับ ใช้หัว ใช้พิษ ใช้ลันนินبات ใช้ป่า เรือรัง ใช้หัวระดู บำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ ลำต้น ถอนพิษพิดลำแดง รักษาพิษไข้ แก้ไข้ตัวร้อน แก้ไข้พิษ แก้ไข้รากสาด ใช้ดำเนง ใช้ฝิดชา ใช้เชื่อมชืม ใช้กลับใช้ช้ำ แก้ลันนีเป็นฝ้าขาว แก้ลันนีแข็งกระด้าง รักษาโรคปวดข้อ ใน รับประทานถอนพิษ แก้ไข้ แก้ไข้รากสาด ใช้พิษ ใช้เชื่อมชืม ปวดหัวตัวร้อน อีสกอฟิส หัด เป็นยา gwadko

ช่วงที่ออกดอก

ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

ช่วงที่ออกผล

พฤษจิกายน ถึง มีนาคม

ย่านางແಡງ

ชื่อพืช	ย่านางແດງ
ชื่ออื่น	ເຕາຂຍັນ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bauhinia strychnifolia</i> Craib.
ชื่อวงศ์	Leguminosae (Fabaceae)-Caesalpinoideae

ລักษณะທາງພຖກមສາສතີ

ໄມ້ເຄານື່ອແຊັງ ພາດພັນໄປຕາມຕົ້ນໄມ້ອື່ນ ເຕານາດກລາງ ທຸກແບນ ມີຮ່ອງຕຽບກລາງ ເຕາແກ່ກລມ ສິນໍາຕາລແດງ ມີມີພັນສໍາຫັນຢຶດເກະເ ອອກເປັນຄູ່ ປລາຍມ້ວນງອ ໃບດົກທາຫີນ ໃບເດືອວ ເຮີຍສລັນ ຮູບໄຂ່ແກມຂອບຂານ ກວ້າງ 3-7 ເຊັນຕີເມຕຣ ຍາວ 6-12 ເຊັນຕີເມຕຣ ຜິວໃບມັນ ສີເຂົ້າວເຂັ້ມ ດອກຊ່ອ ກະຈະ ອອກທີ່ປລາຍກິ່ງ ດອກຍ່ອຍຈຳນວນນຳກາ ກລິນດອກສີແດງສດ ມີ 5 ກລິນ ເກສຣເປັຜູ້ 3 ອັນ ກ້ານເກສຣສີແດງ ຍິນພັນກລົບດອກ ເກສຣເປັຜູ້ເປັນໜັນ 7 ອັນ ຍາວໄມ້ເທົ່າກັນ ກລິນເລື້ອງສີແດງ 5 ກລິນ ຮູບດ້ວຍ ພລເປັນຜັກແບນ ຮູບຂອບຂານ ປລາຍແຫລມ ໂຄນຜັກເປັນຮູບທອກ ສີເຂົ້າວອ່ອນ ເປີໂກແຊັງ ເນື້ອແກ່ແຕກ້າ ຍາວ 15-16 ເຊັນຕີເມຕຣ ເມລົດ 8-9 ເມລົດ ຮູບຂອບຂານ ພບຕາມປ່າດີບເຫຼາ ປ່າເບີງຈົກຣວນທີ່ແກ້ໜ້າແລ້ງ ແລະ ທີ່ໂລ່ງແຈ້ງ

ສຣພຄຸນ

ຢາພື້ນນັນອືສານ ໃຊ້ລຳຕັ້ນ ທຣີອຣາກ ເຂ້າຍາບໍາຮົງໂລທິດ ສໍາຫັນສຕີ ທັນຄລອດ ຂະນະອູ້ໄຟ ຂ່ວຍໃຫ້ມດລູກເຂົ້າອູ້ເວົ້ວຂຶ້ນ ຮາກ ແກ້ໄຂ້ ແກ້ພິຍເປົ່ວເມາ

ຕໍ່າມຍາໄທ ໃຊ້ ໃບ ເຕາ ແລະ ຮາກ ສຣພຄຸນເໝືອນຢ່ານາງຂ້າວ ຖຸກປະກາງ ແຕ່ມີຄູ່ແຮງກວ່າ ແລະ ໃຊ້ແກ້ພິຍ ຄອນພິຍຍາມາ ຢາເນື່ອ ຍາລັ່ງ ຄອນພິຍພິດສໍາແດງ ຄອນພິຍແລະ ແກ້ໄຂ້ພິຍທັງປວງ ຂັບພິຍໂລທິດແລະ ນໍ້າເຫຼືອງ ແກ້ທົ່ວງຜູກໄມ້ຄ່າຍ ໃຊ້ຝັນກັນນໍ້າ ທຣີອນໍ້າຂ້າວຂ້າວ ທຣີອຕົມນໍ້າດື່ມ

ຊ່ວງທີ່ອົກດອກ ພຖກມາຄມ ຄົງ ສິງຫາຄມ

ຊ່ວງທີ່ອົກຜລ ພຖຄຈິກາຍນ ຄົງ ອັນວາຄມ

รสสุคนธ์

ชื่อพืช

รสสุคนธ์

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tetracera loureiri* (Finet.&Gagnep.) Pierre ex Craib.

ชื่อวงศ์ Dilleniaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เดาเนื้อแข็ง ขนาดกลาง เปลือกเดาสีน้ำตาล มีเนื้อไม้แข็ง มีใบรวมอยู่เฉพาะปลายยอด ใบเดี่ยวรูปปรี ถึงรูปขอบขนาน กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 6-10 เซนติเมตร ขอบใบจักห่าง ๆ ในออกเรียงแบบสลับกัน เนื้อใบค่อนข้างหนา ผิวใบด้านบนเห็นเส้นแขนง ผิวใบด้านท้องใบสาคาย หลังใบมีสีเขียวเข้ม ดอกเล็ก ๆ ออกเป็นช่อ แบบแยกแขนง มีดอกย่อยจำนวนมาก ดอกมีทรงกลม สีขาว กลีบดอกบางมี 5 กลีบ หลุดร่วงง่าย ดอกส่งกลิ่นหอมแรงตอนกลางคืน นานไม่พร้อมกัน เกสรเพศผู้สีขาว มีเป็นจำนวนมาก มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ผลรูปไข่เบี้ยง สีเขียว มีขนาด 0.7 เซนติเมตร มีจะงอยที่ส่วนปลาย เมื่อแก่จะแตกແນວเดียว ภายในมีเมล็ดสีดำรูปไข่ 1-2 เมล็ด และมีเยื่อหุ้มเมล็ด (ราก) สีแดงสด พับขึ้นทั่วไปในป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าชายหาด

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ลำต้น และราก ต้มน้ำดื่ม แก้ฝี แก้บวม ใบ ราก ตำพอให้เป็นยาแก้พื่นคัน ต้มดื่มใช้เป็นยาแก้ตกเลือดภายในปอด อมแก้แพลงในปาก ดอก มีรสหวานอม ใช้ปรุงอาหาร บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน แก้อ่อนเพลีย

ตำรายไทย ใช้ดอก รสหอมอม เข้าอาหารบำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน แก้อ่อนเพลีย มากใช้คู่กับเดารคนธ์ ใน รักษาโรคหิด น้ำเลี้ยงจากต้น ผสมต้นหอมใช้รักษาฝีหนอง ใบแก่นนำมาดูดความปลาไหลได้ดีเหมือนใบช่อย

ช่วงที่ออกดอก เมษาคม ถึง สิงหาคม

ช่วงที่ออกผล กันยายน ถึง พฤศจิกายน

รักใหญ่

ชื่อพืช	รักใหญ่
ชื่ออื่น	น้ำเกลี้ยง
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gluta usitata</i> (Wall.) Ding Hou.
ชื่อวงศ์	Anarcardiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นกลุ่มตอนปลายกิ่งใบรูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนานแกรมรูปรี กว้าง 3.5-12 เซนติเมตร ยาว 20-30 เซนติเมตร แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหัง ในเมืองปักคุลมหาน่าน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง มักทึบใบ ก่อนออกดอก ดอกเริ่มบานจากสีขาว แล้วเปลี่ยนเป็นสีชมพูและแดงสด ออกย่อยอยู่จำนวนมาก กลีบดอกสีขาวมีแถบสีเหลืองแกมเขียวตรงกลาง กลีบดอก 5-6 กลีบ ในดอกแก่ กลีบเลี้ยงรูปร่างคล้ายหมวก สีแดง มี 5 กลีบ เกสรเพศผู้ประมาณ 30 อัน ผลแบบผลผนังชั้นในแข็ง ค่อนข้างกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 1-3 เซนติเมตร มีส่วนของกลีบดอกที่ขยายเป็นปีก ที่โคนก้านผลสีแดง มี 5 ปีก รูปขอบขนาน ระหว่างโคนปีกกับผลมีก้านเชื่อมยาว 1.5 เซนติเมตร ปีกยาว 5-10 เซนติเมตร มีเส้นปีกชัดเจน พบริ้นกระจาดทั่วไป ในป่าผลัดใบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดินเขา ทุ่งหญ้าโล่ง เขาริมปูน สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้เปลือกต้น ต้มน้ำดื่ม แก้กระเพรา บิด ห้องร่วง ปวดข้อเรื้อรัง เข้าบานนำรูงกำลัง ขับเหื่อ ช่วยให้อาเจียน เป็นยารักษาโรคเรื้อน ปลือกราก แก้อโรคตับ ห้องมาน พยาธิลำไส้ รักษาโรคผิวหนัง เมล็ด ใช้แก้ปากคอเปื่อย ช่วยย่อยอาหาร แก้ปวดฟัน แก้คุดทะرات วิดสีดวง แก้อักเสบและปวดໄสเลื่อน น้ำยางสด มีพิษ ทำให้ผิวหนังอักเสบ และคันมาก เป็นยาถ่ายอย่างแรง และกดเนื้อสด ขนาดใบแก่ของรักเป็นพิษต่อผิวหนัง เมื่อถูกผิวหนังทำให้คันทั่วตัว อาจทำให้คันอยู่นานเป็นเดือน ผิวหนังอาจบวมพอง ชาวบ้านแก้โดยเอาเปลือกและใบสักมาต้มอาบ น้ำยาง มีประโยชน์ใช้ทำน้ำมันเคลือบเงา น้ำยางใสเมื่อถูกอากาศจะเปลี่ยนเป็นสีดำ และเป็นมัน ใช้ทาไม้รองพื้นสำหรับปิดทอง ในการทำเครื่องเขิน ขันตอน “ลงรัก ปิดทอง”

ช่วงที่ออกดอกและติดผล พฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์

راكสามสิบ

ชื่อพืช راكสามสิบ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Asparagus racemosus* Willd.

ชื่อวงศ์ Asparagaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อย เนื้อแข็ง ลำต้นลีเชียว มีหนามแหลม มักเลื้อยพันต้นໄไม้อื่น มีเหง้าและรากใต้ดินออกเป็นกระจุกกล้ายกระวยออกเป็นพวง awan นำ เป็นเลี้น กลมยาว ใบเดี่ยว แข็ง ออกรอบข้อ เป็นฝอยเล็ก ๆ คล้ายหางกระรอก สีเขียวตก หรือเป็นกระจุก 3-4 ใบ เรียงแบบสลับ ในรูปเข็ม กว้าง 0.5-1 มิลลิเมตร ยาว 3-6 เซนติเมตร แผ่นใบมักโค้ง สันเป็นสามเหลี่ยม มี 3 สัน ข้อดอกแบบช่อจะดอกย่อย ลีขาว ขนาดเล็ก มีกลิ่นหอม มี 12-17 ดอก กลีบรวม มี 6 กลีบ เชื่อมกันเป็นหลอด กลีบดอกบางและย่น เกสรเพศผู้ เชื่อมและอยู่ตรงข้ามกลีบรวม ขนาดเล็กมี 6 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลสด ค่อนข้างกลม หรือเป็น 3 พุ ผิวเรียบ เป็นมัน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4-6 มิลลิเมตร ผลอ่อนลีเชียวเมื่อสุกสีแดงหรือม่วงแดง เมล็ดลีดា มี 2-6 เมล็ด พับตามป้าไปร่อง หรือเข้าทินปุ่น

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ริดสีดวงทวาร ช่วยขับลม ตำรายไทย ใช้ราก ชึงมีรสเย็น หวานชุ่ม ใช้แก้ขัดเบา ขับปัสสาวะ และขับเสมหะ บำรุงเด็กในครรภ์ บำรุงดับปอด แก้ตับปอดพิการ บำรุงกำลัง ตันหรือราก ต้มน้ำดื่ม แก้ตậtเลือด และโรคคอพอก กินเป็นยาแก้พิษร้อนในกระหายน้ำ แก้ปวดเมื่อย ครั้นตัว ฟัน牙แก้พิษแมลงบีงกัดต่อย แก้ปวดผี ทำให้เย็น ถอนพิษผีพิษปวดแสงปวดร้อน ผสมกับเหง้าขิงป่า และต้นจันทน์แดงผสมเหล้าโรงใช้เป็นยาแก้วิงเวียน ทั้งต้นหรือราก ต้มน้ำดื่ม แก้ตậtเลือด และโรคคอพอก ผล มีรสเย็น ปรุงเป็นยาแก้พิษไข้เชื้อชื้น แก้พิษไข้กลับ ไข้ช้ำ มักใช้ร่วมกับผลราชดัด เพื่อดับพิษไข้จากบิดเรือรัง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล

มิถุนายน ถึง กรกฎาคม

ราชดัด

ชื่อพืช ราชดัด

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Brucea javanica* (L.) Merr.

ชื่อวงศ์ Simaroubaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ในประกอบแบบขันนกปลายคี่ เรียงลับเวียนรอบกิ่ง มีใบย่อย 5-13 ใบ แผ่นใบย่อยรูปขอบขนานแกรมรูปไข่ถึงรูปหอกแกรมรูปไข่ กว้าง 3-6 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร ขอบใบหยักมนเป็นฟันเลื่อยตลอดทั้งขอบใบ ปลายใบแหลม เนื้อใบบาง นิ่ม ดอกออกรวมเป็นช่อกระจะตามซอกใบ เป็นดอกแยกเพศ มีทั้งต้นที่พับเฉพาะช่อดอกตัวผู้และดอกตัวเมียในช่อเดียวกัน ดอกย่อยมีขนาดเล็ก สีขาวอมเขียวถึงสีแดงอมเขียวหรือสีขาว กลีบดอกรูปช้อน ส้อมม่วงหรือสีน้ำตาลแดง กลีบดอกมี 4 กลีบ มีขน เกสรตัวผู้มี 4 อัน รังไข่เป็นชนิดอยู่สูง ผลเป็นผลสด กลมเป็นพวง มีเนื้อ ผิวเรียบเป็นมัน ขนาดเล็ก ยาวร้าว 4 มิลลิเมตร ออกรวมกลุ่มกัน 1-4 ผล เปลือกผลแข็ง เมื่อผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกมีสีดำ มีเมล็ดเดียว ผิวเรียบ สีน้ำตาล รสมันจัด พนตามป่าเบญจพรรณ และป่าไปร่อง

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ผลแก่จัด มีรสมัน บำรุงน้ำดี บำรุงน้ำเหลือง แก้ท้องอืดເเพ้อ แก้ลมวิงเวียน แก้ท้าวเรอจิงเวียน แก้อ้าเจียน แก้เจ็บอก แก้อ้าเจียนเป็นเลือด เป็นยาบำรุงธาตุ ทำให้เจริญอาหาร ขับพยาธิ แก้โรคบิดไม่มีตัว ห้องร่วง และแก้ไข้มาลาเรีย เมล็ดแห้ง รสมันฝาด ใช้รักษารोครพิภานงจำพวกเกลี้ยอน โดยนำเมล็ดแห้งตำพอแหลกแล้วเอาน้ำทabenริน wen ที่เป็น ใช้รักษารोครเกี่ยวกับลำไส้ ใช้เดรียมเป็นยาคุมธาตุ บำรุงธาตุ รักษาโรคบิดไม่มีตัว โรคพยาธิ แก้ท้องร่วง ราก มีรสมัน ด้มน้ำดื่ม เป็นยาแก้ไข้ แก้บิด แก้เลือดท้อง แก้ปวดกล้ามเนื้อ ใช้เคี้ยวกับหมากแก้ไอ ใน มีรสมัน ใช้ตำกับปูนแดงพอกแก้ฝี แก้ลากเกลี้ยอน ถอนพิษตะขาน แมงป่อง แก้ตับม้ามโต ตัน รสมัน แก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย ทึ้นตันและเมล็ด รักษาไข้มาลาเรีย

ช่วงที่ออกดอก

ตุลาคม ถึง ธันวาคม

ช่วงที่ออกผล

มกราคม ถึง เมษายน

ໂລດທະນັງ

ชื่อพืช

ໂລດທະນັງ

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trigonostemon reidoides* (Kurz) Craib

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ລักษณะทางพฤกษศาสตร์

ໄນ້ພຸ່ມຂາດເລືກ ມີຮາກເກີບສະສົມວາຫາພອງໂຕ ປິວສີແດງອມມ່ວງ ເນື້ອສີຂາວ ລຳຕັ້ນເຮົາວເລືກ ຂັ້ນເປັນກອ ທຸກສ່ວນຂອງຕັ້ນມີຂັນລັ້ນນຸ່ມ ທານແນ່ນ ໃນເດືອຍ ເຮັງສັລັນ ເນື້ອໃນຫານ ແພ່ນໃນຮູ່ປະອົນຂານາ ພຣູ່ປະອົນຂານາແກມໃນຫອກ ກວ້າງ 2-4 ເຊັນທີມີຕະຫຼາດ ຍາວ 6-10 ເຊັນທີມີຕະຫຼາດ ຂ່ອດອກແບນກະຈະ ດອກສີຂາວ ຈີມພູ ມ່ວງເຂັ້ມຫວີ່ ເກີບດໍາ ດອກແພັກເປົວຢູ່ນັ້ນເດືອຍກັນ ດອກເປົວຜູ້ມີຈຳນວນມາກວ່າຍູ່ປົວວິເວັນໂຄນ໌ຂ່ອ ມີລັກຂະະ ຕູມກລມ ມີກັບດອກ 5 ກລິບ ແກສະເປົຜູ້ 6 ອັນ ກ້ານເກສາເຊື່ອມດິດກັນເບັນແຕ່ງເດືອຍ ດອກເປົວເມີຍຕູມຮູບໄໝ ມີຮັງໄໝເໜີວົງກລົບ ພລແທ້ງແຕກໄດ້ ຮູ່ປ່ອນຂ້າງກລມ ມີຂັນລັ້ນນຸ່ມ ປັກຄຸມທຳນາແນ່ນ ແປ່ງເປັນ 3 ພູ້ຫັດເຈນ ເລັນຜ່ານຄູນຢັກລາງປະປານ 12 ມີລີມິຕະຫຼາດ ມີກ້ານສີແດງ ຍາວ 3-5 ເຊັນທີມີຕະຫຼາດ ເມີດຮຽບປ່ອນຂ້າງກລມຫວີ່ປົວໄໝແກມສາມເລີ່ມ ພິວເຮົາຢັນ ພບຕາມປ່າເຕັ້ງຮັງ ປ່າເບີນຄູຈພຣຣນ ປ່າດີບແລ້ງ ອອກດອກຕລອດປີ

ສວຽພຄຸນ

ຢາສຸນໄພຣີ້ນບ້ານອີສານ ໃຊ້ຮາກ ເຂົ້າກັນນໍ້າມະນາ ຝົນກັນນໍ້າດື່ມ ແກ້ພຶດສຳແດງ ພິຍແມງນຸ່ມ ທຳໃຫ້ອາເຈີນ ດອນພິຍເບື້ອມາ ຝົນທາ ແກ້ລົວ ຜ້າ ແລະ ພົກຊ້າ ເຄີດບວມ ຮາກ ພສມ ກັບພຸ້າໄຟ ແລະ ປລາໄຫລເພື້ອກ ຝົນນໍ້າດື່ມດອນເມາເຫັນ ຮາກພສມກັບເມີດໝາກ ຝົນນໍ້າກິນ ແລະ ພສມກັບນໍ້າມະນາ ທາແພລແກ້ພິ່ນງູ້ນິດທີ່ອອກຖີ່ຕ່ອງກວດປະສາກ ຊຶ່ງຄວາມກົງວິຈັຍເພີ່ມເຕີມ

ຕໍ່າມຍາໄທ ໃຊ້ຮາກ ມີສ້ວອນ ຝົນນໍ້າກິນທຳໃຫ້ອາເຈີນ ເພື່ອດອນພິຍຄົກນິຍາເບື້ອ ເມາພິຍເຫັດແລະ ໄຫຍ ແກ້ພິ່ນງູ້ ແກ້ເສມະເປັນພິຍ (ເສມະຫວີ່ ຢ່ອງຈະເປັນມູັງເລືອດ) ແກ້ທີ່ ແກ້ວັນໂຮງ ເປັນຍາຮະນາຍ ຝົນເກລື່ອນຟີ ພຣູ່ຄຸດທັນອົງຄ້າຟີແຕກ ແກ້ພົກຊ້າ ເຄີດບວມ ແກ້ປັດຟີ ຄຸມກຳນີ້ດີ ຕັ້ມດື່ມ ແກ້ວັນໂຮງ ຝົນກັບນໍ້າມະນາ ພຣູ່ສຸຮາ ຮັບປະທານແກ້ພິ່ນງູ້ ຝົນທາແກ້ພົກຊ້າ ເຄີດຂັດຍອກ

ຂ່າວທີ່ອອກດອກແລະ ຕິດພລ

ມິນາຄມ ດິງ ພດູມກວາມ

ว่านพระจิม

ชื่อพืช	ว่านพระจิม
ชื่ออื่น	มันขมิ้น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea bulbifera</i> Linn.
ชื่อวงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยลูก เลี้ยวพาดพันต้นไม้อื่น มีหัวอยู่ใต้ดินขนาดใหญ่ และเกิดหัวขนาดเล็กชนิด bulbil ที่ซอกใบ รูปทรงกลม ขนาดประมาณ 0.6-2.5 เซนติเมตร อาจกว้างได้ถึง 1.3 เซนติเมตร มีลักษณะคล้ายผล มีปุ่มปมที่ผิว ผิวนอกสีน้ำตาล ปนเทาซีด เมื่อฝานออกเนื้อภายในมีสีเหลืองล้ม หัวใต้ดินโป่งนูนเป็นลูก ๆ โดย เชื่อมติดกันที่โคนต้น ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปหัวใจ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้ามน กว้าง 5-20 เซนติเมตร ยาว 7-25 เซนติเมตร แผ่นใบบาง เส้นใบหลักออกมาจากจุดเดียวกันที่ฐานใบ ดอกแยกเพศอยู่คู่คนละต้น ดอกเมียขนาดเล็ก ดอกตัวผู้ออกเป็นช่อเชิงลด ห้อยลง เกสรเพศผู้ 6 อัน ดอกเมียออกเรียวอ่อน มีกลิ่นหอม กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้น ดอกตัวเมีย ออกเป็นช่อเชิงลด ดอกคล้ายดอกตัวผู้ ผลแบบแคปซูล รูปขอบขนาน กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร เมล็ดมีปีกที่ฐาน

สรรพคุณ

ตำรายไทย หัวใต้ดิน ทำให้สุกรับประทานได้ เป็นยาขับปัสสาวะ แก้บิด แก้ลำไส้อักเสบ แก้วัดสีดวงทวาร บำรุงธาตุ แก้น้ำเหลืองเสีย ขับพยาธิ เจริญอาหาร แก้วัดท้อง ท้องย้อย เป็นยาข้ม ยาเย็น ขับน้ำนม หรือหันเป็นแผ่นบางๆ ใช้ปิดแผล แก้อักเสบ

ชาวเขา ใช้ราก ตำเป็นยาพอกแก้ลิ่ว ฝ้า ไฟ หัว ฝานตากแห้ง ปรุงเป็นอาหารแป้ง และกินเป็นยาแก้โรคกระเพาะ หัวสด นำมาทุบแล้วนำไปใส่แพลงไทร์ สุนัข ใบและยอดอ่อน กินเป็นผักสด หรือผักลวก หัวย่อยเพาไฟกินเนื่อในเป็นอาหาร ช่วยท้อกดอกและติดผล กรกฎาคม ถึง กันยายน

สนทราย

ชื่อพืช สนทราย

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Baeckia frutescens* L.

ชื่อวงศ์ Myrtaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม แตกกิ่งก้านสาขามาก กิ่งมักสูง กิ่งมีเส้น้ำตามอ่อน เรียวยว่า เปเลือกแตกเป็นชุย ในเดียวเรียงตรงข้าม คล้ายรูปเข็มแบน หนา ยาวไม่เกิน 8 มิลลิเมตร กว้าง 1-2 มิลลิเมตร โคนเป็นครึ่ง มีกลีบหอย ไม่มีก้านใบ ดอกช่อ ออกเป็นกระฉุกลั้น ๆ ที่ซอกใบ ดอกเล็ก มีดอกย่อย 2-3 ดอก กลีบดอกสีขาว มี 5 กลีบ แต่ละกลีบยาวไม่เกิน 2 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มี 8-10 อัน ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1-1.5 มิลลิเมตร ฐานฐานดอกรูปถ้วย ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ปลายกลีบมน ผลรูปถ้วยขนาดประมาณ 1.5 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงและเกสร เพศเมียติดทน ลีน้ำดال เมื่อแห้งแล้วแตกกลางพู เมล็ดมีขนาดเล็กจำนวนมาก เมล็ดรูปไตขนาดประมาณ 0.5 มิลลิเมตร

สรรพคุณ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้หน้ามืด วิงเวียน แก้ปวดหัว ปวดเอว ช่วยขับปัสสาวะ ใน ต้มน้ำดื่ม ช่วยขับลม บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจ ในใช้ชงเป็นชาดื่มแก้ไข้ ปวดเมื่อยร่างกาย ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม ขับปัสสาวะ

ในมาเลเซียและสุมาตรา ใช้ในการอยู่ไฟในการคลอดบุตร น้ำมันที่ได้จากการกลั่นมีลีเช้อองอ่อน มีกลีบคล้ายลาเวนเดอร์อาจใช้ทำน้ำหอมได้

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มิถุนายน ถึง สิงหาคม

ສັມກຸງ

ชื่อพืช	ສັມກຸງ
ชื่ออื่น	เครืออีโก耶
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ampelocissus martinii</i> Planch.
ชื่อวงศ์	Vitaceae

ລักษณะทางพฤกษศาสตร์

ໄມເດາເລື້ອຍ ມັກເກະພັນຕົ້ນໄມເຈື່ອນ ມີມືອເກະອອກຕາມຂັ້ມກອກຕຽມຂ້າມກັບໃນ ເຄົາເປັນປລ້ອງ ກິ່ງອ່ອນຍອດອ່ອນມືຂົນລື້ນໍາຕາລອ່ອນປົກຄຸມ ເຄົາແກ່ລື້ນໍາຕາລແດງມັກມີຮ່ອງຍາວຕາມແນວຍາວຂອງເຄົາ ເຄົາແກ່ເໝັ້ນມີເນື້ອໄມ້ ໃບເຕື່ອງເຮັງສັນ ຮູບທຸວ່າໃຈຫຍັກເວົາ 3-5 ແລກ ກວ້າງປະມານ 10-13.5 ເຊັນຕີເມືຕຣ ຍາວປະມານ 12 ເຊັນຕີເມືຕຣ ດອກຊ່ອ ແບນຊ່ອແຍກແໜນງໝາດໃຫຍ່ ອອກຕຽມຂ້າມກັບໃນແລະໂຄນເຄົາ ດອກຍ່ອຍຈຳນວນນຳກັນ ຂາດເລັກ ກລືບຮົມສື່ໜີພູ ກລາງດອກສື່ແດງເຂັ້ມ ແກສະເປັຜູ້ມີ 5 ອັນ ແກສະເປັເມືຍອຸ່່ຫົນວົງກລົບ ພລສດ ຮູບທຽບກລມ ເປັນພວງແນ່ນຄລ້າຍພວງອຸ່່ນເລັ້ນຝ່ານຄູນຢົກລາງພລ 2-3 ເຊັນຕີເມືຕຣ ພລອ່ອນສື່ເຂົ້າຍ ເມື່ອສຸກສື່ແດງຄລ້າ ເມັລືດມີ 1-2 ເມັລືດ ພົບຕາມປ່າເຕັ້ງຮັງ ປ່າເບີນຢູ່ພຣຣນ ປ່າພລັດໃນ

ສຽງຄຸນ

ຍາພື້ນບ້ານອີສານ ໃຊ້ຮາກ ຝົນນໍາດືມ ແກ້ໄຂ້ ພສມລຳດັນຫົວຮາກຮສຸກນົ້ວ່າສັນປະຣດ ລຳດັນໄຟປ່າ ລຳດັນໄຟເັດ ພວກຕາລ ເປົລືອກຕັນສະແກແສງ ລຳດັນຫົວຮາກເຕັນໜາວ ພລມະພຣວາ ລຳດັນຮັກດຳ ລຳດັນກ້ອມ ລຳດັນໂພ ພູ້ງວົງວ້າງໜ້າງທັນທຳ ຮາກກະຕັ້ງໃນ ເປົລືອກຕັນນະມ່ວງ ລຳດັນໜານມພຣມ ຮາກລຳເຈິຍກ ລຳດັນອ້ອຍແດງ ລຳດັນເຄົງພລູ້ໜ້າງ ເໜ້າຍາຫ້ວ ແລະເປົລືອກຕັນກັດລື້ນ ຕັ້ມນໍາດືມ ແກ້ຟີ ຮັກໝາວກາຮນວມ

ຕໍ່ຣາຍາໄທ ໃນ ເປັນຍາແກ້ໄຂ ແກ້ໜ້າໃນ ແກ້ໜອນທຶດ ຊັບຝອກໂລທິຕ ຮະດູ ເຄົາ ຊັບຝອກໂລທິຕ ເປັນຍາຮະນາຍອ່ອນ ๆ ແລະແກ້ໄຂ ຮາກ ເປັນຍາດ່າຍພຣດິກ (ແກ້ທັອງພູກ) ແກ້ໜ້າໃນ

ຊ່ວງທີ່ອອກດອກ ເມຫາຍນ ດົງ ພຖານກາຄມ

ຊ່ວງທີ່ອອກພລ ກຽກງາຄມ ດົງ ສິງຫາຄມ

ส้มป่อย

ชื่อพืช

ส้มป่อย

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acacia concinna* (Willd.) DC.

ชื่อวงศ์

Leguminosae-Mimosoideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มรอเลี้ยง เก่าอ่อนลีน้ำตาลแดง มีขนาดเล็กแหลมตามลำดับ กิ่งก้านและใบไม่มีเมือเกะ เก่าอ่อนลีน้ำตาลแดง มีขันกำมะหยี่หรือขันลั้นหนานๆ ใบเป็นใบประกอบแบบขนกสองชั้น เรียงสลับ ในยื่อยรูปขอบขนาน ดอกเป็นช่อกระฉูกกลม ออกตามซอกใบ ดอกขนาดเล็กอัดแน่นอยู่เป็นแกนดอก กลีบดอกเป็นหลอด สีขาวนวล กลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยง สีแดง อาจมีลีขาวปนเล็กน้อย เกสรเพศผู้ 200-250 อัน ผลเป็นฝักรูปขอบขนาน แบบยาว หนา ขนาด กว้าง 1.3-1.4 เซนติเมตร ยาว 7.0-9.3 เซนติเมตร ฝักอ่อนเปลือกสีเขียวอมแดง เมื่อแก่ลีน้ำตาลเข้ม ผิวฝักเป็นลอนคลื่นเป็นข้อ ปลายฝักมีทางแหลม สันฝักหนา แต่ละผลมี 5-12 เมล็ด เมล็ดสีดำแบบรี ผิวมัน พฤตตามป้าคืนสภาพ ป้าเบญจพรรณ และที่รกร้างทั่วไป

สรรพคุณ

ตำรายไทย ฝัก รสเบรี้ยว มีสารชาโภนินสูง ติดกับน้ำจะเกิดฟองที่คงทนใช้ต้มเอาน้ำสะ荡ช่วยขัดรังแค บำรุงผม ต้มอาบน้ำหลังคลอด ตำพอกหรือชุบสำลีปิดแผลผิวหนัง ใช้ทำขี้ผึ้งปิดแผลแก้โรคผิวหนัง ฝักปั่นให้เหลือง ชงน้ำจิบเป็นยาขับเสมหะแก้ไอ แก้น้ำลายเหนี่ยว ใน ต้มดีม ขับเสมหะ ขับระดูขาว แก้น้ำลายเหนี่ยว พอกโลหิต แก็บิด ชำระเมือกมันในลำไส้ แก้โรคตา ตำประคบให้เล้นเย็นหย่อน ยอดอ่อน ดอก รสเบรี้ยว ฝ่าด มัน แก้เล้นเย็นที่พิการให้สมบูรณ์ ใบและฝัก ต้มอาบน ทำความสะอาด บำรุงผิว ราก รสขม แก้ไข้ ยอดอ่อน ใบอ่อน มีรสเบรี้ยว รับประทานเป็นผักสด นำมาปรุงอาหารและช่วยดับกิ่นความปลาดี

ช่วงที่ออกดอก มกราคม ถึง พฤษภาคม

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง ตุลาคม

សំណើលម

សំណើអាមេរិក

๕๔๙

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aganonerion polymorphum* Pierre ex Spire

ชื่อวงศ์ Apocynaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้ເກາເລື້ອຍ ໄມມີມືອເກາ ມືນ້າຢາງຂາວ ໃນເດືອນ ເຮັງຕຽງຂ້າມ ຮູ່ປັ້ງ
ຮູ່ປັ້ງທົກທຽບຮູ່ປັ້ງວິໄລ ກວ້າງ 2-5 ເຊັນຕິມີຕະ ຍາວ 4-9 ເຊັນຕິມີຕະ ດອກຫ່ວຍ
ປລາຍກິ່ງ ແນບຂ່ອງເຊີງຫລັ້ນ ຂ່ອດອກຍາວ 3-9 ເຊັນຕິມີຕະ ມີດອກຍ່ອຍຂາດເລັກ
ຈຳນວນມາກ ກລືບດອກສີ່ມຸພູ ຢ່ວມສຶບນາເຢັນ ມີ 5 ກລືບ ໂຄນເຊື່ອມເປັນຫລອດສີເຂົ້າຍາ
ແກມຂາວ ປລາຍແຍກກັນ ບິດເວີຍນ້າວ ຮູ່ປັ້ງຂ່ານກລມ ກລືບດອກສ່ວນມາກມີສີ່ມຸພູ
ອມແດງ ແກສຣເພດເມີຍ ມີຮັງໃໝ່ເຫັນວ່າກລືບ ສ້ານຮອງດອກມີ 5 ພູ ໃນປະດັບຂະນາດ
ເລັກຮູ່ປັ້ງໄໝແຄນ ຖ້າ ວ່າງ່າຍ ກລືບເລື້ອງສີເຂົ້າຍາເຂັ້ມປັນແດງ ມີ 5 ກລືບ ພລເປັນຝັກຄູ່
ໂຄນຝັກຕິດກັນ ຜັກກລມ ປລາຍຝັກແຫລມ ຍາວໄດ້ປະມານ 20 ເຊັນຕິມີຕະ ເກລື້ອງ
ຝັກສດມີສີເຂົ້າຍາ ເມື່ອແກ້ງມີສິ້ນ້າຕາລ ແລະ ແຕກຕາມຍາວເປັນຕະເຫັນເດືອນ
ນາກ ເມີນດີເຮັງຍາວ ສິ້ນ້າຕາລ ມີຂົນສີ້ຂາວເປັນພູ້ຕິດອຸ່ງ ພັນຕາມປ່າເຕັ້ງຮັງ ປ່າດົບແລ້ງ
ສຽບຜົນ

ยาสมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก ต้มน้ำดื่ม แก้โรคกระเพาะ ช่วยขับลม
เข้าyaแก้ทกขา แก้กลัมเนื้อท้องเกร็ง หรือผสมกับตันเล็บแมว ตันดับเด่าโคง
ตันมะดูก ตันเปล้าใหญ่หรือเปล้าน้อย ตันมะเดือกอุฐมพร ตันกำจาย ตันกำแพงเจ็ดชั้น
และตันกระเจียน ต้มน้ำดื่ม แก้วปวดเมื่อย ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ลมวิงเวียน หงั้นตัน
ต้มน้ำอาบ แก้คัน ใน ดอก และผล มีรสเปรี้ยว รับประทานได้

ช่วงที่ออกดอกและติดผล มีนาคม ถึง กรกฎาคม

สมอไทย

ชื่อพืช

สมอไทย

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia chebula* Retz.

ชื่อวงศ์ Combretaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม หรือเกือบตรงข้าม รูปไข่ลีบสูงปุ่นไทรแกมรูปใบหอก หรือรูปรีกวัง กว้าง 5-10 เซนติเมตร ยาว 11-18 เซนติเมตร แผ่นใบเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนเป็นเงามัน ดอกรากเป็นช่อคล้ายช่อเชิงลดหรือช่อแยกแขนง มี 3-5 ช่อ สีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ มักจะออกพร้อม ๆ กับใบอ่อน ดอกสมบูรณ์เพศขนาดเล็ก 0.3-0.4 เซนติเมตร ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 10 อัน ยื่นพ้นหลอดกลีบเลี้ยง เกสรเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลพันธุ์ชนิดแข็ง รูปทรงหรือเกือบกลม กว้าง 2-2.5 เซนติเมตร ยาว 2.5-3.5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง หรือมีลัศนทึน ๆ ตามยาว 5 ลับ เมื่อแก่สีเขียวอมเหลือง หรือสีเขียวปนน้ำตาลแดง เมล็ดแข็ง มี 1 เมล็ด รูปไขวารี พับตามป่าเบญจพรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง หรือพันตามทุ่งหญ้า สรรพคุณ

ตำรายไทย ใช้ผล รสเปรี้ยว fading ขมชุ่ม เป็นยาสูตร ผลอ่อนจะมีฤทธิ์เป็นยาระบาย และสมานลำไส้ ผลแก่จะมีฤทธิ์ฟัดสมาน ใช้ออกกล้าดแก้เจ็บคอ ออกฤทธิ์ต่อปอด กระเพาะ และสมานลำไส้ ห้ามเลือดทึบภายในและภายนอก เป็นยาละเอียด เชมหะ ขับ เชมหะ ทำให้ปอดชุมชน แก้หลอดลมอักเสบ คออักเสบ เลี่ยงแหน แก้ไอ แก้ลำไส้อักเสบเรื้อรัง แก้ท้องผูก โรคท้องมาน แก้ท้องร่วงเรื้อรัง ถ่ายเป็นเลือด ริดสีดวงทวาร เลือดออก แก้ท้องเสีย เป็นยาระบายร้อนถ่ายร้อน แก้บิดเรื้อรัง ปัสสาวะปอย และเป็นยาเจริญอาหาร เป็นยาระบาย แก้ปวดท้อง เป็นยาบำรุง ขับน้ำเหลืองเสีย เปลือกต้น ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ ขับน้ำเหลืองเสีย เปลือกต้นและแก่น แก้ท้องเสีย ดอก รักษาโรคบิด

ช่วงที่ออกดอก เมษาฯ ถึง มิถุนายน
ช่วงที่ออกผล กันยายน ถึง ธันวาคม

สมัดน้อย

ชื่อพืช	สมัดน้อย
ชื่ออื่น	สหสคุณไทย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Micromelum minutum</i> (Forst.f.) Wright & Arn.
ชื่อวงศ์	Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้ต้นขนาดเล็ก อาจสูงได้ถึง 10 เมตร กิ่งอ่อนมีขนล้าน ๆ สีเทา ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับกัน มีใบย่อย 7-15 ใบ ในใบย่อย รูปไข่ กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 3-7 เซนติเมตร ปลายใบแหลมลีเชี้ยวอ่อน เนื้อบนบาง มีต่อมน้ำมันเล็ก ๆ ผิวใบด้านบนเกือบเรียบหรือมีขนล้าน ๆ ด้านล่างมีขนบาง ๆ ใน มีกลิ่นหอมเหมือนการบูร รสอมร้อน ดอกออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง มีดอกย่อยจำนวนมาก ดอกย่อยมีกลีบดอกลีเชี้ยวอ่อน หรือลีข้าวแแกมเหลือง ผลเป็นแบบผลลั้ม ผิวใส ฉ่ำน้ำ ออกเป็นพวงໂต ผลกลมลีเชี้ยวอ่อน มีขนปกคลุม รูปกระสาม หรือ รูปไข่ มีขนาดเล็ก เมื่อสุกมีลีเดง พันตามป่าดงดินเขา ป่าไปร่องหัวไทร สรรพคุณ

ตำรายาไทย راك มีรสร้อน ขับเลือดและหนอง พอกแพลงก์ติดสีดวงจมูก และแพลงคุดหะราด ตัน แก้ลมภายในให้กระจาย แก้ไอ ขับพยาธิໄลส์เดือน เปเลือกตัน แก้โลหิตในลำคอ และลำไส้ให้กระจาย ใน มีกลิ่นหอม รสเผ็ดร้อน แก้ลมอันเสียด แหง ขับลม ยกในข้อ แก้ไข้ อันพومเหลือง และหิดไอ นำมาทำชาแก้คัน พอกประคบรหือบนโคน้ำ แก้ผื่นคันตามผิวน้ำ กระจายเลือดลม ให้เดินสะดวก แก้ลมอันพุกษ์ อัมพาต ในและเปลือก เป็นยาرمรักษาริดสีดวงจมูก (เมื่อโดน ละของยาจะร้อนมากจนแสบจมูก) กระพี้ มีรสร้อน แก้โลหิตในลำไส้ ดอกมีกลิ่นหอม รสร้อน ฟ้าเชื้อโรค แพลงเรือรัง แก้เสมหะ ผล มีรสร็ดร้อน เป็นยาถ่าย ทึ้งตัน บำรุงน้ำดี

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน
ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม

สมัดใหญ่

ชื่อพืช	สมัดใหญ่
ชื่อain	สหัสคุณเทศ
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.
ชื่อวงศ์	Rutaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม แตกกิ่งก้านสาขามาก ต้นส่วนมากสูงไม่เกิน 1 เมตร ในประกอบแบบขันนก เรียงแบบลับ ใบปะยอ 3-6 คู่ รูปวีหรือรูปหอก เห็นเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ใบไม่เท่านา ลีเชียวอ่อน กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 5-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ฐานใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ มีชี้จักเล็กน้อย ในมีขนนุ่มลิน้ำดalive ท้องใบ มีขนบาง ๆ ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่งเป็นกระจุกแน่น เป็นช่อแบบแยกแขนง มีดอกย่อยจำนวนมาก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอ 5 กลีบ ลีขาวปนเขียว เกสรเพศผู้มี 10 อัน ผลกลมหรือรี หรือรูปกระสาม ขนาดเล็ก ผิวใสฉ่ำน้ำ ผลอ่อนลีเชียวปนเหลือง ผลแก่ สีน้ำเงินอมฟ้า ออกดอกช่วงเดือนเมษายน ถึง มิถุนายน พบรตามป่าดงดิน ป่าละเมาะ สรรพคุณ

ตำราไทย ใช้ราก มีกลิ่นหอม รสร้อน มีสรรพคุณขับเลือด และหนองพอกแพลง ขับพยาธิ แก้โรคพิษหนัง แก้แผลน กระจายเลือดลม เปลือกตัน ใช้รرمแก้ริดสีดวงจมูก กระเพี้และแก่น มีรสร้อน ขับลม ขับพยาธิໄส้เดือน ใน มีกลิ่นหอม มีรสเผ็ดร้อน ช่า กระจายเลือดลมให้เดินสะดวก แก้ไข้ แก้หืดไอ ต่ำอกประคบ แก้พื่นคัน ใช้รرمแก้ริดสีดวงจมูก ต้น รสหอมร้อน ขับลมภายใน แก้อิ ขับพยาธิໄส้เดือน ดอก มีรสร้อน มีสรรพคุณแก้เสมอ ผล ขับพยาธิ เป็นยาถ่ายในตำราไทยเมื่อนำมาใช้ร่วมกันในพิกัด “สหัสคุณทั้ง 2” คือสหัสคุณไทย หรือสมัดน้อย และสหัสคุณเทศ หรือสมัดใหญ่ โดยรวมว่า มีรสร้อน มีสรรพคุณขับลมในท้อง แก้ริดสีดวง ผอมแห้ง แก้หืดไอ ขับเลือด และขับหนองให้ตก นอกจากนี้ ลำต้น และใบ นำมาเพารมควันตามเจ้าไก่กำจัดได้

ช่วงที่ออกดอกและติดผล กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

สะบ้ามอญ

ชื่อพืช สะบ้ามอญ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Entada rheedii* Spreng.

ชื่อวงศ์ Leguminosae - Mimosoidaea

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เดาเนื้อแข็งขนาดใหญ่ ลำต้นมักคดงหรือบิดเป็นเกลียว ในประกอบแบบขันนกสองขั้น เรียงตรงข้าม ใบย่อย 3-4 คู่ เรียงตรงข้าม รูปไข่กลับ กว้าง 1.3-3.5 เซนติเมตร ยาว 2.5-7 เซนติเมตร ดอกแบบช่อกระจะ สีขาวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ออกที่ซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก 195-237 ดอก กลีบดอก 5 กลีบ แยกกัน เกสรเพศผู้ 10 อัน ผล เป็นฝักรูปขอบขนานตรง หรือคดงและบิดไปมา กว้าง 7-15 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 2 เมตร เปลือกผลแข็งเป็นเนื้อไม้ แต่ละผลมี 13-15 เมล็ด แต่ละข้อมี 1 เมล็ด เมื่อแก่ข้อจะหักเป็นท่อน ๆ เมล็ดลิน้ำตาล ถึงแดงคล้ำ รูปกลม แบบ แข็ง ผิวนันเรียบ กว้าง 4.3-4.6 เซนติเมตร ยาว 4.8-5.2 เซนติเมตร หนา 1.9-2.1 เซนติเมตร เนื้อในเมล็ดสีขาวนวล มักขึ้นพันไม้อื่นตามริมลำธารบริเวณป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง หรือป่าผลัดใบ สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้เมล็ด หรือราก ฝนเหล้า ทาและฝนน้ำ แก้โรคผิวหนัง และแพลงเรือรัง ทั้งต้น ผสมในลูกประคำ แก้ปวดข้อ ปวดเมื่อย

ตำรายไทย เนื้อในเมล็ดดับ รสเบื่อมา แก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน แก้โรคเรื้อน แก้กากลาภเกลี้ยอน คุดทะราด มะเร็ง ฟ่าเชื้อโรคผิวหนัง เข้ายาแก้ไขพิษเชื้องชีม แก้ทีด เมล็ดในสุนให้ใหม่เกรียมปรุงเป็นยารับประทานแก้พิษไข้ตัวร้อน แก้ไข้ที่มีพิษจัดและเชื้องชีม เค้า رسمea ตำพอกคอมหรือผิวหนัง ฟ่าพยาธิผิวหนัง

ช่วงที่ออกดอก มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ช่วงที่ออกผล พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม

สารภีป่า

ชื่อพืช	สารภีป่า
ชื่ออื่น	สารภีดอย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Anneslea fragrans</i> Wall.
ชื่อวงศ์	Theaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ใบเดี่ยว เรียงเวียน กว้าง 2.5-5.5 เซนติเมตร ยาว 6-15 เซนติเมตร มักจะพับหนาແเน่นทึ่ปล่ายกิ่ง ใบสีเขียวเข้ม หนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวเรียบและเป็นมัน ลักษณะมนรีแคบ ก้านใบแผ่นเป็นปีก เล็กน้อย มักจะมีเต้มสีแดงเข้ม ดอกเดี่ยว ออกเป็นกลุ่มใกล้ปลายกิ่ง ชั้ลงดิน มีดอกจำนวนมาก กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาวครีม เปียดชิดกันอยู่ตรงกลางปิด ส่วนเกรสรที่โคนหุ่มเกรสรเป็นโคนแหลมตรงกลางดอก เกรสรตัวผู้มีจำนวนมาก รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ผลค่อนข้างกลม รูประฆัง ผิวเรียบ มีเนื้อหนา คล้ายหนัง มีกลีบเลี้ยงติดคงทนสีแดงส้ม เจริญขึ้นมาปกคลุมจนมิด เมื่อผลแก่จัด ผลแก่สีส้ม มี 2-9 เมล็ด มีเนื้อ (aril) สีแดงท่อหุ้ม พันทัวไปโดยเฉพาะบริเวณ ที่เป็นลันทินในป่าสน บางครั้งพบในป่าที่ชื้น ป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

ตำรายไทย เปลือก และดอก ใช้ถ่ายพยาธิ แก้อบด แก้แก้ไข้ ทั้งต้น ผสมสมนุนไฟรำพวงประดง รวม 9 ชนิด ต้มน้ำดื่มรักษาโรคประดง

ช่วงที่ออกดอก พฤศจิกายน ถึง มกราคม

ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง กันยายน

ทางกว้าง

ชื่อพืช ทางกว้าง

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gomphia serrata* (Gaertn.) Kanis

ชื่อวงศ์ Ochnaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ใบรูปไข่ค่อนข้างเรียวยาว หรือรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง 2-6 เซนติเมตร ยาว 6-20 เซนติเมตร ขอบใบเรียบแต่เป็นหยักคลื่น เนื้อใบเนียนเกลี้ยงและหนาเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกแยกแขนงลั้น ๆ ดอกสีเหลือง ร่วงง่าย กลีบดอก มี 5 กลีบ รูปขอบขนาน กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ติดทน สีเขียวออกเหลือง เกสรเพศผู้ 10 อัน ผลสุดท้ายในกลับ ติดบนฐานดอก มีกลีบเลี้ยงสีแดงติดคงทน พังงอกกลับ ผลกว้าง 4-5 มิลลิเมตร ยาว 8-10 มิลลิเมตร ผลอ่อนมีสีเขียวเทา พอกสุกเป็นสีเทาอมน้ำเงินหรือออกม่วงดำ มีเม็ดเดี่ยว พบรากามป่าดิบแล้งและชายป่าดิบชื้น

สรรพคุณ

ตำรายาไทย หั้งต้น เข้าตำรับยาரักษารอยโรคเบาหวาน ราก นำมาต้มน้ำดีม แก้ผิดสำแดง (กินอาหารแสง ทำให้เกิดโรค) แก้เบาหวาน แก่น ต้มน้ำดีม แก้ปัสสาวะขัด ลำต้น ต้มน้ำดีมแก้วดเมือย ใบแก่ ใช้ห่อชี้ใต้

ช่วงที่ออกดอก สิงหาคม ถึง กันยายน

ช่วงที่ออกผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

หนอนตายหมา

ชื่อพืช หนอนตายหมา

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stemona tuberosa* Lour.

ชื่อวงศ์ Stemonaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เต่าเลี้ยงล้มลุกเลื้อยพันต้นไม้อื่น อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินมีรากออกเป็นพวงหลายสิบราก ลักษณะเป็นรูปกระสวย ยาวได้ถึง 10-30 เซนติเมตร ในเป็นใบเดียวออกสลับกัน ในคล้ายรูปหัวใจ กว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 6-10 เซนติเมตร แผ่นใบมันเป็นคลื่นตามยาวของเส้นใบ ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบดอก 4 กลีบ กลีบดอกด้านนอกลีบเขียวอมเหลือง ด้านในลีบแดง ปลายโค้งออกด้านนอก เกสรเพศผู้มี 4 อัน อับเรณุลีบแดง เกสรเพศเมีย มีรังไข่เหนือวงกลีบผล เป็นผลแห้งแตกได้ ฝักเล็ก รูปวี ปลายแหลม กว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ลำต้นบนดินจะหง่านช่วงด觚แล้ง พอกด觚ฟันจะงอกใหม่ พร้อมทั้งออกดอก พบริขั้นใต้ร่มเงาในป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้งทั่วไป

สรรพคุณ

สมุนไพรพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก ต้มน้ำดื่ม ถ่ายพยาธิตัวจีด นำรากผสมกับหญ้าหวานยาและชะอม ต้มน้ำดื่ม ถ่ายพยาธิตัวจีด คันน้ำพอก แก้ทิດเหา

ตำรายไทย ใช้ราก รสเผาเบื่อ ปรุงยารับประทาน แก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน น้ำเหลืองเลีย แก้ไอและขับเสมหะ رمหัวริดสีดวงให้ฟ้อแห้งไป พอกทาแก้โรคผิวหนัง ฆ่าทิດเหา ฆ่าเชื้อพยาธิภายใน แก้มะเร็งตับ ตำผสมน้ำฆ่าแมลง ตำละเอียดแซ่น้ำมันมะพร้าวใช้จัดฆ่าแมลง หนอนศัตรูพืช ทุบละเอียดแซ่น้ำฟอกล้างผmom ฆ่าเหา พอกแพลงต่าง ๆ ฆ่าหนอง รากสดทบูลใส่ปากให้ปลาร้าฆ่าหนอง และใช้ทำลายหิดได้ นำรากมาขอกบีบเน่าหยอดแล้ววิ��ายซึ่งมีหนองน้ำ หนอนจะตายหมด ตำใส่น้ำข้าวทาแพลงเน่าเปื่อยในวัคવาย

ช่วงที่ออกดอกและผล มีนาคม ถึง พฤษภาคม

หมี

ชื่อพืช	หมี
ชื่ออื่น	หมีเหม็น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Robinson.
ชื่อวงศ์	Lauraceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปวงรีแกมขอบขนานหรือรูปไข่กลับ หรือค่อนข้างกลม มักออกเป็นกลุ่มหนาแน่นที่ปลายกิ่ง กว้าง 5-9 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมัน ด้านล่างมีขน เนื้อบาค่อนข้างหนา มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ดอกช่อซึ่งมีดอกที่ซอกใบ แยกเพศอยู่คนละต้น ดอกย่อยสีเหลือง ไม่มีกลีบดอก ช่อดอกเพศผู้มีดอกย่อย 8-10 ดอก กลีบรวมลดรูปเหลือ 1-2 กลีบ หรือไม่มีเลย เกสรตัวผู้มี 9-20 อัน ช่อดอกเพศเมียกลีบรวมลดรูปเหลือเพียงเล็กน้อย หรือไม่มี ผลลดรูปทรงกลม ผิวมัน เรียบ ผลอ่อนสีเขียว แก่สีม่วงเข้มเกือบดำ มีเมล็ดเดียวแข็ง พับตามป่าเบนอยู่บน枝 ป่าเต็งรัง ป่าดงดิบ สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก รักษาอาการปวดกล้ามเนื้อ ฟันhafti เปเลือก ฟันhafti เปเลือก ใน ใช้สะพม ย้อมผ้าให้สีเขียว ใช้ทำกระหงห่อขนมตาล

ตำรายาไทย ใช้ใบ ชี้กับน้ำ สะพม พอกศีรษะ ฝ่าเท้า ขับปัสสาวะ แก้อาการระคายเคืองของผิวหนัง ใบและเมล็ด มีรสเผ็ดเผื่อน ตำพอกฝี แพลงหนอง แก้ปวด راك เป็นยาฟ้าดสมาน และบำรุงกำลัง เปเลือกตัน เป็นยาฟ้าดสมาน แก้บิด ห้องเสีย แก้ปวดดลูก แก้เจ็บปวดตามกล้ามเนื้อ ฟันhafti เปเลือก แมลงกัดต่อย ผื่นคันแสบร้อน บดเป็นผงผสมกับน้ำหรือน้ำมหากาดแล้วอัด成 ใบ ผลดิน ให้น้ำมันเป็นยาถูนวดแก้ปวด ผลสุก กินได้ เมล็ด ตำเป็นยาพอกฝี ราก แก้ปวดกล้ามเนื้อ ยาง มีรสเผ็ดร้อน ตำพอกทาแก้ฟกช้ำ แก้ช้ำบวม

ช่วงที่ออกดอก พฤศจิกายน ถึง มกราคม
ช่วงที่ออกผล กรกฎาคม ถึง สิงหาคม

หัวนา

ชื่อพืช

หัวนา

ชื่ออื่น

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

Syzygium cinereum (Kurz) Chantar.&J.Parn

ชื่อวงศ์

Myrtaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบ
ขนาน ขนาดกว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 7-16 เซนติเมตร แผ่นใบหนาและ
เหนียว ใบอ่อนสีน้ำตาลอ่อนแดง ดอกช่อแบบช่อกระฉุกแยกแขนง ออกตามซอก
ใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกเล็กสีเขียวอมเหลือง ดอกย่อย 30-40 ดอก เส้นผ่าน
ศูนย์กลางดอก 1-1.5 เซนติเมตร กลีบดอก 4 กลีบ เชื่อมเป็นถุงปิดดอกตูม¹
และหลุดเมื่อดอกบาน กลีบมีต่อมเป็นจุด ๆ เกสรตัวผู้จำนวนมาก สีขาว ปลาย
สีเหลืองอ่อน ผลสดรูปทรงกลมแบน ขนาด 1.3-1.5 เซนติเมตร สีเขียวแล้ว
เปลี่ยนเป็นสีชมพู เมื่อสุกมีลักษณะเดงเข้ม ถึงม่วงดำ ปลายหรือก้นผลบุบ รวมกัน²
เป็นพวง ผลสุกรสหวานอมเปรี้ยว มีรสฟัดเล็กน้อย ฉ่ำน้ำ รับประทานได้
มี 1 เมล็ด ทรงกลมแบน สีน้ำตาลอ่อน

สรรพคุณ

ตำรายไทย เปลือกตัน รสฟاد ต้มน้ำดื่มรักษาโรคบิด ต้มอมแก้ปากเปื่อย
คอเปื่อย เป็นเม็ดเนื่องจาก้อนใน แก้น้ำลายเหนียว ใน แก็บิด ผล แก้ท้องร่วง
เมล็ด รสฟاد แก้ท้องร่วง และบิด ถอนพิษแสงแข็ง ลดน้ำตาลในเลือด ตำเป็นผง
แก้ปัสสาวะมาก เปลือกและใบ รสฟاد ตำเป็นยาอม ยากรวด รักษาปากคอเปื่อย
เป็นเม็ดตามลิ้นและคอ แก้น้ำลายเหนียว

ช่วงที่ออกดอก กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม

ช่วงที่ออกผล มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ทางหมาจอก

ชื่อพืช ทางหมาจอก

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Uraria crinita* (L.) Desv. ex DC.

ชื่อวงศ์ Leguminosae-Papilionoideae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่ เรียงสลับ รูปวงรีแกมขอบขาน แกมใบหอก กว้าง 3.5 เซนติเมตร ยาว 8-15 เซนติเมตร แผ่นใบเหนียว ผิวใบมัน ดอกช่อกระจะ ออกริชอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกย่อย จำนวนมากเรียงตัวอัดกันแน่นเป็นแท่ง ขนาดเล็กกว่าศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร ยาว 15-20 เซนติเมตร กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปดอกถั่ว สีขาว ปนม่วง หรือ สีม่วงแกมชมพู ก้านดอกย่อยมีขันยาว ปลายของเป็นตะขอ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ค่อนข้างแข็ง ผลเป็นฝักรูปขอบขาน แบบ คอดเป็นชือๆ พับงอไปมา เมื่อสุกสีดำ ไม่แตก พับตามป้าดงดิบเข้า ป้าเบญจพรรณท์ไว้

สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ราก รากต้น ผนังบัญชา หรือนำมาน้ำรับประทาน และหากแก้พิษงู พิษงูกัด รากผสมรากแกลงหนู รากกาสามปีกใหญ่ รากกาสามปีกเล็ก และรากโนกมนัน ต้มน้ำดื่ม แก้อาการทางประสาท ผนังบัญชา ใส่ชา รักษาฝี ทั้งต้น ผสมหัวยาข้าวยืน ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย ใบและช่อดอกนำไปใช้ในไหปลาร้า ให้หนอนแมลงวันเกาะขึ้นมาแล้วเคะทึ้ง

ช่วงที่ออกดอกและติดผล ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน

អ៊ុនិខ័ណ្ឌ

ชื่อพีช

หน้า

ชื่ออื่น

1

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Erythroxylum cuneatum* (Miq.) Kurz

ชื่อวงศ์ Erythroxylaceae

ลักษณะทางพอกษาสตรี

ไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 2-3.5 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร แผ่นใบหนา ด้านบนเกลี้ยง เป็นมัน ดอกเล็ก สีขาวอมเขียวอ่อน ออกร่องกระจุก 3-4 ดอก กลิ่นหอมอ่อน ๆ ตามชอกใบ กลีบดอกสีขาว เขียวอ่อน หรือขาวแกมเขียว กลีบดอก และกลีบเลี้ยงมีอยู่ง่ายละ 5 กลีบ กลีบดอกแยกจากกัน รูปขอบขนาน แกมรูปรี เกสรเพศผู้ 10 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผล เป็นแบบผลพنجชั้นใน เชิง รูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 3-5 มิลลิเมตร ยาว 8-10 มิลลิเมตร อุ้มน้ำ มีพูดตามยาว 3 พู ด้านหน้าตัดคล้ายรูปสามเหลี่ยม ผลอ่อนสีเขียว ผลสุก มีสีเหลืองหรือแดง เป็นมัน เมล็ดแบบโถง พุบตามป่าเต็งรัง ป่าดินโกรล้ายทะเล และป่าดินแบน

สรรพคุณ

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใช้ราก รักษาโรคติดพิการ บำรุงน้ำนม แก้ผดิลสำแดง เปเลือก ใช้เป็นส่วนผสมเครื่องยาบำรุงกำลังร่างกาย และใช้เปือปลา ยอดอ่อน ใน กินกับลางหรือน้ำพริก

ตำราไทย ใช้เปลือกตัน รสมะ แก้เล่นอีนพิการ แก้ปวดเมื่อย
และแก้เห็บชา ตามปลายมือปลายเท้า เข้ายานำรุ่งร่างกาย โดยใช้ราก 1-2
กำมือ ต้มดื่มต่างน้ำ แก้พิการ (โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ มีปัสสาวะ^{ชั่ว}
ชั่วช้า เหลืองหรือแดง มักมีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) เปลือกตัน
ใช้เบื้องปลา ทั้งตัน และรากแห้ง ต้มแก้ชา

ช่วงที่ออกดอกและติดผล พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม

ເໜືອດໂລດ

ชื่อพีช เหมือนโอลด์

ข้ออื่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aporosa villosa* (Wall. ex Lindl.) Baill.

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ลักษณะทางพฤกษาศาสตร์

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก เปลือกต้น แตกเป็นร่องลึกตามยาว ยอดอ่อนและช่อดอกมีขนสีน้ำตาลอ่อนเหลืองหม่นขึ้นทนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงเวียน แผ่นใบรูปขอบขนานกว้าง หรือรูปรีแกรุปปิ้ง กว้าง 6-10 เซนติเมตร ยาว 10-16 เซนติเมตร ผิวด้านบนมีขนประป้าย ผิวใบด้านล่างมีขนสีน้ำตาลแดง ทนาแน่น แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ดอกเล็ก สีเหลืองอ่อน ดอกแยกเพศ อยู่ต่างตันกัน ช่อดอกเพศผู้ออกเป็นแท่งยาว มีหลายช่ออยู่ด้วยกัน เป็นช่อเชิงลด เกสรเพศผู้มี 2 อัน ช่อดอกเพศเมียออกเป็นช่อเดียวลั่น ๆ แบบช่อเชิงลด ลั่น กว่าช่อดอกเพศผู้ อยู่เป็นกระจุก 2-8 ดอก มีสีเหลืองอ่อน เกสรเพศเมียมีรังไข่ เหนียวงกลืน ผลรูปไข่ แห้งแตกตามตะเข็บ 1-2 ด้าน มีขนสีน้ำตาลปนเหลือง ปากคลุม กว้างประมาณ 0.7 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร เมื่อแตก ภายในมีเนื้อสีส้มแดง มี 1 เมล็ด เมล็ดรูปขอบขนาน พับตามป้าเต็งรัง ป้าดินแล้ง ป้าสน ป้าเบญจพรรณ

สรรพคณ

ตำราヤพื้นบ้านอีสาน ใช้ลำต้น เข้ายาโรคกระเพาะอาหาร เข้ายากับ
ดูกข้าว ดูกไส ดูกหิน ดูกพี แตงแซง ส้มกบ ส้มมอดิน และพากส้มมอ
แก้ตัวเหลือง ดาเหลือง

ตำราไทย ใช้เบล็อกตัน มียางสีแดงใช้เป็นลิ้ย้อม ปรุ่งเป็นยาขับลมไส้ และขับระด แก้แน่นจุกเสียด เบล็อกและเนื้อไม้สด เดี้ยวแก้ไข้

ช่วงที่ออกดอก พฤศจิกายน ถึง มกราคม

ช่วงที่ออกผล กมกาพันธ์ ถึง มีนาคม

ຄນະພູຈັດກໍາ

ຜ.ດ.ອິນທີຣາ ທ້າວີ່

ຮອງອີການບຶດຝ່າຍວິຊາແລະນັດກໍາ

ນາງສາວນາວິນີ ສຸຕັມູດັ່ງໃຈ

ຫ້ວໜ້າສໍານັກງານສ່າງເສົ່ມບວກຮາງງານວິຊາ ບໍລິການວິຊາການ
ແລະທຳນຸນຳຮູ່ຮູ່ ດັ່ງນີ້

ນາງສາວນັ້ນຳ ອັກຍະໂຮງ

ນັກວິເຄາະທິນໂຍ້ນາຍແລະແພນ

ສໍານັກງານສ່າງເສົ່ມບວກຮາງງານວິຊາ ບໍລິການວິຊາການ
ແລະທຳນຸນຳຮູ່ຮູ່ ດັ່ງນີ້

ບັນຫຼຸດ

ຜ.ດ.ສຸດາຮັດນີ້ ທອມທວລ

ຄະນະເກັລື້ສາສົດ ມາຮາວິທາລັບອຸນລາວິຊາ

ຮຽນຂ້ອມມູລສຸມຸນໄພຣຄະນະເກັລື້ສາສົດ ມ.ອຸນລາວິຊາ

www.phargarden.com

ຮຽນຂ້ອມມູລເຄື່ອງຢາໄທ ຄະນະເກັລື້ສາສົດ ມ.ອຸນລາວິຊາ

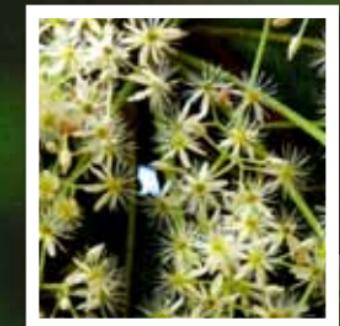
www.thaicrudedrug.com

ຮຽນຂ້ອມມູລພຣຣນໄມ້ແໜ້ງອ້າງອີງ ມາຮາວິທາລັບອຸນລາວິຊາ

www.thaiherbarium.com

ກາພດ້າຍໂດຍ

ພລ໌ຊາຕີ ທອມທວລ

พิมพ์ที่... บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190
โทร. 045-324777-9